

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελ.
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	2
1. ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΟΡΩΝ	4
1.1 ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ: Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ	4
1.2 ΕΞΤΡΕΜΙΣΜΟΣ: Η ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ	7
1.3 ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ: ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ	9
1.3.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ	9
1.3.2 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ	12
2. ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΕΞΤΡΕΜΙΣΤΙΚΗΣ ΒΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΠΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ	16
2.1 ΕΠΙΠΕΔΑ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗΣ	17
2.2 ΒΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ	19
2.3 ΨΥΧΟΠΑΘΟΛΟΓΙΚΕΣ-ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ	21
2.4 ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ	24
3. ΕΞΤΡΕΜΙΣΤΙΚΗ ΒΙΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 20 ^ο ΑΙΩΝΑ	30
3.1 ΑΚΡΟΑΡΙΣΤΕΡΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ	30
3.2 ΑΚΡΟΔΕΞΙΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ	40
3.3 ΕΜΠΕΙΡΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	47
4. ΕΘΝΙΚΙΣΤΙΚΕΣ-ΑΥΤΟΝΟΜΙΣΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ	52
4.1 ΕΜΠΕΙΡΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	58
5. ΕΞΤΡΕΜΙΣΤΙΚΗ ΒΙΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 21 ^ο ΑΙΩΝΑ	61
5.1 ΑΚΡΟΔΕΞΙΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ	61
5.2 ΑΚΡΟΑΡΙΣΤΕΡΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ	70
5.3 ΕΜΠΕΙΡΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	79
6. ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟΣ ΕΞΤΡΕΜΙΣΜΟΣ	86
6.1 ΕΜΠΕΙΡΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	90
7. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ	92
8. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΔΥΣΧΕΡΕΙΕΣ	95
ΣΥΝΟΨΙΣΗ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	98
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	101

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στη σύγχρονη εποχή γίνεται ολοένα και πιο σύνηθες, όροι όπως αυτοί της «ριζοσπαστικοποίησης» και του «εξτρεμισμού» να καταλαμβάνουν ιδιαίτερη θέση στον δημόσιο λόγο. Πρόκειται για όρους που χρησιμοποιούνται ευρέως, προκειμένου να περιγράψουν φαινόμενα τα οποία συνδέονται με την διεθνή τρομοκρατία, με επιθετικές μορφές θρησκευτικού φονταμενταλισμού, καθώς και με ποικίλες εκφράσεις βίαιου κοινωνικού και πολιτικού ακτιβισμού, στον οποίο επιδίδονται άτομα, ομάδες και συλλογικότητες, ειδικότερα από την 11^η Σεπτεμβρίου 2001 και έπειτα. Βέβαια, παρότι η επίθεση στους Δίδυμους Πύργους της Νέας Υόρκης αποτέλεσε ένα γεγονός-καμπή για την πρόσληψη του φαινομένου της ριζοσπαστικοποίησης και τη στενή του διασύνδεση με εκφράσεις εξτρεμιστικής βίας, δεν πρόκειται στην πραγματικότητα για ένα πρόσφατα εμφανιζόμενο φαινόμενο. Αντιθέτως, θα λέγαμε ότι ανατρέχει πολύ πίσω στο χρόνο.

Το κομβικό ζήτημα στην διασύνδεση της ριζοσπαστικοποίησης και του εξτρεμισμού είναι η «βία» είτε με την μορφή της διαθεσιμότητας είτε/και με εκείνη της αποδοχής της βίας ως μέσου διεκδίκησης και πολιτικής δράσης, καθώς η ριζοσπαστικοποίηση αποτελεί μια ευρύτερη διεργασία που διέρχεται από μέσα από διάφορες φάσεις. Το ζήτημα, λοιπόν, της καταφυγής στη βία λόγω ενστερνισμού εξτρεμιστικών ιδεολογιών προκαλεί ανησυχία και χρήζει άμεσης διερεύνησης, ιδιαίτερα μάλιστα όταν παρατηρείται η όλο και μεγαλύτερη έξαρση του. Οι ιδεολογίες, βέβαια, που είναι ικανές να οδηγήσουν σε πράξεις άσκησης βίας ποικίλουν και μπορεί να έχουν διαφορετικό υπόβαθρο, όπως για παράδειγμα πολιτικό ή θρησκευτικό.

Η όλο και εντονότερη παρουσία αντίστοιχων δράσεων οδήγησε στην παρότρυνση πλήθους επιστημόνων, κυρίως από τον τομέα της πολιτικής επιστήμης και της ψυχολογίας, να αναζητήσουν τους λόγους γέννησης του φαινομένου αλλά και πιθανούς τρόπους αντιμετώπισής του. Αναφορικά με την επιστήμη της εγκληματολογίας, θα λέγαμε ότι το ερευνητικό ενδιαφέρον ήταν αρχικά περιορισμένο, με μία εντονότερη ενασχόληση μετά τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου, λόγω της αρχικής αντίληψης της επιστημονικής κοινότητας ότι δεν εμπίπτει στο αντικείμενο μελέτης της. Για τον λόγο αυτό, το μεγαλύτερο μέρος της βιβλιογραφίας αλλά και των ερευνών στο πεδίο πραγματοποιήθηκαν από άλλες επιστήμες που επέδειξαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον στη διερεύνηση και κατανόηση του φαινομένου.

Στην παρούσα εργασία, ειδικότερα, θα γίνει μία προσπάθεια θεωρητικής προσέγγισης του φαινομένου της πολιτικής εξτρεμιστικής βίας και των επιμέρους εκφάνσεών της, μέσα από την ανάλυση των πραγματικών γεγονότων που έλαβαν χώρα στην Ευρώπη κατά τον 20ο και 21ο αιώνα από την οπτική της εγκληματολογίας. Βασικός στόχος είναι η πολυδιάστατη και κριτική προσέγγιση του φαινομένου, η ανάδειξη των κύριων εγκληματολογικών θεωριών που εφαρμόστηκαν στο πεδίο αυτό και η παράθεση των αποτελεσμάτων κάποιων αξιολογημένων εμπειρικών αναλύσεων διαφόρων επιστημονικών τομέων που συμβάλλουν καθοριστικά στην εις βάθος κατανόηση του.

Στην πρώτη ενότητα, λοιπόν, θα επιχειρηθεί μια σύντομη εννοιολογική προσέγγιση των βασικών όρων που θα αναφερθούν στην μετέπειτα ανάλυση του υπό διερεύνηση αντικειμένου. Πρόκειται για τις έννοιες της «ριζοσπαστικοποίησης», του «εξτρεμισμού» και της «τρομοκρατίας», οι οποίες συχνά χρησιμοποιούνται αδιάκριτα και αντικαθιστούν η μία την άλλη, χωρίς να καθορίζονται με σαφήνεια τα όρια και το ακριβές περιεχόμενο της καθεμίας από αυτές.

Θα ακολουθήσει μια προσπάθεια ανάλυσης των κυριότερων εγκληματολογικών θεωριών που επιχειρήσαν να αποδώσουν τους παράγοντες που συμβάλλουν στην υιοθέτηση εξτρεμιστικών και βίαιων συμπεριφορών από τα άτομα. Οι θεωρίες που θα παρατεθούν είναι τόσο βιολογικές και ψυχολογικές όσο και κοινωνιολογικές, καλύπτοντας ένα ευρύ φάσμα από την αιτιολογική προσέγγιση του εγκλήματος βάσει της εγκληματολογικής επιστήμης.

Στη συνέχεια, μετά από μια σύντομη ιστορική αναδρομή του φαινομένου, θα αναλυθούν οι κυριότερες και πιο ενεργές εξτρεμιστικές ομάδες που έδρασαν κατά τον 20ο αιώνα στην Ευρώπη μαζί με την παράθεση των αντίστοιχων ερευνητικών προσπαθειών της περιόδου. Αρχικά, θα γίνει αναφορά στις ακροαριστερές οργανώσεις, οι οποίες κυριαρχούσαν κατά το χρονικό αυτό διάστημα και έπειτα στις ακροδεξιές των οποίων η δράση ήταν ακόμη σχετικά περιορισμένη. Ωστόσο, επειδή καθοριστικό ρόλο κατά τον προηγούμενο αιώνα διαδραμάτισαν και οι εθνικιστικές-αποσχιστικές οργανώσεις, θα γίνει μια ειδική αναφορά και στην δράση των πιο σημαντικών από αυτών, καθώς και στα αποτελέσματα των ερευνών που προέκυψαν από την μελέτη τους.

Στην επόμενη ενότητα, το χρονικό διάστημα μελέτης θα είναι ο 21ος αιώνας με τις πιο βίαιες ακροδεξιές οργανώσεις να παρατίθενται πρώτα, λόγω της έξαρσης που

παρατηρείται με την αλλαγή του αιώνα και τις ακροαριστερές οργανώσεις να ακολουθούν. Και στην ενότητα αυτή θα γίνει αναφορά στο ερευνητικό έργο που διεξήχθη, το οποίο μάλιστα παρουσιάζει εμφανή πρόοδο σε σχέση με αυτό της προηγούμενης περιόδου. Ειδική αναφορά θα γίνει και στο σχετικά πρόσφατα εμφανιζόμενο φαινόμενο του οικολογικού εξτρεμισμού και το είδος της δράσης των ομάδων του κινήματος.

Τέλος, θα επισημανθεί ο ρόλος της εγκληματολογίας και η ανάγκη διεύρυνσης του ερευνητικού της αντικειμένου με την αποδοχή και χρήση διαφορετικών προσεγγίσεων και μεθόδων, προκειμένου να επιτύχει μια διεξοδικότερη μελέτη των φαινομένων της εξτρεμιστικής βίας και της τρομοκρατίας. Η εργασία ολοκληρώνεται με την αναφορά των σημαντικότερων ερευνητικών δυσχερειών που καλείται να αντιμετωπίσει ένας ερευνητής κατά την διεξαγωγή εμπειρικών ερευνών και με μια σύντομη ανακεφαλαίωση των βασικότερων σημείων της εργασίας.

1. ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΟΡΩΝ

1.1 ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ: Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Αρχικά, θα πρέπει να αναφερθεί ότι η ριζοσπαστικοποίηση αποτελεί μια διεργασία που διέρχεται μέσα από φάσεις και κλιμακούμενα στάδια στο πλαίσιο των οποίων παρατηρείται η δυνατότητα μετατροπής ριζοσπαστικών αντιλήψεων σε ανάλογη μορφή συμπεριφοράς. Παρότι η έννοιά της δεν είναι συνώνυμη με τις έννοιες του εξτρεμισμού και της τρομοκρατίας, το φαινόμενο στην ολότητά του εμπερικλείει αυτές τις διαστάσεις ως κύριες εκφράσεις του.¹

Ειδικότερα, η λέξη «ριζοσπαστισμός» και το επίθετο «ριζοσπαστικός» εγγράφονται στο πλαίσιο των σημασιών της εκάστοτε εθνικής ιστορίας, για να δηλώσουν τη δυναμική ενός κινήματος/κόμματος ή μιας ιδεολογίας που αμφισβητεί το ισχύον σύστημα στο οποίο ανήκει και τους εκάστοτε κανόνες που καθορίζουν τα όρια των πράξεων. Η έννοια εξηγεί και περιγράφει, χωρίς όμως να καθορίζει το πεδίο των σημασιών.² Ο όρος «ριζοσπαστικός» ενώ χρησιμοποιούταν ήδη από τον 18ο αιώνα και συχνά συνδεόταν με το Διαφωτισμό και τη Γαλλική και Αμερικανική Επανάσταση της περιόδου εκείνης, διαδόθηκε μόλις τον 19ο αιώνα, όταν αναφερόταν σε μία πολιτική ατζέντα που τασσόταν

¹ Επιστήμη και Κοινωνία-Επιθεώρηση πολιτικής και ηθικής θεωρίας, 2016-2017: 5

² Επιστήμη και Κοινωνία-Επιθεώρηση πολιτικής και ηθικής θεωρίας, 2016-2017: 9

υπέρ μιας διεξοδικής κοινωνικής και πολιτικής μεταρρύθμισης.³ Γενικότερα, ημερομηνία στην οποία τοποθετείται η γεννέθλια χρήση του όρου αυτού ανήκει στην ευρύτερη περίοδο μεταξύ 1750-1850 στην οποία τίθενται οι πνευματικές βάσεις της νεωτερικότητας και ιχνηλατείται η απαρχή της μετάβασης στον μοντέρνο κόσμο.⁴

Επιπροσθέτως, θα πρέπει να σημειωθεί πως ο όρος δεν συνδέθηκε ιστορικά με μία συγκεκριμένη ιδεολογία και ως εκ τούτου υπερβαίνει τη διάκριση Αριστεράς και Δεξιάς. Εν συντομία, η παραδοσιακή ριζοσπαστική Αριστερά ακολουθεί την αντι-φιλελεύθερη αλλά όχι αντιδημοκρατική παράδοση και απορρίπτει την κοινωνικο-οικονομική δομή του σύγχρονου καπιταλισμού με τελικό στόχο την εγκαθίδρυση ενός οικονομικού και κυβερνητικού συστήματος βασισμένου στα συλλογικά οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα και στην ακραία αναδιανομή του πλούτου αφαιρώντας τον από τις υπάρχουσες ελίτ. Από την άλλη, η παραδοσιακή ριζοσπαστική Δεξιά απορρίπτει την αντιπροσωπευτική δημοκρατία και τον πλουραλισμό χωρίς να αυτοπαρουσιάζεται ως αντιδημοκρατική και υποστηρίζει την ιδέα ενός ομοιογενούς έθνους. Ο ιδεολογικός τους πυρήνας βασίζεται στον κοινωνικο-πολιτιστικό αυταρχισμό και εθνικισμό.⁵ Ο ριζοσπαστισμός, ωστόσο, χρησιμοποιείται ευρύτερα για να περιγράψει αιτήματα και διεκδικήσεις στην αγροτική, φοιτητική/νεανική, εθνοτική και έμφυλη εκδοχή τους, ενώ επιπλέον συνδέεται με πολιτικές διεκδικήσεις (π.χ. για το περιβάλλον και την οικολογία, για τα ατομικά δικαιώματα και την ελευθερία στον σεξουαλικό αυτοπροσδιορισμό κ.α).⁶

Με βάση τα παραπάνω, επιχειρώντας να συνθέσει κανείς το σημασιολογικό πεδίο της έννοιας «ριζοσπαστισμός» θα ενέτασσε σε αυτό την πολιτική ή ηθική διαμαρτυρία, την αναθεώρηση, τον αντικοφορμισμό και τη ρήξη. Παρόλα αυτά, το να δοθεί ένας και μόνο ορισμός στη ριζοσπαστικοποίηση δεν είναι εύκολο, μιας και τα τελευταία χρόνια έχει καταγραφεί ένας μεγάλος αριθμός ορισμών, τόσο ακαδημαϊκών όσο και κυβερνητικών, χωρίς όμως να έχει εμφανιστεί ένας καθολικά αποδεκτός ορισμός εφαρμόσιμος σε όλες τις περιπτώσεις ριζοσπαστικοποίησης. Ως πιο ολοκληρωμένος και συνεκτικός θα χρησιμοποιηθεί στην παρούσα εργασία ο ορισμός του Schmid, ο οποίος ορίζει ότι η ριζοσπαστικοποίηση είναι «μία ατομική ή συλλογική διαδικασία, η οποία λαμβάνει χώρα

³ Schmid 2013: 12

⁴ Επιστήμη και Κοινωνία-Επιθεώρηση πολιτικής και ηθικής θεωρίας, 2016-2017: 10-11

⁵ Επιστήμη και Κοινωνία-Επιθεώρηση πολιτικής και ηθικής θεωρίας, 2016-2017: 37

⁶ Επιστήμη και Κοινωνία-Επιθεώρηση πολιτικής και ηθικής θεωρίας, 2016-2017: 11

συνήθως σε συνθήκες πολιτικής πόλωσης, απ'όπου οι συνήθεις πρακτικές διαλόγου, ο συμβιβασμός και η ανεκτικότητα ανάμεσα στους πολιτικούς δρώντες και στις κοινωνικές ομάδες, που εκπροσωπούν αποκλίνοντα συμφέροντα, εγκαταλείπονται είτε από τη μία είτε και από τις δύο πλευρές και τελικά επικρατούν συγκρουσιακές τακτικές. Αυτές μπορούν να συμπεριλαμβάνουν: 1) είτε την άσκηση πίεσης και τον εξαναγκασμό (χωρίς όμως τη χρήση βίας), 2) είτε διάφορες μορφές πολιτικής βίας, που όμως διαφέρουν από την τρομοκρατία, 3) είτε το βίαιο εξτρεμισμό με τη μορφή της τρομοκρατίας και των εκλημάτων πολέμου».⁷ Από τον παραπάνω ορισμό προκύπτει ότι η ριζοσπαστικοποίηση περιλαμβάνει τουλάχιστον δύο διαφορετικές διαστάσεις: η πρώτη αφορά στο γνωστικό επίπεδο -και ειδικότερα στην υιοθέτηση ενός ακραίου (αντιδημοκρατικού) συστήματος αξιών και πεποιθήσεων-, ενώ η δεύτερη στο επίπεδο της συμπεριφοράς - δηλαδή στη συμμετοχή σε ριζοσπαστικές δράσεις νόμιμες ή παράνομες, οι οποίες μπορεί να καταλήξουν και στην τρομοκρατία.

Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να σημειωθεί πως δεν θα πρέπει να ερμηνεύεται αξιωματικά ως μια διαδικασία «προβληματική», διότι στα πρώτα στάδια το ριζοσπαστικοποιημένο άτομο μπορεί να μην έχει αναπτύξει αντιλήψεις που να είναι ενάντια στη δημοκρατία και να μην έχει υιοθετήσει βίαιες δράσεις αλλά αντιθέτως να ενισχύσει την κριτική σκέψη ή και να συμμετέχει ενεργά στην πολιτική σκηνή υπέρ δημοκρατικών διεκδικήσεων.⁸ Πέρα όμως από τον προαναφερόμενο ορισμό, υπάρχει πλήθος άλλων ορισμών, πολύ πιο περιεκτικών και τα τελευταία χρόνια περισσότερο πολιτικοποιημένων, καθώς σε τελική ανάλυση η "ριζοσπαστικοποίηση" δεν είναι μόνο μια κοινωνικο-ψυχολογική έννοια αλλά επίσης μία πολιτική κατασκευή εισαγόμενη μέσα στον δημόσιο και ακαδημαϊκό διάλογο κυρίως από ιδρύματα εθνικής ασφάλειας. Συνεπώς, η έννοια της ριζοσπαστικοποίησης, καθίσταται ασαφής, εφαρμόζεται μονόπλευρα (μόνο οι μη κρατικοί φορείς υποτίθεται ότι ριζοσπαστικοποιούνται, όχι οι κυβερνήσεις) και συνδέεται πολύ εύκολα με την τρομοκρατία (με την ευρεία έννοια) ως αποτέλεσμα.⁹

⁷ Schmid 2013: 18

⁸ Επιστήμη και Κοινωνία-Επιθεώρηση πολιτικής και ηθικής θεωρίας, 2016-2017: 107

⁹ Schmid 2013: 19

1.2 ΕΞΤΡΕΜΙΣΜΟΣ: Η ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ

Ο όρος «εξτρεμισμός» χρησιμοποιήθηκε με ποικίλους τρόπους, αλλά θα λέγαμε ότι καθιερώθηκε μόνιμα στην πολιτική γλώσσα, αρχικά στα δυτικά κράτη, λόγω της Ρωσικής Επανάστασης του 1917. Για κάποιο διάστημα ο όρος αυτός παρέμενε περιορισμένος στην «άκρα αριστερά», ωστόσο επεκτάθηκε στο νέο σχηματισμό της «άκρα δεξιάς» (φασισμός) μετά την «Πορεία προς τη Ρώμη»¹⁰ (Marcia su Roma) των μελανοχιτώνων του Μουσολίνι.¹¹

Γενικά, οι εξτρεμιστές μπορούν να χαρακτηριστούν ως πολιτικοί δρώντες που τείνουν να αγνοούν τον κανόνα δικαίου και να απορρίπτουν τον πλουραλισμό στην κοινωνία. Ο Manus Midlarsky στην έρευνα του *Origins of Political Extremism: Mass Violence in the Twentieth Century and Beyond* (2011) σημείωσε πως ο πολιτικός εξτρεμισμός ορίζεται ως «η βούληση για εξουσία από ένα κοινωνικό κίνημα για την εξυπηρέτηση ενός πολιτικού προγράμματος συνήθως σε αντίθεση με εκείνο που υποστηρίζεται από τις υπάρχουσες κρατικές αρχές, και για το οποίο οι ατομικές ελευθερίες πρέπει να περιοριστούν στο όνομα των συλλογικών στόχων, συμπεριλαμβανομένης και της μαζικής δολοφονίας εκείνων που θα διαφωνήσουν, πραγματικά ή δυνητικά, με αυτό το πρόγραμμα. Οι περιορισμοί στην ατομική ελευθερία προς το συμφέρον της συλλογικότητας και η προθυμία για μαζική δολοφονία είναι κεντρικά σε αυτόν τον ορισμό».¹² Παρόμοια είναι και η ανάλυση του πολιτικού φιλοσόφου Roger Scruton, σύμφωνα με τον οποίο ο εξτρεμισμός συνίσταται: 1) στο να έλκεται μια πολιτική ιδέα ως τα έσχατα όρια της, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι ενδεχόμενες ανεπιθύμητες συνέπειες της, με την πρόθεση να εξαλειφθούν οι ενστάσεις, και μάλιστα κάθε αντίθεση, 2) στο να είναι κάποιος μη ανεκτικός έναντι κάθε αντίληψης διαφορετικής από τη δική του, 3) στο να προσφεύγει κάποιος σε μέσα για την πραγματοποίηση των σκοπών του χωρίς να δείχνει τον παραμικρό σεβασμό για τη ζωή, την ελευθερία και τα ανθρώπινα δικαιώματα των άλλων.¹³

¹⁰ Marcia su Roma ονομάστηκε η πορεία που έκαναν οι μελανοχιτώνες του Μπενίτο Μουσολίνι προς την πρωτεύουσα της Ιταλίας, Ρώμη προκειμένου να καταλάβουν την εξουσία. Η πορεία διήρκεσε από τις 22 ως τις 28 Οκτωβρίου 1922 και κατέληξε στην άνοδο του Μουσολίνι στην εξουσία, στην οποία παρέμεινε επί 21 έτη., <https://el.wikipedia.org/>

¹¹ Backes 2007: 244

¹² Schmid 2013: 8

¹³ Scruton 2007: 237

Όσον αφορά τους εξτρεμιστές, αυτοί προσπαθούν να δημιουργήσουν μια ομοιογενή κοινωνία βασισμένη σε άκαμπτες δογματικές ιδεολογικές αρχές. Επιδιώκουν να καταστήσουν την κοινωνία σύμμορφη, καταπιέζοντας όλες τις αντιρρήσεις και υποτάσσοντας τις μειονότητες. Αυτό τους διακρίνει από τους απλούς ριζοσπάστες που αποδέχονται την ποικιλομορφία και πιστεύουν στη δύναμη της λογικής και όχι στο δόγμα. Ειδικότερα, οι εξτρεμιστές της πολιτικής αριστεράς και της δεξιάς, καθώς και εκείνοι που έχουν θρησκευτικό-φονταμενταλιστικό προσανατολισμό, αλλά και εκείνοι με εθνικιστική πολιτική απόχρωση, στον δρόμο για την υλοποίηση των πολιτικών τους προγραμμάτων, δείχνουν να προτιμούν τη χρήση βίας αντί της πειθούς, την πρόταξη των συλλογικών στόχων έναντι της ατομικής ελευθερίας, την επιδίωξη της ομοιομορφίας έναντι της διαφορετικότητας και την επιβολή εντολών αντί διαλόγου. Αυτά και η μεγάλη έμφαση στην ιδεολογία είναι τα κύρια χαρακτηριστικά των εξτρεμιστών. Οι εξτρεμιστές στην εξουσία τείνουν προς τον ολοκληρωτισμό.¹⁴ Στο πλαίσιο αυτό, ο εξτρεμισμός ταυτίζεται με την απόρριψη των δημοκρατικών διαδικασιών, κάτι που προσιδιάζει στους επαναστάτες, οι οποίοι, καταρχάς, σκοπεύουν να καταστρέψουν το «παλιό σύστημα»¹⁵ πριν την εγκαθίδρυση μιας δικτατορίας¹⁶. Ενώ οι ριζοσπάστες μπορεί να είναι βίαιοι ή όχι, μπορεί να είναι δημοκράτες ή όχι, οι εξτρεμιστές δεν είναι ποτέ δημοκράτες και τάσσονται θετικά υπέρ της χρήσης βίας για την απόκτηση και διατήρηση πολιτικής εξουσίας. Η κατάσταση του νου τους δεν ανέχεται καμία ποικιλομορφία. Οι ριζοσπάστες, από την άλλη πλευρά, έχουν ιστορικά την τάση να είναι πιο ανοιχτοί στον ορθολογισμό και στον πραγματιστικό συμβιβασμό.

Όσον αφορά την έννοια του «βίαιου εξτρεμισμού» θα πρέπει να σημειωθεί ότι η βιβλιογραφία συχνά χρησιμοποιεί την έννοια ως αυτονόητη χωρίς όμως να υπάρχει ένας ακριβής ορισμός. Πράγματι, οι όροι βίαιος εξτρεμισμός, πολιτική βία, πολιτική τρομοκρατία και τρομοκρατία έχουν χρησιμοποιηθεί εναλλακτικά στην εξεταζόμενη διεθνή βιβλιογραφία. Έτσι, καμία πραγματική διάκριση μεταξύ βίαιου εξτρεμισμού και τρομοκρατίας δεν εξελίχθηκε. Σε ένα σημαντικό μέρος της βιβλιογραφίας για την

¹⁴ Schmid 2013: 9

¹⁵ Η λέξη «σύστημα» ορίζει με συγκεχυμένο τρόπο ένα απωθητικό σύνολο που περιλαμβάνει κυρίως τις ιθύνουσες ελίτ, τα μεγάλα πολιτικά κόμματα και το δικομματικό σύστημα που εγγυάται την κυριαρχία τους, τα συνδικάτα, τους θεσμούς και τις χρηματιστικές δυνάμεις, το σύνολο δηλαδή των ομάδων που θεωρείται ότι ευνοείται από την παγκοσμιοποίηση. Taguieff 2017: 29-30

¹⁶ Taguieff 2017: 23

τρομοκρατία υπάρχει μια τάση εξισορρόπησης του ριζοσπαστισμού με τον εξτρεμισμό και αυτών των δύο με την τρομοκρατία. Αυτές είναι, εντούτοις, διαφορετικές (αν και μερικές φορές συναφείς και εν μέρει αλληλεπικαλυπτόμενες) έννοιες.¹⁷

1.3 ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ: ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ

1.3.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Το φαινόμενο της τρομοκρατίας είναι παλιό και ανατρέχει μέχρι τους Εβραίους Ζηλωτές («Σικάριο»), μία ακραία εβραϊκή θρησκευτική αίρεση, που έδρασε τον 1ο αιώνα μ.Χ. Επρόκειτο για τον Ιούδα της Γαλιλαίας ο οποίος εναντιωνόταν στην κυριαρχία των Ρωμαίων στο Ισραήλ και σχηματίζοντας μια ομάδα σιιλοφόρων επέλεξε να τιμωρεί όσους θεωρούσε πως ήταν προδότες. Οι Ζηλωτές στόχευαν τους Έλληνες που κατοικούσαν στην Ιουδαία και τους Ρωμαίους ηγέτες και δεν εξαιρούνταν βέβαια και οι μετριοπαθείς Εβραίοι, οι οποίοι ήταν ύποπτοι για συμμαχία με τους Ρωμαίους. Στόχος τους ήταν να εξουδετερώσουν τους Ρωμαίους και να προετοιμάσουν την έλευση του Μεσσία.¹⁸ Αργότερα, οι Ασασίνοι (1090-1275 μ.Χ.) ήταν μια ριζοσπαστική σιιτική σέκτα Ισμαηλιτών, που οργάνωσε ένα τρομοκρατικό κίνημα τον 11ο και τον 12ο αιώνα για την εξυγίανση του Ισλάμ και την προετοιμασία για την άφιξη του Ιμάμη, ο οποίος θεωρούταν ο μόνος νόμιμος μονάρχης της ανθρώπινης φυλής, που θα αποκαθιστούσε έναν νέο και δίκαιο πολιτισμό. Όπως και οι εκστρατείες των Ζηλωτών-Σικαρίων, οι Ασασίνοι χρησιμοποίησαν το όνομα του Θεού για να αναζητήσουν και να σκοτώσουν τους εχθρούς τους. Οι επιθέσεις τους στρέφονταν κατά των σουνιτών και των χριστιανών.¹⁹

Ανατρέχοντας στο πιο πρόσφατο παρελθόν, θα πρέπει να σημειωθεί ότι μεγάλο μέρος των μελετητών έχει εντοπίσει την προέλευση της σύγχρονης τρομοκρατίας στο αγγλικό λεξικό στη Γαλλική Επανάσταση μεταξύ 1789 και 1795. Πράγματι, ο Edmond Burke, ένας Βρετανός θεωρητικός εκείνης της εποχής, χρησιμοποίησε τον όρο «τρομοκρατία» για να περιγράψει τη σφαγή των γάλλων αριστοκρατών, των οικογενειών τους και των υποστηρικτών τους. Σε αντίθεση με την προηγούμενη ιστορική εποχή της τρομοκρατίας, η Γαλλική Επανάσταση και ο σχετιζόμενος με αυτήν τρόμος δεν δικαιολογήθηκαν στο

¹⁷ Schmid 2013: 11

¹⁸ Onwudiwe 2007: 55

¹⁹ Onwudiwe 2007: 55

όνομα κάποιου θεού αλλά εξορθολογίστηκαν στο όνομα του λαού. Οι Ιακωβίνοι²⁰ είναι, λοιπόν, αυτοί που ίδρυσαν το πρώτο κράτος τρόμου («βασίλειο του τρόμου») και υπό την αιγίδα του Μαξιμιλιανού Ροβεσπιέρου, εκτέλεσαν χιλιάδες «εχθρούς» του κράτους στη Γαλλία.²¹ Μέσα σε μόλις 11 μήνες αποκεφαλίστηκαν περισσότεροι από 40.000 άνθρωποι. Ο Ροβεσπιέρος θεωρείται ότι είναι ο πατέρας της σύγχρονης τρομοκρατίας. Για τον Ροβεσπιέρο ο «τρόμος» είναι ένα είδος αρετής που προστατεύει τους πολίτες από την αναταραχή και το χάος που προκαλείται από τους αποκαλούμενους «εχθρούς» του κράτους και του λαού. Για τους Ιακωβίνους το σύστημα της τρομοκρατίας είχε μια πολύ θετική έννοια, όπως και η λέξη που περιστασιακά χρησιμοποιούσαν για να περιγράψουν τους εαυτούς τους. Αυτό που περιέγραψε ο Ροβεσπιέρος ήταν μια δικτατορία της πλειοψηφίας, με τη μειοψηφία να παραμένει απροστάτευτη.²² Η τρομοκρατία, επομένως, ξεκίνησε όχι ως αντι-κρατική αλλά ως κρατική.

Στα μέσα της δεκαετίας του 1860, προκειμένου να επιτευχθεί η κοινωνική απελευθέρωση στην Ρωσία, που συνέχιζε να βρίσκεται υπό την Τσαρική εξουσία, ορισμένα άτομα και ομάδες θεώρησαν ότι η τρομοκρατία ήταν απαραίτητη. Με τη δημοσίευση «Of their Revolutionary Catechism» το 1869, δύο Ρώσοι επαναστάτες, ο Michael Bakunin και ο Sergey Nechayev, έθεσαν τις βάσεις για την επαναστατική τρομοκρατία.²³ Έτσι λοιπόν, πολλοί σύγχρονοι μελετητές της ιστορίας της τρομοκρατίας εντοπίζουν τις σύγχρονες αρχές της στην ίδρυση, το 1878, της Narodnaya Volya («Λαϊκή βούληση» ή «Ελευθερία του Λαού»), όπως την αντιλαμβανόταν ο Bakunin. Η Narodnaya Volya, ωστόσο, δεν ενεπλάκη σε μια εκστρατεία αδιάκριτης βίας. Ήταν οργανωμένη, σκόπιμη και μεθοδική στην επιλογή των θυμάτων της, τα περισσότερα από τα οποία ήταν εξέχοντες Ρώσοι κυβερνητικοί αξιωματούχοι (συμβολική αξία ως εκπρόσωποι του τυραννικού τσαρικού καθεστώτος), με αποκορύφωμα τη δολοφονία του Τσάρου

²⁰ Ιακωβίνοι ή «Λέσχη των Ιακωβίνων»: Πολιτική και επαναστατική Λέσχη, η οποία ιδρύθηκε το 1788 αρχικά με την ονομασία «Εταιρία των Φίλων του Συντάγματος» έως το 1792 οπότε και μετονομάστηκε σε «Λέσχη των Ιακωβίνων», με σκοπό να διαδώσει στο λαό τις ριζοσπαστικές κοινωνικές και πολιτικές ιδέες της εποχής. Ήταν η κύρια πολιτική δύναμη πίσω από την Γαλλική Επανάσταση και είχε την απόλυτη κυριαρχία κατά την περίοδο της παντοδυναμίας της «Επιτροπής Κοινής Σωτηρίας» υπό τους Ροβεσπιέρο, Σαιν Ζυστ και Κουτόν (1793-1794)

²¹ Onwudiwe 2007: 56

²² Αρετουλάκης 2015: 29-30

²³ Onwudiwe 2007: 57

Αλεξάνδρου ΙΙ την 1η Μαρτίου 1881. Ωστόσο, οι περισσότεροι υποστηρικτές συνελήφθησαν σύντομα και αυτό σήμαινε το τέλος της οργάνωσης.²⁴

Παρά τις αναπόφευκτες διαφορές στις ταυτότητες, τους στόχους και την τακτική των πολυάριθμων τρομοκρατικών ομάδων που θα ακολουθήσουν, ο David Rapoport υποστηρίζει ότι η Narodnaya Volya σηματοδότησε το πρώτο από τα τέσσερα κύματα της σύγχρονης τρομοκρατίας. Το «αναρχικό κύμα» που εξαπλώθηκε από τη Ρωσία στη Δυτική Ευρώπη, τα Βαλκάνια και την Ασία, φτάνοντας στο αποκορύφωμά του στη δεκαετία του 1890, που μερικές φορές αποκαλείται «Χρυσή Εποχή της Δολοφονίας». Το κύμα της αναρχικής τρομοκρατίας πέρασε και στις Ηνωμένες Πολιτείες, όπου τον Σεπτέμβριο του 1901 ο Πρόεδρος William McKinley έπεσε νεκρός από τη σφαίρα αναρχικού τρομοκράτη.²⁵

Το δεύτερο κύμα, σύμφωνα με τον Rapoport, είναι το κύμα της «μετα-αποικιακής» ή «αντι-αποικιακής» τρομοκρατίας που ξεκίνησε το 1920 και συνεχίστηκε περίπου μέχρι το 1960. Αυτή η εποχή της τρομοκρατίας χαρακτηρίζεται από εθνικιστικά και αποσχιστικά κινήματα που αποσκοπούσαν στην επίτευξη της ανεξαρτησίας και της αυτοδιάθεσης από τις αποικιοκρατικές δυνάμεις.²⁶ Σε αντίθεση με το αναρχικό κύμα, το αντιαποικιακό δεν χρησιμοποιούσε κάποια ιδεολογία. Το βασικό τους κίνητρο ήταν να αποτινάξουν τον αποικιακό ζυγό και να κυβερνούν τα δικά τους έθνη.²⁷

Το τρίτο κύμα είναι η «νέα επαναστατική αριστερή» τρομοκρατία από το 1970 και μετά. Η δράση της νέας επαναστατικής αριστερής τρομοκρατίας είναι αντικαθεστωτική και αλληλέγγυα με τους «καταπιεσμένους λαούς» της Παλαιστίνης και άλλα έθνη του Τρίτου Κόσμου.

Το τέταρτο και τελευταίο κύμα της τρομοκρατίας είναι, σύμφωνα με τον Rapoport, εκείνο της «θρησκευτικής», κυρίως Ισλαμικής, τρομοκρατίας που πυροδότησε η Ιρανική Επανάσταση (1979) και μας απασχολεί μέχρι σήμερα. Οργανώνοντας, βέβαια, την ιστορία της τρομοκρατίας με τον τρόπο αυτό δεν σημαίνει ότι κάθε ομάδα που έδρασε σε οποιαδήποτε στιγμή θα φορέσει την ίδια ετικέτα. Η ιστορία είναι ακατάστατη. Οι ομάδες

²⁴ Shughart 2006: 14

²⁵ Shughart 2006: 14

²⁶ Shughart 2006: 14

²⁷ Onwudiwe 2007: 58

που σχηματίστηκαν γύρω από τις «αντι-αποικιακές», «νέο-επαναστατικές αριστερές» και «θρησκευτικές» ιδεολογίες εμφανίστηκαν και στα τέσσερα τρομοκρατικά κύματα.²⁸

Η ιστορία των σύγχρονων μορφών τρομοκρατίας είναι ένα βασικό εργαλείο σε μια ολοκληρωμένη εγκληματολογική έρευνα. Σύμφωνα με τον Onwudiwe, από τα παραπάνω συνάγεται ότι για να κατανοηθούν οι βαθύτερες ρίζες της τρομοκρατίας, η εγκληματολογία καλείται να εξετάσει τις τρομοκρατικές ενέργειες όχι μόνο ως αντικαθεστωτικές κατά βάση πράξεις βίας, αλλά και ως μέρος των αιώνων φόβου, εκμετάλλευσης, καταπίεσης, φυλετικής και εθνοτικής περιθωριοποίησης, μίσους στο εσωτερικό και στο εξωτερικό, θρησκευτικών διαμαρτυριών, και τα άλλα αποτελέσματα του ιμπεριαλισμού.²⁹ Ακόμη, θα πρέπει να λάβει υπόψη της την ύπαρξη τόσο μη κρατικής όσο και κρατικής τρομοκρατίας. Οι Vetter και Perlstein τονίζουν ότι «εάν κάποιος αποδεχτεί τη βασική Χομπσιανή υπόθεση ότι η κοινωνική ευταξία στηρίζεται τελικά στη χρήση της δύναμης (δηλαδή της βίας) ως πηγής εξουσίας, τότε η βία που χρησιμοποιείται για την επιβολή της εξουσίας μπορεί να λάβει δύο διαφορετικές μορφές: νόμιμη και παράνομη». Με βάση αυτό, οι πράξεις κάποιων επαναστατών ή εθνικιστών μπορεί να χαρακτηριστούν ως νόμιμη ή παράνομη χρήση της βίας (και με σύγχρονη χρήση τρομοκρατία) από εκείνους που έχουν την εξουσία να τη χαρακτηρίζουν. Η τρομοκρατία, επομένως, δύναται να λειτουργήσει και ως μια ετικέτα που χρησιμοποιείται για τον ορισμό των ξένων, μια ετικέτα της δυσφήμισης και ένα μέσο αποκλεισμού συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων. Η ιστορική, λοιπόν, προσέγγιση του φαινομένου παίζει καθοριστικό ρόλο σε μια προσπάθεια ολιστικής κατανόησης του προβλήματος.

1.3.2 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

Από την ιστορική αναδρομή γίνεται φανερό πως ο όρος «τρομοκρατία» διαφοροποιήθηκε και διευρύνθηκε με το πέρασμα του χρόνου σε τέτοιο βαθμό, ώστε να μην θυμίζει σε τίποτα την αρχική σημασία του. Συνοπτικά, μπορεί να αναφερθεί ότι από το 1848 η έννοια χρησιμοποιήθηκε για να περιγράψει βίαιους επαναστάτες που εξεγέρθηκαν εναντίον κυβερνήσεων. Μέχρι το τέλος του 19^{ου} αιώνα και τις αρχές του 20^{ου}, η τρομοκρατία χρησιμοποιήθηκε για να περιγράψει τις βίαιες δραστηριότητες διαφόρων

²⁸ Onwudiwe 2007: 58

²⁹ Onwudiwe 2007: 53

ομάδων, συμπεριλαμβανομένων των εργατικών οργανώσεων, των αναρχικών, των εθνικιστικών ομάδων που εξεγείρονταν κατά των ξένων δυνάμεων και των υπερεθνικιστικών πολιτικών οργανώσεων. Μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (1939-1945) η έννοια της τρομοκρατίας διαφοροποιήθηκε και πάλι. Καθώς οι άνθρωποι εξεγέρθηκαν εναντίον της αποικιοκρατίας, οι εθνικιστικές ομάδες θεωρούνταν τρομοκρατικές. Από το 1964 έως τις αρχές της δεκαετίας του 1980, ο όρος χρησιμοποιήθηκε για τις πράξεις των βίαιων αριστερών ομάδων και των εθνικιστών. Στα μέσα της δεκαετίας του 1980 η έννοια διευρύνθηκε. Εγκλήματα μίσους σε βάρος εθνικών μειονοτήτων που τελούνταν από ακροδεξιές ρατσιστικές οργανώσεις στις Ηνωμένες Πολιτείες περιγράφηκαν ως τρομοκρατικές δράσεις. Με την είσοδο στον 21^ο αιώνα, ο όρος «τρομοκρατία» διευρύνθηκε περισσότερο, συμπεριλαμβάνοντας τις ενέργειες βίαιων θρησκευτικών φανατικών ομάδων αλλά και οικολογικών οργανώσεων. Είναι σημαντικό να συνειδητοποιήσουμε, λοιπόν, ότι οποιοσδήποτε ορισμός επηρεάζεται από το ιστορικό πλαίσιο της τρομοκρατίας αλλά και τις κοινωνικές περιστάσεις.³⁰

Πριν προχωρήσουμε στον σύγχρονο ορισμό, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η τρομοκρατία αποτελεί μία μορφή πολιτικής βίας διακρινόμενη από τις άλλες (π.χ. βίαιες διαδηλώσεις, καταστροφή δημόσιας περιουσίας κ.α). Θα πρέπει επίσης να αναγνωρίσουμε ότι υπάρχουν ορισμένες μορφές βίαιης αντίστασης στην πολιτική καταπίεση, οι οποίες, ενώ είναι παράνομες σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, γίνονται αποδεκτές από το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο. Η πολιτική βία πρέπει να τοποθετηθεί σε ένα ευρύτερο φάσμα πολιτικής δράσης, δράσης τόσο των κρατικών δυνάμεων όσο και των μη κρατικών δρώντων. Η τρομοκρατία -όπως τα βασανιστήρια, τα εγκλήματα πολέμου, τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και η γενοκτονία - ανήκει σε μια ειδική κατηγορία βίας που δεν μπορεί υπό καμία συνθήκη να δικαιολογηθεί. Παρόλο, όμως, που υπάρχει καθολική συμφωνία στο διεθνές δίκαιο για όλα τα ανωτέρω εγκλήματα ότι δεν μπορούν ποτέ να δικαιολογηθούν, εξακολουθεί να λείπει μια τέτοια συμφωνία για την τρομοκρατία, που μερικές φορές σκοπύμως, συγχέεται με τον «αγώνα για απελευθέρωση» και «αντίσταση έναντι της ξένης κατοχής». Αυτές οι δύο έννοιες αναφέρονται στους στόχους του ένοπλου αγώνα - στόχους που μπορούν να επιδιωχθούν με διάφορους τρόπους. Η τρομοκρατία,

³⁰ White 2009: 6

πάντως, δεν μπορεί να αναφέρεται σε ευγενείς (ή μη) σκοπούς, αλλά μόνο σε παράνομα και εξωφρενικά μέσα στην επιδίωξη διαφόρων στόχων.³¹

Έτσι, λοιπόν, η τρομοκρατία, ακόμη περισσότερο από τη ριζοσπαστικοποίηση, είναι ένας αμφισβητούμενος και πολιτικοποιημένος όρος. Αυτό γίνεται φανερό από το ότι υπάρχουν εκατοντάδες ορισμοί στον ακαδημαϊκό χώρο και στις κυβερνήσεις. Κατά τους LaFree και Dugan, η τρομοκρατία ορίζεται ως «πράξεις μη κρατικών φορέων που περιλαμβάνουν την απειλή ή πραγματική χρήση παράνομης βίας για την επίτευξη πολιτικού, οικονομικού, θρησκευτικού ή κοινωνικού στόχου μέσω του φόβου, του εξαναγκασμού ή του εκφοβισμού». Η τρομοκρατία είναι ριζοσπαστική ή ακραία, δεδομένου ότι αποκλίνει από την απαγόρευση της απρόκλητης βίας, η οποία είναι κεντρική στους περισσότερους πολιτισμούς και θρησκείες της ιστορίας, ιδιαίτερα της βίας κατά του άμαχου πληθυσμού, που δεν εμπλέκεται σε εχθρικές πράξεις οποιουδήποτε είδους.³²

Ο Alex Schmid προσπαθεί να συνθέσει διάφορες θέσεις σε έναν συναινετικό ακαδημαϊκό ορισμό. Από την εμπειρική έρευνα που πραγματοποίησε, απέδειξε ότι οι κύριοι ορισμοί έχουν κάποια κοινά στοιχεία που επαναλαμβάνονται (συγκεκριμένα 22) και με τα 13 από αυτά δημιούργησε τον ορισμό της «τρομοκρατίας».³³ Κατά τον Schmid, η τρομοκρατία είναι «μια μέθοδος επαναλαμβανόμενων βίαιων ενεργειών που προκαλεί άγχος, η οποία χρησιμοποιείται από (ημι-) παράνομα άτομα, ομάδες ή κρατικούς φορείς, για ιδιοσυγκρασιακούς, εγκληματικούς ή πολιτικούς λόγους, όπου - σε αντίθεση με τη δολοφονία - οι άμεσοι στόχοι της βίας δεν είναι και οι κύριοι στόχοι. Τα άμεσα ανθρώπινα θύματα βίας είναι γενικά τυχαία (στόχοι ευκαιρίας) ή επιλέγονται (αντιπροσωπευτικοί ή συμβολικοί στόχοι) από έναν πληθυσμό-στόχο και χρησιμεύουν ως παραγωγί μηνυμάτων. Οι διαδικασίες επικοινωνίας που βασίζονται σε απειλές και βιαιότητες μεταξύ τρομοκρατών (οργάνωσης), (απειλούμενων) θυμάτων και κύριων στόχων χρησιμοποιούνται για τον χειρισμό του κύριου στόχου (ακροατηρίου), μετατρέποντάς τον σε στόχο τρόμου, στόχο απαιτήσεων ή στόχο προσοχής, ανάλογα με το αν επιδιώκεται κυρίως εκφοβισμός, εξαναγκασμός ή προπαγάνδα».³⁴ Η τρομοκρατία αναφέρεται τόσο στις ιδέες (ιδεολογία) όσο και στη δράση (συμπεριφορά). Πρώτον, είναι ένα δόγμα σχετικά

³¹ Schmid 2013: 13-15

³² Gelfand, LaFree, Fahey & Feinberg 2013: 496

³³ White 2009: 11

³⁴ White 2009: 12

με την υποτιθέμενη αποτελεσματικότητα μιας μορφής πολιτικής βίας που δημιουργεί φόβο. Δεύτερον, είναι μια συνωμοτική πρακτική της προμελετημένης, εκδηλωτικής, άμεσης βίαιης δράσης χωρίς νομικούς ή ηθικούς περιορισμούς, που στοχεύει κυρίως πολίτες και μη-πολεμιστές, εκτελούμενη για τις προπαγανδιστικές και ψυχολογικές επιπτώσεις της σε διάφορα ακροατήρια.³⁵

Κατά τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών στο υπ' αριθμ. 1566(2004) ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας, η τρομοκρατία ορίζεται ως «εγκληματικές πράξεις, συμπεριλαμβανομένων πράξεων κατά πολιτών, που διαπράττονται με πρόθεση να προκαλέσουν θάνατο ή σοβαρές σωματικές βλάβες, ή απαγωγή ομήρων με σκοπό να προκαλέσουν μια κατάσταση τρόμου στο γενικό πληθυσμό ή σε μία ομάδα ατόμων ή σε συγκεκριμένα πρόσωπα, να εκφοβίσουν έναν πληθυσμό ή να εξαναγκάσουν μια κυβέρνηση ή έναν διεθνή οργανισμό σε πράξη ή παράλειψη μιας ενέργειας, πράξεις δηλαδή που συνιστούν αδικήματα σύμφωνα με τα καθοριζόμενα στις διεθνείς συμβάσεις και τα πρωτόκολλα σχετικά με την τρομοκρατία, και δεν δικαιολογούνται υπό καμία περίπτωση για λόγους πολιτικούς, φιλοσοφικούς, ιδεολογικούς, φυλετικούς, εθνικούς, θρησκευτικούς ή άλλου είδους».³⁶

Από όλα τα παραπάνω, γίνεται φανερό ότι η επίτευξη ενός κοινά αποδεκτού ορισμού είναι εξαιρετικά δύσκολη, ιδιαίτερα αν αναλογιστεί κανείς ότι δεν έχει τόση σημασία ο συγκεκριμένος τύπος βίας, όπως σε άλλα εγκλήματα, όσο το βαθύτερο κίνητρο το οποίο μπορεί να οδηγήσει σε ένα έγκλημα που χαρακτηρίζεται ως «τρομοκρατία». Είναι, επίσης, σημαντικό να αναγνωριστεί ότι η προσκόλληση ή ο προσδιορισμός της ετικέτας «τρομοκράτης» αποτελεί ηθική και υποκειμενική κρίση· ο τρομοκράτης για κάποιους είναι «μαχητής ελευθερίας» για κάποιους άλλους.

Μια ολοκληρωμένη συζήτηση για την τρομοκρατία απαιτεί να ληφθεί σοβαρά υπόψη και ο ρόλος του κράτους, διότι οποιοσδήποτε ορισμός επηρεάζεται από την άσκηση της πολιτικής εξουσίας. Ο τρόπος με τον οποίο αυτός χρησιμοποιείται έχει σημαντικές επιπτώσεις. Ένα άτομο περιθωριοποιείται πολιτικά και κοινωνικά όταν χαρακτηρίζεται ως τρομοκράτης και το ίδιο συμβαίνει όταν μια οργάνωση αποκαλείται τρομοκρατική. Τα

³⁵ Schmid 2013:16

³⁶ <https://www.un.org/ruleoflaw/blog/document/security-council-resolution-1566-2004-on-threats-to-international-peace-and-security-caused-by-terrorist-acts/>

εγκλήματα ρουτίνας αποκτούν μεγαλύτερη κοινωνική σημασία όταν χαρακτηρίζονται ως τρομοκρατικά και τα πολιτικά κινήματα μπορούν να παρεμποδιστούν όταν οι οπαδοί τους θεωρούνται τρομοκράτες. Οι κυβερνήσεις κερδίζουν δύναμη όταν οι εχθροί τους ονομάζονται τρομοκράτες και οι πολίτες χάνουν την ελευθερία τους στο όνομα μεγαλύτερης ασφάλειας όταν εμφανιστεί η απειλή της τρομοκρατίας. Η πολιτική φύση του ορισμού σημαίνει ότι κάθε προσπάθεια να δοθεί ένας κοινός ορισμός θα συνοδεύεται από συζητήσεις σχετικά με τη χρήση της εξουσίας.³⁷

2. ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΕΞΤΡΕΜΙΣΤΙΚΗΣ ΒΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΠΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

Η μελέτη του φαινομένου της εξτρεμιστικής βίας και κατ'επέκταση της τρομοκρατίας απασχόλησε διάφορες κοινωνικές επιστήμες, όπως για παράδειγμα την ψυχολογία και τις πολιτικές επιστήμες. Όσον αφορά την εγκληματολογία, η οποία εμφανίστηκε ως ξεχωριστή ακαδημαϊκή επιστήμη στις αρχές του 1970, θα λέγαμε ότι αρχικά δεν επέδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τα ζητήματα αυτά σε σχέση με τις προαναφερθείσες επιστήμες. Παρόλα αυτά, η εγκληματολογία έχει αρχίσει να ασχολείται με το θέμα τις δύο τελευταίες δεκαετίες, ενσωματώνοντας απόψεις από τις κοινωνιολογικές και ψυχολογικές ερμηνείες στις εγκληματολογικές οπτικές. Να σημειωθεί σε αυτό το σημείο πως αρχικά η ανυπαρξία εγκληματολογικών ερευνών για φαινόμενα εξτρεμισμού και τρομοκρατίας οφείλεται στο ότι επικρατούσε η άποψη ότι αυτά δεν αποτελούν αντικείμενο μελέτης της. Αυτό είναι αξιοπρόσεκτο, σύμφωνα με τον LaFree, παρόλου ότι ένας από τους ευρέως αποδεκτούς ορισμούς της εγκληματολογίας, εκείνος του Edwin Sutherland, επισημαίνει ότι η εγκληματολογία περιλαμβάνει στη μελέτη της «... την παραβίαση των νόμων και τις αντιδράσεις στην παραβίαση των νόμων». Γίνεται επομένως φανερό, ότι η μελέτη της «παραβίασης των νόμων» δεν μπορεί παρά να περιλαμβάνει και φαινόμενα όπως η τρομοκρατία.³⁸

³⁷ White 2009: 4

³⁸ Onwudiwe 2007: 66

2.1 ΕΠΙΠΕΔΑ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

Πριν την παράθεση των επιμέρους εγκληματολογικών θεωριών που αναπτύχθηκαν, είναι σημαντικό να αναφέρουμε συνοπτικά ορισμένα καίρια σημεία ως προς την διαδικασία της ριζοσπαστικοποίησης, για την καλύτερη κατανόηση του ζητήματος που μελετάται. Η ριζοσπαστικοποίηση αποτελεί ένα πολύπλευρο και πολυπαραγοντικό φαινόμενο. Οι αιτίες του είναι πολλαπλές και ποικίλες και μεμονωμένοι παράγοντες δεν μπορούν να το εξηγήσουν επαρκώς, συνεπώς πρέπει να το αντιμετωπίσουμε ως αποτέλεσμα μιας σύνθετης αλληλόδρασης μεταξύ διαφορετικών παραγόντων. Επιπροσθέτως, άξιο προσοχής είναι και το γεγονός της μη ύπαρξης ενός συγκεκριμένου και σταθερού κοινωνικο-δημογραφικού προφίλ που να μπορεί να ταυτοποιήσει - και μάλιστα εκ των προτέρων - τον πιθανό εξτρεμιστή ή τρομοκράτη. Παρόλο που ένα μέρος των εμπειρικών ερευνών αποκαλύπτει ότι κάποιες ομάδες του πληθυσμού είναι πιο ευάλωτες στην ριζοσπαστικοποίηση, όπως τα περιθωριοποιημένα άτομα με υπόβαθρο εγκληματικής συμπεριφοράς ή οι δεύτερης και τρίτης γενιάς μετανάστες που ζουν στην Ευρώπη (κυρίως αναφορικά με τον θρησκευτικό εξτρεμισμό), η σύγκριση των προφίλ γνωστών τρομοκρατών που έχουν καταγραφεί οδηγεί στο συμπέρασμα ότι τα χαρακτηριστικά τους ποικίλουν ως προς την ηλικία, το φύλο, το επίπεδο εκπαίδευσης, τα επαγγελματικά προσόντα, την κοινωνικοοικονομική κατάσταση κλπ.³⁹

Από τα προαναφερόμενα, γίνεται σαφές ότι για την καλύτερη κατανόηση του φαινομένου η εξέτασή του θα πρέπει να πραγματοποιείται σε τρία τουλάχιστον διαφορετικά επίπεδα ανάλυσης: 1) στο μικρο-επίπεδο, όπου η έμφαση δίνεται στο άτομο, στα ατομικά του χαρακτηριστικά, και στις προσωπικές του εμπειρίες (για παράδειγμα προβλήματα ταυτότητας, αποτυχημένη ενσωμάτωση, αίσθημα αποξένωσης, περιθωριοποίηση, αίσθημα σχετικής αποστέρησης, στιγματισμός και απόρριψη που συχνά συνδυάζονται με ηθική οργή και αίσθημα εκδίκησης), 2) μεσο-επίπεδο, όπου η προσοχή εστιάζεται στο συνολικότερο ριζοσπαστικοποιημένο περιβάλλον (υποστηρικτικό ή ακόμη και συνεργατικό κοινωνικό περιβάλλον) και στην επίδρασή του, καθώς λειτουργεί ως σύνδεσμος με την ευρύτερη τρομοκρατική υποκουλτούρα ή με μια συγκεκριμένη ομάδα και 3) μακρο-επίπεδο, όπου η ανάλυση επικεντρώνεται στις οικονομικές, κοινωνικές, ιστορικές, πολιτισμικές και θρησκευτικές αιτίες της ριζοσπαστικοποίησης και ιδιαίτερα

³⁹ Επιστήμη και Κοινωνία-Επιθεώρηση πολιτικής και ηθικής θεωρίας, 2016-2017: 107-108

στον ρόλο των κρατών, των κυβερνήσεων και της ευρύτερης κοινωνίας εντός και εκτός μιας χώρας, την ριζοσπαστικοποίηση της κοινής γνώμης και των πολιτικών κομμάτων και τον ρόλο της έλλειψης κοινωνικο-οικονομικών ευκαιριών για τμήματα της κοινωνίας που οδηγεί στην κινητοποίηση και ριζοσπαστικοποίηση των δυσαρεστημένων, η οποία μπορεί να πάρει και την μορφή της τρομοκρατίας.⁴⁰ Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να επισημανθεί ο κομβικός ρόλος του μέσου επιπέδου, αφού στην πραγματικότητα η διαδικασία ριζοσπαστικοποίησης δεν συμβαίνει ποτέ σε «κενό χώρου και χρόνου», αλλά μέσα σε μια ορισμένη συγκυρία με συγκεκριμένα γνωρίσματα, η οποία συντελεί στη γένεση τόσο ατομικών, όσο και συλλογικών δράσεων βίαιου εξτρεμισμού. Περιπτώσεις ατόμων τα οποία έχουν ριζοσπαστικοποιηθεί ακολουθώντας μια μοναχική διαδρομή («lone wolf») υπάρχουν, αλλά δεν αποτελούν την πλειονότητα. Συνεπώς ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί στα περιβάλλοντα εκείνα που εμφανίζονται ικανά να παράγουν ένα συνολικότερο ηθικό και ιδεολογικό «υποστηρικτικό περιβάλλον» προς υιοθέτηση βίαιης εξτρεμιστικής δράσης.⁴¹

Μπορούμε, ακόμα, να αναφέρουμε το «Trasnational Terrorism, Security and the Rule of Law» (TTSRL) ερευνητικό πρόγραμμα, το οποίο χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, και μελετά παράγοντες που οδηγούν, ενδεχομένως, στην βίαιη ριζοσπαστικοποίηση των ατόμων και την τρομοκρατία. Η έρευνα αυτή βασίζεται στην υπόθεση ότι η βίαιη ριζοσπαστικοποίηση των ομάδων μπορεί να εξηγηθεί μόνο εάν κατανοήσουμε πώς εκδηλώνεται η ανθρώπινη συμπεριφορά. Το TTSRL διακρίνει τους διαφορετικούς τύπους αιτιών σε κάθε επίπεδο, «εξωτερικό», «κοινωνικό» και «ατομικό», θεωρεί δε πως βίαιη ριζοσπαστικοποίηση μπορεί να προκύψει μόνο μέσα από πολύπλοκες αλληλεπιδράσεις μεταξύ παραγόντων κάθε επιπέδου.⁴²

Το TTSRL κάνει όμως και μία δεύτερη διάκριση ανάμεσα στις αιτίες και τους καταλύτες. Οι δεύτεροι αφορούν τη στρατολόγηση και κάποια γεγονότα που μπορούν να πυροδοτήσουν τη βία («trigger events») και στα τρία επίπεδα και συμβάλλουν επίσης στη βίαιη ριζοσπαστικοποίηση. Οι καταλύτες επιταχύνουν ή μπορούν και να εκτινάξουν τις διαδικασίες ριζοσπαστικοποίησης, αλλά διαφέρουν από τις αιτίες στο ότι δεν μπορούν να

⁴⁰ Schmid 2013: 4

⁴¹ Επιστήμη και Κοινωνία-Επιθεώρηση πολιτικής και ηθικής θεωρίας, 2016-2017: 109

⁴² Argomaniz, Bures & Kaunert 2016: 95-97

εκκινήσουν την διαδικασία αυτή. Δεν είναι δηλαδή οι λόγοι για τους οποίους οι άνθρωποι ριζοσπαστικοποιούνται, αλλά επηρεάζουν τα άτομα που είναι σε μια μεταγενέστερη φάση της διαδικασίας. Ειδικότερα, ο πρώτος τύπος καταλύτη είναι η στρατολόγηση. Η στρατολόγηση σε ένα εξτρεμιστικό ή τρομοκρατικό κίνημα καθοδηγείται από κοινωνικές και ατομικές δυνάμεις και τελικά οδηγεί στην πραγματική συμμετοχή σε ένα ριζοσπαστικό κίνημα, συνήθως μετά από μία αλληλεπίδραση ανάμεσα στον πιθανό νεοσύλλεκτο και το σύστημα στρατολόγησης. Πιθανώς, τα άτομα που προσελκύονται έχουν ήδη επιδείξει κάποιο ενδιαφέρον στην ιδεολογία του κινήματος ή σε ριζοσπαστικές στάσεις. Από την άλλη, τα γεγονότα που πυροδοτούν τη βία («trigger events») στο πλαίσιο της ριζοσπαστικοποίησης επηρεάζουν τόσο τα δίκτυα όσο και τα άτομα. Πρόκειται για γεγονότα (συχνά ξαφνικά, μη αναμενόμενα) που είναι έκδηλα και στα τρία προαναφερόμενα επίπεδα. Από την μεριά του ριζοσπάστη, αυτά τα γεγονότα απαιτούν εκδίκηση ή δράση και έτσι μπορεί να προκαλέσουν ή να επιταχύνουν τη ριζοσπαστικοποίηση στη βία.

Συνεπώς, αποτελεί γεγονός πως οι υποκείμενοι μηχανισμοί της διαδικασίας ριζοσπαστικοποίησης είναι σύνθετοι και πολύπλοκοι. Επιπλέον, μπορεί να μεταβάλλονται στο χρόνο και να ποικίλουν σε διαφορετικά πλαίσια.

2.2 ΒΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ

Ο Cesare Lombroso, ο οποίος θεωρείται ο θεμελιωτής της θετικιστικής εγκληματολογίας και είναι γνωστός για τη θεωρία του αταβισμού, διατύπωσε ότι οι εγκληματίες είναι εξελικτικές επιστροφές σε προηγούμενα στάδια φυσιολογικής ανάπτυξης. Αυτή ήταν μια προσπάθεια να εξηγήσει την αποκλίνουσα συμπεριφορά σε ατομικό επίπεδο. Ο Lombroso επικεντρώθηκε δηλαδή μόνο στα χαρακτηριστικά του ατομικού δράστη και αγνόησε την επίδραση περιβαλλοντικών, κοινωνικών, οικονομικών και ιστορικών παραγόντων στην εγκληματικότητα.⁴³ Έτσι, στην σύντομη περίφημη δήλωσή του ισχυρίστηκε ότι τα άτομα «γεννιούνται εγκληματίες» προτείνοντας ότι η **εγκληματικότητα ήταν έμφυτη** και όχι προϊόν του κοινωνικού περιβάλλοντος. Ο «εγκληματίας άνθρωπος», κατά τον Lombroso, φέρει κανονικά στην ιδιοσυγκρασία του τα «σπέρματα του εγκλήματος», που του μεταβιβάστηκαν κατά τους νόμους της

⁴³ Onwudiwe 2007: 67

κληρονομικότητας, και διακρίνεται από τους «κανονικούς» ανθρώπους από ορισμένα «στίγματα» τα οποία είναι είτε βιολογικά είτε κοινωνικά (και μάλιστα διαφέρουν κατά κατηγορίες εγκληματιών).⁴⁴ Η θεωρία του Lombroso εξασθένησε με την πάροδο του χρόνου, παρόλα αυτά ένα μέρος της επιστήμης υποστηρίζει ακόμα ότι υπάρχει σύνδεση βιολογικών παραγόντων με την εγκληματικότητα και πως η εξέταση τους αποτελεί σημαντικό στοιχείο για την ολοκληρωμένη βιοψυχοκοινωνική κατανόηση της συμπεριφοράς.

Οι νεότεροι βιολογικοί ερευνητές του 20^{ου} αιώνα (όπως ο Αμερικανός ψυχίατρος David Hubbard) πιστεύουν ότι τα άτομα που εμπλέκονται στον κύκλο της βίας χαρακτηρίζονται από **ορμονικές και νευροχημικές διαταραχές** στην εγκεφαλική λειτουργία.⁴⁵ Οι Oots και Wiegele υποστηρίζουν ότι «οι κοινωνικοί επιστήμονες που προσπαθούν να κατανοήσουν την τρομοκρατία θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψιν τους την πιθανότητα ότι βιολογικές και σωματικές μεταβλητές ενδέχεται να διαδραματίζουν κάποιο ρόλο στο να φέρουν ένα άτομο στο σημείο να εκτελέσει μια πράξη τρομοκρατίας». Ωστόσο, είναι σπάνιο να διενεργηθεί κάποια βιολογική μελέτη σε βίαιους εξτρεμιστές ή τρομοκράτες. Μια αξιοσημείωση εξαίρεση είναι μια πρόωμη ανακάλυψη από τον ψυχίατρο David Hubbard (1993) κατά την οποία ένα σημαντικό ποσοστό των τρομοκρατών που εξέτασε κλινικά υπέφεραν από κάποια μορφή δυσλειτουργιών στο εσωτερικό του αυτιού ή «αιθουσαία δυσλειτουργία». Ωστόσο, αυτή η ανακάλυψη δεν έχει αναπαραχθεί, ούτε υπάρχει μια ξεκάθαρη θεωρητική λογική για μια πιθανή σύνδεση με την τρομοκρατία.⁴⁶

Όσον αφορά τώρα πρόσφατες επιστημονικές έρευνες, η σεροτονίνη (5-HT) εμφανίζει την πιο σταθερή σχέση με την επιθετική συμπεριφορά από όλους τους νευροδιαβιβαστές στον εγκέφαλο των θηλαστικών. Χαμηλότερα επίπεδα σεροτονίνης έχουν συνδεθεί με υψηλότερα επίπεδα επιθετικότητας, κυρίως όμως στις περιπτώσεις που προϋπάρχουν προκλητικά ερεθίσματα. Επιπλέον, υποστηρίζεται ότι η Νορεπινεφρίνη (NE) μπορεί να επηρεάζει την διέγερση και την περιβαλλοντική ευαισθησία και η Ντοπαμίνη (DA) αντίστοιχα την συμπεριφορική ενεργοποίηση και την κατευθυνόμενη από τον στόχο συμπεριφορά.

⁴⁴ Αλεξιάδης 2011: 48

⁴⁵ Onwudiwe 2007: 67

⁴⁶ Borum 2004: 14-15

Τέλος, σύμφωνα με τους ειδικούς, ο μετωπιαίος λοβός του εγκεφάλου, και ο προμετωπιαίος φλοιός ειδικότερα, έχει αναγνωριστεί ως ο κύριος νευροανατομικός ιστός των «εκτελεστικών λειτουργιών», δηλαδή των γνωστικών ικανοτήτων που σχετίζονται με την αυτογνωσία και τον αυτοέλεγχο. Οι θεωρητικές και εμπειρικές ενδείξεις υποδηλώνουν ότι η **δυσλειτουργία ή η βλάβη στον προμετωπιαίο φλοιό** μπορεί να είναι υπεύθυνη για τις ψυχοφυσιολογικές διαταραχές που εντοπίζονται σε άτομα που δείχνουν αντικοινωνική και επιθετική συμπεριφορά. Συγκεκριμένα, οι εγκεφαλικές απεικονίσεις, οι νευρολογικές μελέτες και οι μελέτες σε ζώα υποδηλώνουν ότι η προμετωπική δυσλειτουργία μπορεί να ευθύνεται για χαμηλά επίπεδα διέγερσης, χαμηλή αντιδραστικότητα (άγχος) και την έλλειψη φόβου.⁴⁷

2.3 ΨΥΧΟΠΑΘΟΛΟΓΙΚΕΣ-ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ

Μία από τις πρώτες θεωρητικές ερμηνείες της ριζοσπαστικοποίησης βασίζεται στην υπόθεση ότι τα άτομα που εμπλέκονται στην εξτρεμιστική βία υποφέρουν από κάποια μορφή ψυχικής ασθένειας ή ψυχοπαθολογίας.⁴⁸ Η περισσότερο αναγνωρισμένη θεωρία που αναλύει τις ρίζες όλων των μορφών βίας είναι το **ψυχαναλυτικό μοντέλο**. Παρά την επιρροή του στους πολιτικούς επιστήμονες, τους κοινωνιολόγους, τους ιστορικούς και τους εγκληματολόγους, το μοντέλο αυτό έχει αδύναμα λογικά, θεωρητικά και εμπειρικά θεμέλια. Πιο συγκεκριμένα, η ψυχανάλυση, που καθιερώθηκε από τον Sigmund Freud περί το τέλος του 19ου αιώνα και αρχές του 20ου ως μέθοδος ιατρικής θεραπείας των νευρώσεων, έδωσε πολύ ενδιαφέρουσες απόψεις αναφορικά με την αιτιολογία της εγκληματικής συμπεριφοράς. Καταρχάς, δέχεται ότι οι εγκληματικές πράξεις που λαμβάνουν χώρα δεν προέρχονται από μια ειδική κατηγορία ανθρώπων, γιατί κάθε άνθρωπος είναι ικανός κάτω από ορισμένες συνθήκες και σε ορισμένη κατάσταση να διαπράξει έγκλημα.⁴⁹ Ο Freud έβλεπε την επιθετικότητα πιο γενικά, ως ένα έμφυτο και ενστικτώδες ανθρώπινο χαρακτηριστικό, το οποίο οι περισσότεροι κατορθώνουν να ελέγξουν στην κανονική πορεία της ανθρώπινης ανάπτυξης.⁵⁰ Έτσι, τα πρώτα συγγράμματα για τις ψυχολογικές διαστάσεις της τρομοκρατικής συμπεριφοράς

⁴⁷ Borum 2004: 14-15

⁴⁸ Orlina & Desjardins 2012: 9

⁴⁹ Αλεξιάδης 2011: 59

⁵⁰ Borum 2004: 11

κυριαρχούνταν από ψυχαναλυτικές διατυπώσεις, αντανακλώντας εν μέρει, το θεωρητικό πρότυπο της κλινικής πρακτικής εκείνη την περίοδο.

Μια από τις σημαντικότερες θεωρίες ήταν η **θεωρία της «σύγκρουσης γενεών»** του Feuer, η οποία στηρίχθηκε στη φροϋδική ιδέα της αντιπαλότητας γιού με πατέρα. Έτσι, ο Feuer ερμηνεύει την τρομοκρατία ως ψυχολογική αντίδραση των γιών εναντίον των πατεράδων, μια σύγκρουση γενεών που είχε τις ρίζες του στο οιδιπόδειο σύμπλεγμα και επομένως στην εναντίωση στην αρσενικότητα. Από την άλλη, η ιδέα ότι η τρομοκρατία σχετίζεται με την παιδική κακομεταχείριση (συχνά ασυνείδητο επακόλουθο) είναι ένα σχετικά κοινό θέμα και εξακολουθεί να υποστηρίζεται από κάποιους σύγχρονους αναλυτές.⁵¹

Επιπλέον, πολλές πρώιμες προσπάθειες για την κατανόηση και εξήγηση της τρομοκρατίας μέσα σε ένα ψυχοδυναμικό πλαίσιο επικεντρώθηκαν στο χαρακτηριστικό του ναρκισσισμού ως καθοριστικό παράγοντα. Η προϋπόθεση ήταν ότι η τρομοκρατική συμπεριφορά είχε τις ρίζες της σε ένα ελάττωμα της προσωπικότητας που παρήγαγε μια διαστρεβλωμένη αίσθηση του εαυτού. Η ουσία του παθολογικού ναρκισσισμού είναι η υπερεκτίμηση του εαυτού και η υποτίμηση των άλλων. Πράγματι, η **«ναρκισσιστική μανία»** θεωρήθηκε από αρκετούς ερευνητές ως η κυριότερη ψυχολογική αιτία της επιθετικής συμπεριφοράς. Η διαταραχή αυτή είναι πιθανό να αναπτυχθεί λόγω τραυματικών εμπειριών, όπως χρόνια φυσική κακοποίηση και συναισθηματική ταπείνωση, που υπόκειται ο τρομοκράτης κατά την παιδική του ηλικία. Αυτό στην συνέχεια δημιουργεί μια βαθιά αίσθηση φόβου και προσωπικής ευπάθειας που γίνεται κεντρική στην έννοια του εαυτού τους. Για να εξαλείψουν τον φόβο και να δημιουργήσουν μια πιο ανεκτική εικόνα του εαυτού τους, αυτά τα άτομα νιώθουν την ανάγκη να «εξολοθρεύσουν» την άποψη που έχουν για τον εαυτό τους ως θύματα. Ενισχύουν την αυτοεκτίμησή τους με το να υπονομεύουν τους άλλους. Παρόλα αυτά, η επίδραση των ψυχαναλυτικών διατυπώσεων γενικά, και ιδίως του ναρκισσισμού, έχει μειωθεί σημαντικά στην σύγχρονη έρευνα.⁵²

Μία αξιοσημείωτη προσπάθεια έγινε και στις αρχές του 1980 από έναν πρώην ψυχίατρο της CIA, τον Jerrold Post. Ο Post βασιζόμενος στα προηγούμενα μοντέλα που

⁵¹ Borum 2004: 18

⁵² Borum 2004: 18-20

επεδίωξαν να εξηγήσουν την τρομοκρατία ως μια μορφή ψυχοπαθολογίας ή ένα ελάττωμα της προσωπικότητας, υποστήριξε ότι δύο διαφορετικές **μορφές δυσλειτουργίας** παρήγαγαν δύο διαφορετικά πρότυπα τρομοκρατικής συμπεριφοράς. Ο ένας είναι ο **Αναρχικός-Ιδεολόγος** («Anarchic-ideologue»). Τα άτομα αυτής της κατηγορίας υποτίθεται ότι προέρχονται από οικογένειες με σοβαρή δυσλειτουργία, όπου πιθανόν να είχαν υποστεί σοβαρή κακομεταχείριση ή κακοποίηση, οδηγώντας τα να έχουν εχθρικά αισθήματα για τους γονείς τους. Η εξτρεμιστική τους ιδεολογία ήταν μια μετατόπιση της επανάστασης και της εχθρότητας τους στην «κρατική» εξουσία. Δηλαδή, εκδήλωναν την εχθρότητά τους με το να επαναστατούν εναντίον του «κράτους» των γονιών τους. Εν αντιθέσει, ο δεύτερος τύπος τρομοκράτη, ο **Εθνικιστής-Αποσχιστής** («Nationalist-secessionist») δεν ήταν εχθρικός προς τους γονείς του, αλλά πιστός σε αυτούς και ο εξτρεμισμός του είχε ως κίνητρο να αντιδράσει ή να εκδικηθεί για τα δεινά που υπέστησαν οι γονείς του από το κράτος. Στην ουσία, αυτοί επαναστατούν εναντίον της κοινωνίας λόγω της αφοσίωσης στους γονείς τους. Ο Post περιέγραψε την διάκριση με τον ακόλουθο τρόπο: «για κάποιους, το να γίνουν τρομοκράτες είναι μια πράξη αντεκδίκησης για τα πραγματικά ή υποθετικά πλήγματα που προκάλεσε η κοινωνία των γονιών τους· για άλλους, είναι μια πράξη αντεκδίκησης εναντίον της κοινωνίας για την ζημία που έχει προκαλέσει στους γονείς τους». Η διχοτομική αυτή ταξινόμηση, όμως, παρέμεινε σε θεωρητικό επίπεδο, καθώς δεν έχει υποβληθεί σε κανένα εμπειρικό έλεγχο και φαίνεται λιγότερο σχετική με την σύγχρονη τρομοκρατική απειλή.⁵³

Ωστόσο, παρόλο που οι ερευνητές μελέτησαν τις ψυχικές διαταραχές για πολλές δεκαετίες, δεν έχουν μέχρι στιγμής καταφέρει να συμφωνήσουν σχετικά με τον ρόλο τους στην διαμόρφωση της βίαιης πολιτικής συμπεριφοράς. Για παράδειγμα, οι McCauley και Moskalenko (2011) και ο Nijboer (2012) κατέληξαν ότι οι τρομοκράτες δεν έχουν ψυχικές διαταραχές. Εντούτοις, τα αποτελέσματα πρόσφατης έρευνας των Gill και Corner (2016) έδειξαν ότι ναι μεν οι εξτρεμιστές μπορεί να μην παρουσιάζουν ψυχοπάθεια, αυτή όμως μπορεί να αποτελεί έναν σημαντικό αιτιώδη παράγοντα που σε συνδιασμό με άλλους μπορεί να οδηγήσει στην πολιτική βία. Πράγματι, σε πολλές πρόσφατες μελέτες, οι ερευνητές έχουν διαπιστώσει εμπειρικούς δεσμούς μεταξύ της **ψυχικής ασθένειας και της βίαιης πολιτικής συμπεριφοράς**, ειδικά για τις περιπτώσεις ατόμων που δρούν

⁵³ Borum 2004: 20-21

μοναχικά. Οι Gruenewald, Chermak και Freilich (2013) συνέκριναν ανθρωποκτονίες που διαπράχθηκαν από ακρο-δεξιούς μοναχικούς εξτρεμιστές με ανθρωποκτονίες ακρο-δεξιών εξτρεμιστών που δρούσαν ομαδικά στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής. Οι συγγραφείς βρήκαν ότι το 40% των ακρο-δεξιών μοναχικών δρώντων είχε αναφερει ιστορικό ψυχικής ασθένειας, ενώ μόνο το 8% των ακροδεξιών που δρούσαν ομαδικά. Παρομοίως, οι Simi, Bubolz, McNeel, Sporer και Windisch (2015) βρήκαν ότι πάνω από το μισό του δείγματός τους (57%) είχε αναφέρει ότι έπασχε από ψυχική ασθένεια την στιγμή της ανάμειξής τους στις εξτρεμιστικές ομάδες.

Συνεπώς, θα λέγαμε ότι τα υπαρκτά εγκληματολογικά στοιχεία υποδεικνύουν ότι η ψυχική διαταραχή μπορεί να είναι ένας σταθερός, αν και μετριοπαθής, παράγοντας κινδύνου για την εκδήλωση της βίας.⁵⁴ Θα πρέπει να σημειωθεί, βέβαια, πως σε καμία από τις προαναφερθείσες μελέτες δεν εξετάστηκε εάν οι ψυχικές διαταραχές είναι γνώρισμα μόνο των βίαιων εξτρεμιστών και όχι των μη βίαιων.

2.4 ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ

Ο Γάλλος κοινωνιολόγος Durkheim έδωσε στην κοινωνιολογία «το λόγο ύπαρξής» της και επεσήμανε ότι κοινωνικά γεγονότα, όπως τα ποσοστά της αυτοκτονίας, μπορούν να μελετηθούν επαρκώς με την εξέταση συγκεκριμένων κοινωνικών καταστάσεων. Όπως ο Gabriel Tarde, έτσι και ο Durkheim τόνισε την επιρροή των ευρύτερων κοινωνικών εξελίξεων στην εγκληματική συμπεριφορά. Η μέθοδος του ήταν ριζοσπαστική για την εποχή και απαιτούσε ο θεωρητικός να παραμείνει στο κοινωνικό επίπεδο της ανάλυσης για την εξήγηση κοινωνικών φαινομένων, και όχι να αναζητά ψυχολογικούς και βιολογικούς παράγοντες. Ο Durkheim είδε το έγκλημα ως αναπόφευκτη κοινωνική εξέλιξη που μπορεί να έχει και ορισμένες θετικές λειτουργίες. Πίστευε ότι τα υψηλά ποσοστά εγκληματικότητας στις βιομηχανοποιημένες κοινωνίες οφείλονται στην ανομία που προκλήθηκε από την υποκατάσταση της «μηχανικής»⁵⁵ από την «οργανική» αλληλεγγύη.

⁵⁴ LaFree, Jensen, James & Safer-Lichtenstein 2018: 240-241

⁵⁵ Παραδοσιακές, κάπως πρωτόγονες, κοινωνίες. Σε αυτές, κάθε κοινωνική ομάδα είναι απομονωμένη και λίγο-πολύ αυτάρκης. Όλοι επιτελούν τις ίδιες περίπου εργασίες, υπάρχει ομοιογένεια όχι μόνο στην εργασία, και τον τρόπο ζωής αλλά και στις αντιλήψεις, με συνέπεια, η συνεκτικότητα της κοινωνίας να είναι σχεδόν εγγενής, «μηχανική» και να δημιουργείται ένα σύνολο ομοιοτήτων: η «συλλογική συνείδηση», κατά τον Durkheim. Η υπάρχουσα συνεκτικότητα ενισχύεται και από τους νόμους, οι οποίοι τείνουν να εξασφαλίζουν την ομοιογένεια της ομάδας, Σπινέλλη 2014: 240

Την «ανομία» (anomie) θεώρησε και ως κοινωνικό αίτιο του φαινομένου της αυτοκτονίας.⁵⁶

Πολλά χρόνια αργότερα ο Αμερικάνος κοινωνιολόγος Robert Merton στηρίχθηκε στην έννοια της «ανομίας» του Durkheim, το περιεχόμενο της οποίας διεύρυνε τόσο ώστε να μπορεί να αποτελέσει αιτιολογική βάση κάθε κοινωνικής παρεκτροπής, συνεπώς και του εγκλήματος. Κατά τον ίδιο η «**ανομία**» αναπτύσσεται όταν ανατραπεί η ισορροπία που σε κάθε κοινωνία πρέπει να υπάρχει ανάμεσα στους στόχους και στα προς επίτευξή τους καθιερωμένα (κοινωνικά) μέσα.⁵⁷ Αυτή η διάσταση μεταξύ αφενός των στόχων για οικονομική επιτυχία και αφετέρου των νόμιμων μέσων (π.χ. εκπαίδευση, καλά αμειβόμενη απασχόληση) που δεν παρέχονται σε όλους, δημιουργεί σε ορισμένους που υφίστανται την αδικία μία ματαιώση, μία ψυχική ένταση που δύναται να ωθήσει προς το έγκλημα.⁵⁸

Πέρα όμως από τις ανωτέρω θεωρίες, με την πάροδο του χρόνου αναπτύχθηκαν πλήθος άλλων που εστίασαν επίσης στους κοινωνικούς παράγοντες που μπορεί να οδηγήσουν σε παραβατικές ή εγκληματικές συμπεριφορές. Ειδικότερα, **η θεωρία του κοινωνικού ελέγχου** («social control theory») υποστηρίζει ότι τα άτομα αναπτύσσουν δεσμούς που τους συνδέουν με την κοινωνία και τους προστατεύουν από την παρεκτροπή. Το κύριο χαρακτηριστικό της θεωρίας του κοινωνικού ελέγχου είναι η αντικατάσταση του κυρίαρχου εγκληματολογικού ερωτήματος «γιατί ορισμένα άτομα τελούν εγκλήματα;» με το ερώτημα: «γιατί ορισμένα άτομα δεν τελούν εγκλήματα;». Η αντιστροφή αυτή πηγάζει από την παραδοχή ότι η παράβαση των νόμων είναι φυσική και αναμενόμενη, ενώ η μη παράβαση πρέπει να εξηγηθεί. Πρόκειται, συνεπώς, για την κοινωνιολογική προσέγγιση που εστιάζει στους παράγοντες που δημιουργούν τη συμμόρφωση ή στη δυνατότητα των κοινωνικών θεσμών (οικογένεια, ομάδα συνομηλίκων, σχολείο, εργασία) να συγκρατούν την ανθρώπινη συμπεριφορά σε κοινωνικά αποδεκτά όρια.⁵⁹ Η νεώτερη χρονολογικά θεωρία των κοινωνικών δεσμών, την οποία ανέπτυξε ο Hirschi, είναι η πιο γνωστή και η συχνότερα χρησιμοποιούμενη για την ερμηνεία της παραβατικής συμπεριφοράς. Σύμφωνα

⁵⁶ Onwudiwe 2007: 70

⁵⁷ Αλεξιάδης 2011: 76

⁵⁸ Το 1992, στο ατομικό επίπεδο, ο Agnew οικοδόμησε και πρότεινε τη «γενική θεωρία της έντασης» (strain theory) που εστιάζεται στις αρνητικές διαπροσωπικές σχέσεις. Οι σχέσεις αυτές αποτρέπουν ένα άτομο να εκπληρώσει ένα επιδιωκόμενο στόχο ή αφαιρούν από αυτό κάτι που εκτιμά και κατέχει ή και επιβάλλουν σε αυτό μία ανεπιθύμητη συμπεριφορά., Σπινέλλη 2014: 262-263

⁵⁹ Σπινέλλη 2014: 271

με αυτή, η παραβατική συμπεριφορά προέρχεται από άτομα με ανίσχυρους ή ανύπαρκτους κοινωνικούς δεσμούς. Αντίθετα, οι συμμορφούμενοι προς τους νόμους πολίτες φαίνεται να έχουν τέσσερα χαρακτηριστικά: «αφοσίωση σε πρόσωπα αναφοράς», «δέσμευση από κοινωνικά αναγνωρισμένους στόχους», «συμμετοχή σε συμβατικές δραστηριότητες», «αποδοχή των κοινωνικών κανόνων». Σύμφωνα με τον Hirschi, «η παραβατικότητα δεν οφείλεται σε πεποιθήσεις που απαιτούν την παράβαση, αλλά οφείλεται στην απουσία πεποιθήσεων που απαγορεύουν την παραβατικότητα».⁶⁰

Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά το ιστορικό εργασιακής απασχόλησης, θα λέγαμε ότι η σύνδεση μεταξύ διαφόρων μορφών εργασίας και εγκλήματος είναι ένα από τα πιο διεξοδικά ερευνόμενα πεδία στην εγκληματολογία, και αρκετοί ερευνητές έχουν καταλήξει στο ότι το ιστορικό εργασίας συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με τα επίπεδα εγκληματικής δραστηριότητας. Οι ερευνητές της θεωρίας του κοινωνικού ελέγχου έχουν παράσχει αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με το ότι η σταθερή απασχόληση είναι ιδιαίτερα σημαντική για την εγκαθίδρυση κοινωνικών δεσμών και για την απομάκρυνση των ατόμων από το έγκλημα.

Παρόμοια επιχειρήματα για την σχέση μεταξύ της ανεργίας και της αποκλίνουσας συμπεριφοράς έχουν τεθεί και στις συζητήσεις σχετικά με τις αιτίες της τρομοκρατίας. Παρόλα αυτά, μέχρι στιγμής, τα αποτελέσματα της εμπειρικής έρευνας είναι δεν είναι τόσο πειστικά. Οι ερευνητές που εξέτασαν ειδικότερα την σχέση μεταξύ της εργασιακής κατάστασης και της συμμετοχής στην τρομοκρατία διαπίστωσαν ότι πολλά μέλη των τρομοκρατικών οργανώσεων ασκούν κάποιο επάγγελμα. Για παράδειγμα, ο Hewitt (2003) ανακάλυψε ότι μέλη της Ku Klux Klan κατείχαν ένα ευρύ φάσμα θέσεων, από εργάτες έως και ιδιοκτήτες επιχειρήσεων. Επίσης, τα αποτελέσματα από άλλες έρευνες δείχνουν ότι αυτοί που συμμετέχουν σε τρομοκρατικές ενέργειες είναι συχνά τα λιγότερο φτωχά μέλη των κοινωνιών τους. Οι Russell και Miller στη μελέτη που πραγματοποίησαν το 1977 συνέλεξαν τα προφίλ από περισσότερα από 350 τρομοκρατικά μέλη 18 διαφορετικών τρομοκρατικών οργανώσεων της Μέσης Ανατολής, της Λατινικής Αμερικής, της Δυτικής Ευρώπης και της Ιαπωνίας για το χρονικό διάστημα από το 1966 έως το 1976 και

⁶⁰ Σπινέλλη 2014: 272-274

κατέληξαν ότι τα περισσότερα από αυτά τα άτομα προέρχονταν από την μεσαία -ή ανώτερη- τάξη.⁶¹

Αν και οι μελετητές της θεωρίας του κοινωνικού ελέγχου πιο συχνά παρουσίαζαν τον γάμο, την εργασία και τη στρατιωτική θητεία ως θετικά σημεία καμπής που απομακρύνουν τα άτομα από το έγκλημα, άλλοι μελετητές έχουν υποστηρίξει ότι και το μορφωτικό επίπεδο δρα ως μηχανισμός που καταστέλλει το έγκλημα. Συνολικά, ωστόσο, τα αποτελέσματα της εγκληματολογικής έρευνας όσον αφορά τη σχέση μεταξύ του μορφωτικού επιπέδου και της τρομοκρατίας, όπως και η σύνδεση με το ιστορικό απασχόλησης, είναι μικτά. Μέχρι στιγμής, τα αποτελέσματα πολλών ερευνών δείχνουν ότι όσοι συμμετέχουν σε τρομοκρατικές ενέργειες είναι, εν πάσει περιπτώσει, σε κάποιο βαθμό καλύτερα μορφωμένοι από το γενικό πληθυσμό. Οι Russell και Miller (1977), που προαναφέραμε, μελέτησαν 18 μη μουσουλμανικές τρομοκρατικές οργανώσεις (συμπεριλαμβανομένου του Ιαπωνικού Κόκκινου Στρατού, της Γερμανικής Φράξια Κόκκινος Στρατός και των Ιταλικών Ερυθρών Ταξιαρχιών) και διαπίστωσαν ότι τα περισσότερα μέλη των οργανώσεων κατείχαν υψηλό μορφωτικό επίπεδο, με σχεδόν τα δύο τρίτα να έχουν τουλάχιστον κάποια πανεπιστημιακή μόρφωση.⁶²

Μία άλλη θεωρία σχετικά με την αιτιολογία του εγκλήματος, που έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην επιστήμη της εγκληματολογίας, είναι η **θεωρία της συναναστροφής με διάφορες προσωπικές ομάδες** («differential association theory») που διατυπώθηκε από τον Edwin Sutherland (1947). Η θεωρία αυτή υποστηρίζει πως η εγκληματική συμπεριφορά μαθαίνεται (συνεπώς δεν κληρονομείται) στη συναναστροφή με άλλα πρόσωπα σε μία διαδικασία διανθρώπινων επαφών (επικοινωνίας). Το κύριο μέρος της εκμάθησης της εγκληματικής συμπεριφοράς συμβαίνει σε κλειστές ομάδες, τα μέλη των οποίων συνδέονται με προσωπικούς δεσμούς. Στην εκμάθηση περιλαμβάνεται η εκμάθηση «τεχνικών» για διάπραξη εγκλημάτων αλλά και η συγκεκριμένη κατεύθυνση των κινήτρων, των κατευθυντήριων αναγκών, των λογικών επεξηγήσεων και των διαθέσεων του ατόμου (παραβίαση του νόμου). Έτσι, το άτομο γίνεται εγκληματίας επειδή οι αντιλήψεις που αποκτά για μη εφαρμογή του νόμου επικρατούν των αντιθέτων για

⁶¹ Σπινέλλη 2014: 272-274

⁶² LaFree, Jensen, James & Safer-Lichtenstein 2018: 237

σεβασμό του νόμου (σύγκρουση δυνάμεων μεταξύ εγκληματικών και αντεγκληματικών συναναστροφών).⁶³

Σε μία προσπάθεια να στηριχθούν στην θεωρία του Sutherland, ένας σημαντικός αριθμός εγκληματολογικών ερευνών έχει υποστηρίξει ότι η αλληλεπίδραση μικρών ομάδων και η επικοινωνία είναι οι πρωταρχικοί παράγοντες που οδηγούν στην εγκληματική συμπεριφορά. Αν και τέτοιες απόψεις σπάνια έχουν χρησιμοποιηθεί στην μελέτη της τρομοκρατίας, οι Atkins και Winfree έχουν υποστηρίξει ότι οι προοπτικές **κοινωνικής εκμάθησης** έχουν «σαφείς συνέπειες για την μελέτη των τρομοκρατών». Οι υποστηρικτές της κοινωνικής εκμάθησης δίνουν έμφαση στον αντίκτυπο των κοινωνικών επιρροών στο έγκλημα, ιδιαίτερα των συνομηλίκων. Στο πλαίσιο αυτό, υπάρχει μια εξελισσόμενη διαδικασία εκμάθησης που περιλαμβάνει τη μετάδοση συμπεριφορών μέσω της μίμησης, μάθησης και ενθάρρυνσης. Οι επιρροές των συνομηλίκων ασκούνται μέσω μηχανισμών, όπως ο φόβος γελοιοποίησης ή η επιθυμία για αφοσίωση, προκαλώντας συμμόρφωση και ευκαιρίες για βελτίωση του κοινωνικού κύρους. Αυτό το είδος της εγκληματολογικής έρευνας έχει κάποιες ομοιότητες με τα δυναμικά μοντέλα ομάδας του βίαιου πολιτικού εξτρεμισμού, τα οποία προτείνουν ότι οι εντός/εκτός ομάδας προκαταλήψεις που σχηματίζονται σε μικρές ομάδες μπορούν να οδηγήσουν σε ακραίες μορφές βίαιης έκφρασης και ομαδικής σκέψης. Οι ισχυροί δεσμοί που βιώνουν μέσα στις κλίκες και οι αδύναμοι δεσμοί που συνδέουν τα μεμονωμένα μέλη με όσους είναι έξω από τις κλίκες, αλλάζουν τελικά το βαθμό της συμμόρφωσης και αφαιρούν τους φραγμούς στην συμμετοχή του ατόμου στον βίαιο εξτρεμισμό.⁶⁴

Από την άλλη, δεδομένου ότι τα μέλη της οικογένειας παίζουν ένα καθοριστικό ρόλο στην κοινωνικοποίηση, ένα μεγάλο μέρος της εγκληματολογικής έρευνας έχει βρει στοιχεία για την **μετάδοση της βίας μεταξύ των γενεών** που συνάδουν με την κοινωνική εκμάθηση μέσω της μίμησης και της ενθάρρυνσης. Αντιθέτως, η σχέση οικογενειακού εξτρεμισμού και πολιτικής βίας δεν έχει εξετασθεί ιδιαίτερα. Ο Hafez (2016) διαπίστωσε ότι πολλές εξτρεμιστικές οργανώσεις στρατολογούν οικογένειες, διότι οι σχέσεις τους βασίζονται στην εμπιστοσύνη και την ανάγκη για επιβίωση. Στις συνεντεύξεις τους με

⁶³ Αλεξιάδης 2011: 67-68

⁶⁴ LaFree, Jensen, James & Safer-Lichtenstein 2018: 239

άτομα του «Ιρλανδικού Ρεπουμπλικανικού Κινήματος»⁶⁵ (Irish Republican Movement), οι Morrison και Gill (2016) βρήκαν ότι ριζοσπαστικοποιημένα μέλη οικογενειών συχνά διευκόλυναν την ένταξη συγγενών τους στην ομάδα μεταδίδοντάς τους τις ιδέες και τους στόχους της. Ακόμα και αν η σύνδεση μεταξύ των οικογενειακών σχέσεων και του πολιτικού εξτρεμισμού σπανίως έχει ελεγχθεί εμπειρικά, τα αποτελέσματα των λίγων ερευνών αποκαλύπτουν ότι υπάρχει κάποια σχέση.⁶⁶

Τέλος, η **θεωρία της ορθολογικής επιλογής** («rational choice theory») εξετάζει τους τρομοκράτες και τις τρομοκρατικές ομάδες μέσα στο πλαίσιο που διαμορφώνεται από την οικονομική επιστήμη για την μελέτη των αιτιών της ανθρώπινης συμπεριφοράς. Σε αυτό το πλαίσιο οι τρομοκράτες, όπως ο Homo Economicus, ως ξεχωριστά άτομα αλλά και ως μέλη ομάδων συμφερόντων, σε κάθε τους ενέργεια, σε οποιοδήποτε επίπεδο δρούν, λειτουργούν ορθολογικά, επιδιώκοντας κάθε φορά τη καλύτερη δυνατή λύση, αυτή που τους αποφέρει το μέγιστο δυνατό όφελος με το μικρότερο κόστος (σχέση κόστους-οφέλους). Συνεπώς, οι τρομοκράτες πράττουν αναλόγως, αφού σταθμίσουν από την μία τα πιθανά κέρδη που θα αποκομίσουν ως μέλη μιας ομάδας, όπως ο πλούτος, η δύναμη, η δόξα και η υποστήριξη (εφόσον η ομάδα επιτύχει) και από την άλλη, το πιθανό κόστος, όπως η πιθανότητα σύλληψης, φυλάκισης, σωματικής βλάβης ή ακόμη και θανάτου.⁶⁷

Από τα παραπάνω, φαίνεται ότι η εγκληματολογία χρειάζεται νέες ιδέες και προοπτικές που να βοηθήσουν στη μελέτη της εξτρεμιστικής βίας και της τρομοκρατίας. Όπως δείχνει αυτή η σύντομη ανασκόπηση των εγκληματολογικών θεωριών, η μελέτη των φαινομένων αυτών βρίσκεται σε πολύ πρώιμο στάδιο και συνήθως «δανείζεται» θεωρίες που ερμηνεύουν πιο συνηθισμένες μορφές εγκληματικής συμπεριφοράς. Η εγκληματολογία θα πρέπει να παρέχει ένα κατάλληλο πλαίσιο στο οποίο ο εξτρεμισμός και η τρομοκρατία θα μπορούν να κατανοηθούν καλύτερα.

⁶⁵ Το Ιρλανδικό Ρεπουμπλικανικό Κίνημα (IPK) χρονολογείται από τον 18ο αιώνα, ενώ ο σύγχρονος ιρλανδικός ρεπουμπλικανισμός χρονολογείται από το 1916. Πιο πρόσφατα, το IPK είναι περισσότερο γνωστό μέσω των δραστηριοτήτων δύο οργανώσεων, του «Προσωρινού» IRA και του «Προσωρινού» Sinn Féin. Το Κίνημα, όμως, περιλαμβάνει διάφορες οργανώσεις, όπως τον Cumann na mBan, τον «Επίσημο» IRA και τον «Επίσημο» Sinn Féin (που έγινε το Κόμμα των Εργατών), τον Ιρλανδικό Εθνικό Απελευθερωτικό Στρατό (INLA), το Δημοκρατικό Σοσιαλιστικό Κόμμα της Ιρλανδίας (IRSP) και το Saor Éire Action Group, <http://www.ulib.iupui.edu/collections/IrishRepublicanMovement>

⁶⁶ LaFree, Jensen, James & Safer-Lichtenstein 2018: 240

⁶⁷ Shughart 2006: 12-13

3. ΕΞΤΡΕΜΙΣΤΙΚΗ ΒΙΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 20^ο ΑΙΩΝΑ

3.1 ΑΚΡΟΑΡΙΣΤΕΡΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1960, η εναντίωση στον πόλεμο του Βιετνάμ προκάλεσε ένα κύμα «Νέας Αριστερής» τρομοκρατίας, όπως προαναφέρθηκε παραπάνω. Οι ριζοσπαστικές ομάδες στην Ευρώπη, στη Λατινική Αμερική και στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, συχνά βοηθούμενες και υποκινούμενες από την Οργάνωση για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης (PLO), επιχείρησαν πολιτικές απαγωγές, δολοφονίες και βομβιστικές επιθέσεις για την προώθηση αόριστων πολιτικών Μαρξιστικών-Λενινιστικών-Μαοϊκών στόχων και αιτημάτων για «κοινωνική δικαιοσύνη». Ριζοσπαστικοποιημένοι, γενικότερα, από την αυξανόμενη ανάμειξη της Αμερικής στο Βιετνάμ και γαλουχημένοι στις αξίες μιας αντι-κουλτούρας (τέλη δεκαετίας '60), πολλοί νέοι, άνδρες και γυναίκες κυρίως λευκοί, προερχόμενοι από τη μεσαία ξαφνικά εξέφρασαν την αλληλεγγύη τους πρώτα προς τους Βιέτ Κόνγκ⁶⁸ και αργότερα προς τους Παλαιστίνιους, που τους θεωρούσαν ως τους «πρωτοστάτες του εκμεταλλευόμενου και καταπιεσμένου Τρίτου Κόσμου». Οι πιο αφοσιωμένοι από αυτά τα προοδευτικά στελέχη μετέτρεψαν τις ειρηνικές τους συμπάθειες για τους καταπιεσμένους σε οργή ενάντια στο ιμπεριαλιστικό «σύστημα» που τους καταπίεζε.⁶⁹ Ωστόσο, η διείσδυση στις ομάδες που συγκροτήθηκαν από μυστικούς πράκτορες, η σύλληψη βασικών ηγετών τρομοκρατικών ομάδων και η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, η οποία στήριζε κατά καιρούς τις ριζοσπαστικές δράσεις, συνέβαλαν στον τερματισμό του μεταπολεμικού κύματος τρομοκρατίας. Τα κατάλοιπά του επιβιώνουν ακόμη σε μέρη της Κεντρικής και Νότιας Αμερικής καθώς και στη Νότια Ασία.⁷⁰

Στη συνέχεια, θα γίνει μία σύντομη αναφορά στις κυριότερες «ακροαριστερές» εξτρεμιστικές οργανώσεις που έδρασαν στην Ευρώπη αυτό το χρονικό διάστημα.

⁶⁸ Οι Βιετκόνγκ ή Βιέτ Κόνγκ, επισήμως Εθνικό Μέτωπο για την Απελευθέρωση του Νότιου Βιετνάμ, ήταν πολιτική και στρατιωτική οργάνωση, η οποία έδρασε στο Βιετνάμ και στη Καμπότζη, αρχικά ενάντια στην κυβέρνηση του Νότιου Βιετνάμ με αρχηγό τον Νγκο Ντιν Νιεμ και στη συνέχεια πολέμησε τις Ηνωμένες Πολιτείες και την Κυβέρνηση του Νότιου Βιετνάμ κατά τη διάρκεια του πολέμου του Βιετνάμ (1959-1975). Το 1960 δημιουργήθηκε το στρατιωτικό σκέλος του Εθνικού Απελευθερωτικού Μετώπου που αποτελούνταν τόσο από αντάρτες όσο και τακτικό στρατό,
<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%92%CE%B9%CE%B5%CF%84%CE%BA%CF%8C%CE%BD%CE%B3%CE%BA>

⁶⁹ Shughart 2006: 21

⁷⁰ Shughart 2006: 21

1) Η περίπτωση της Γερμανίας

Η Δυτική Γερμανία αποτέλεσε πεδίο σφοδρής σύγκρουσης μεταξύ τρομοκρατικών ομάδων της Αριστεράς και των κρατικών κατασταλτικών Αρχών, με τα αιτήματα των ομάδων αυτών να καταλαμβάνουν ένα ευρύ φάσμα της πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας. Η οργάνωση, όμως, με τη σημαντικότερη δράση και τα εντυπωσιακότερα χτυπήματα ήταν η «Φράξια Κόκκινος Στρατός» (RAF). Οργανωμένη από τον Andreas Baader και την Ulrike Meinhof στη Δυτική Γερμανία στα τέλη της δεκαετίας του '60, η RAF, ένας «στρατός» του οποίου η δύναμη αριθμούσε ίσως τριάντα-σαράντα άτομα, ήταν η πρώτη αριστερή τρομοκρατική οργάνωση που εμφανίστηκε στην μεταπολεμική εποχή.⁷¹

Ειδικότερα, μέσα σε ένα ιδιαίτερα τεταμένο πολιτικό κλίμα έκαναν την εμφάνισή τους δύο από τα ηγετικά μέλη της οργάνωσης, ο Μπάαντερ και η Ένσλιν, οι οποίοι μαζί με δύο άλλα μέλη προχώρησαν τον Απρίλιο του 1968 στην πυρπόληση των πολυκαταστημάτων Kaufhof και Schneider στη Φρανκφούρτη. Πάρα τη σύλληψη τους από τις Αρχές και την καταδίκη τους, αποφυλακίστηκαν με περιοριστικούς όρους και όταν κλήθηκαν από το Ανώτατο Ομοσπονδιακό Δικαστήριο το Νοέμβριο του 1969 για να εκτίσουν την ποινή τους, οι τρεις από τους τέσσερις διέφυγαν στο εξωτερικό. Με την επιστροφή τους στο Δυτικό Βερολίνο, οι Μπάαντερ και Ένσλιν φιλοξενήθηκαν στο διαμέρισμα της γνωστής δημοσιογράφου Μάινχοφ. Η Μάινχοφ προσχώρησε στην οργάνωση τυπικά το Μάιο του 1970, όταν μετά από παράτολμη επιχείρηση μαζί με την Ένσλιν κατάφεραν να απελευθερώσουν τον Μπάαντερ, ο οποίος είχε συλληφθεί ένα μήνα νωρίτερα⁷², από το Ινστιτούτο Κοινωνικών Ερευνών του Δυτικού Βερολίνου, που είχε ζητήσει να επισκεφτεί για εκπαιδευτικούς λόγους. Στο μεταξύ, η Μάινχοφ συντάσσει την ιδρυτική προκήρυξη της οργάνωσης «Περί αντίληψης του αντάρτικου πόλεων». Τα μέλη της οργάνωσης πίστευαν ότι η κοινωνική επανάσταση θα προερχόταν μέσα από τη βίαιη ανατροπή και όχι την πολιτική δραστηριότητα ή την ισχυρή κινητοποίηση των πολιτών. Για το λόγο αυτό, η RAF με τις ενέργειές της θα «ανάγκαζε» την εξουσία να αυστηροποιήσει την στάση της

⁷¹ Shughart 2006: 21

⁷² Βαγκ 1997: 37

και έτσι η κοινωνία θα «αφυπνιζόταν» από τη ψευδαίσθηση της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας και το υπάρχον πολιτικό σύστημα θα κατέρρευε εκ των έσω.⁷³

Ωστόσο, οι διωκτικές αρχές της Δυτικής Γερμανίας ενέτειναν τις έρευνές τους και στις αρχές του 1971 προχώρησαν στη σύλληψη τριών μελών της οργάνωσης. Η οργάνωση αρκετά αποδυναμωμένη ενισχύεται σε έμπυχο δυναμικό από μια μικρότερη οργάνωση του Καθηγητή Ψυχιατρικής Wolfgang Huber, την «Σοσιαλιστική Κολεκτίβα Ψυχασθενών» (SPK), πολλά μέλη της οποίας προσχώρησαν στην RAF στα μέσα του 1971. Ακολουθούν οι συλλήψεις και άλλων μελών και τον Ιανουάριο του 1972 η αστυνομία θα φτάσει κοντά στη σύλληψη του Μπάαντερ, ο οποίος όμως θα ξεφύγει. Το Μάιο του 1972 ακολουθεί μπαράζ βομβιστικών επιθέσεων σε στρατιωτικούς στόχους των Η.Π.Α. και ιδιωτικές επιχειρήσεις, επιφέροντας τεράστιες υλικές ζημιές και πολλούς τραυματίες.⁷⁴

Η αυλαία για την ιδρυτική ομάδα της οργάνωσης θα πέσει τον Ιούνιο του 1972, καθώς μετά από οργανωμένη επιχείρηση στη Φρανκφούρτη θα συλληφθούν αρχικά τρία μέλη, ανάμεσα στα οποία και ο Μπάαντερ και λίγο αργότερα σειρά θα έχει η Ένσλιν και η Μάινχοφ. Μετά τον εγκλεισμό των μελών στις φυλακές υψίστης ασφαλείας του Στάμχαϊμ θα ακολουθήσει πλήθος ενεργειών για την απελευθέρωσή τους χωρίς επιτυχία. Έτσι, τον Αύγουστο του 1974, κατά τη διάρκεια απεργίας πείνας, πεθαίνει ένα από τα μέλη της οργάνωσης, ο Χόλγκερ Μάινς. Αμέσως, ξέσπασε ταραχή σε ολόκληρη την Ευρώπη και την επόμενη μέρα δολοφονείται ο Πρόεδρος του Ανώτατου Δικαστηρίου του Βερολίνου κατά την απόπειρα απαγωγής του.⁷⁵

Τελικά, η δίκη των τεσσάρων ηγετικών στελεχών της RAF (Μπάαντερ, Μάινχοφ, Ένσλιν και Ράσπε) ξεκινάει στις 21 Μαΐου 1975 στο Στάμχαϊμ, από την αρχή της οποίας δημιουργήθηκαν εντάσεις εκ μέρους των κατηγορουμένων.⁷⁶ Στις 8 Μαΐου 1976 και ενώ η δίκη εξελισσόταν με βραδύ ρυθμό, η Μάινχοφ βρέθηκε απαγχονισμένη στο κελί της. Έξι περίπου μήνες αργότερα, οι υπόλοιποι τρεις καταδικάζονται σε ισόβια κάθειρξη, αφού έχουν αναλάβει την πολιτική ευθύνη των επιθέσεων.⁷⁷

⁷³ Kumm 2010: 213

⁷⁴ Βαγκ 1997: 42-51

⁷⁵ Βαγκ 1997: 57-62

⁷⁶ Οι κατηγορούμενοι προσπάθησαν να δώσουν πολιτικό χαρακτήρα στη δίκη, παραλληλίζοντας την «τρομοκρατική» πολιτική των Η.Π.Α., Ισραήλ αλλά και των εγχώριων δικαστικών αρχών με τη δράση τους και δικαιολόγησαν τα χτυπήματα στις στρατιωτικές βάσεις των Η.Π.Α ως ατίποινα για την σταρτιωτική επέμβαση τους σε Λάος, Καμπότζη και Βιετνάμ, Βαγκ 1997: 68

⁷⁷ Burleigh 2008: 250

Από εκείνη τη στιγμή και έπειτα, ξεκινά η δράση της δεύτερης γενιάς της οργάνωσης. Η πρώτη της επίθεση είχε ως αποτέλεσμα την δολοφονία του διευθυντή της τράπεζας Dresdnerbank, τον Αύγουστο του 1977 και ένα μήνα αργότερα του διευθύνοντα συμβούλου της Daimlerbenz (Mercedes), καθώς δεν ικανοποιήθηκε το αίτημά τους για απελευθέρωση των φυλακισμένων μελών. Το ίδιο αποτέλεσμα είχε τον Οκτώβριο του ίδιου έτους και η αεροπειρατεία σε αεροσκάφος της εταιρίας Lufthansa από τέσσερα μέλη της Παλαιστινιακής τρομοκρατικής οργάνωσης «Λαϊκό Μέτωπο για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης» (PFLP).⁷⁸

Μετά τις ενέργειες αυτές βρίσκονται νεκροί στα κελιά τους οι Μπάαντερ, Ράσπε και Ένσλιν, γεγονός που οδήγησε σε βίαιες ταραχές όχι μόνο στη Γερμανία αλλά σε ολόκληρη τη Δυτική Ευρώπη, καθώς ο θάνατος των τριών μελών θεωρήθηκε κρατική δολοφονία. Πλήθος βομβιστικών επιθέσεων ακολούθησε σε οικονομικούς στόχους γερμανικών συμφερόντων σε Γαλλία, Ιταλία και Ελλάδα.⁷⁹ Στη συνέχεια, όμως, πλήθος συλλήψεων από τις διωκτικές αρχές οδηγεί στην εξάρθρωση και της δεύτερης γενιάς της RAF.

Παρόλα αυτά, η οργάνωση συνέχισε τη δράση της, αν και αρκετά αποδυναμωμένη και στράφηκε σε ευρωπαϊκές ένοπλες παρακρατικές οργανώσεις. Κατά το χρονικό διάστημα 1985-1989, η οργάνωση προέβη σε βομβιστικές επιθέσεις κατά στρατιωτικών βάσεων που προκάλεσαν, πέρα από τεράστιες υλικές ζημιές, πλήθος θανάτων και τραυματισμών αλλά και τη δολοφονία διευθυντικών στελεχών. Ωστόσο, παρά τη βοήθεια που δέχονταν από την Ανατολική Γερμανία⁸⁰, τον Ιούνιο του 1990 η οργάνωση ουσιαστικά διαλύεται μετά από μια σειρά συλλήψεων που πραγματοποιούνται από τις διωκτικές αρχές στην υπό κατάρρευση Ανατολική Γερμανία. Το 1992 τα εναπομείναντα μέλη της οργάνωσης, με επιστολή που απέστειλαν σε γαλλικό πρακτορείο ειδήσεων, δήλωσαν ότι είναι πρόθυμα να τερματίσουν τη δράση τους με αντάλλαγμα την αποφυλάκιση των βαριά αρρώστων και χρόνια φυλακισμένων μελών της, καθώς το «όνειρο του παγκόσμιου σοσιαλισμού» είχε χαθεί οριστικά. Ο τότε Υπουργός Δικαιοσύνης ανταποκρίθηκε θετικά στην πρόταση της οργάνωσης. Όμως, η τελευταία πράξη συντελέστηκε τον Ιούνιο του 1993, όταν η

⁷⁸ Burleigh 2008: 255

⁷⁹ Βαγκ 1997: 104-108

⁸⁰ Από τη δεκαετία του 1970, ο ηγέτης της Ανατολικής Γερμανίας, Έριχ Χόνεκερ, προσέφερε «άσυλο» στα μέλη της RAF και άλλων τρομοκρατικών οργανώσεων. Η Στάζι (μυστική υπηρεσία της Ανατολικής Γερμανίας) παρείχε στους τρομοκράτες όχι μόνο ασφαλή διέλευση στη χώρα αλλά συχνά και υλικοτεχνικό εξοπλισμό.

αντιτρομοκρατική κατόρθωσε να σταματήσει τα δύο ιδρυτικά μέλη της τρίτης γενιάς με τη σύλληψη του ενός και το θάνατο του άλλου κατά την ανταλλαγή πυροβολισμών.⁸¹

II) Η περίπτωση της Ιταλίας

Οι Ερυθρές Ταξιαρχίες στην Ιταλία, ήταν μία από τις πιο ισχυρές ένοπλες ομάδες στην Ευρώπη. Η οργάνωση ιδρύθηκε το 1970 και δραστηριοποιήθηκε μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1980 και είχε τετρακόσια έως πεντακόσια μέλη πλήρους απασχόλησης καθ'όλη τη διάρκεια αυτής της περιόδου, μαζί με έναν άγνωστο αριθμό υποστηρικτών. Ήταν δομημένη γύρω από μια βίαιη κοινωνικο-επαναστατική ιδεολογία και ήταν η πιο απειλητική ριζοσπαστική ομάδα στην ιστορία της Ιταλίας μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Η ομάδα αυτή, μάλιστα, συνέβαλε άθελά της στη διαμόρφωση της πλατφόρμας εθνικής ασφάλειας της Ιταλίας για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας.⁸² Ειδικότερα, στην Ιταλία, όπως και σε πολλές άλλες χώρες της Δυτικής Ευρώπης, η αριστερή πολιτική βία στη δεκαετία του 1970 είχε τις ρίζες της στη μαζική έξαρση του φοιτητικού κινήματος εκείνης της περιόδου, αλλά και του εργατικού κινήματος το 1968-69, καθώς επίσης στην απογοήτευσή τους από την αποτυχία να προκαλέσουν κοινωνικές και πολιτικές αλλαγές και τη στάση του Ιταλικού Κομμουνιστικού Κόμματος (Partito Comunista Italiano-PCI).

Το Ιταλικό Κομμουνιστικό Κόμμα, που ιδρύθηκε το 1921, διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην οργάνωση του κινήματος αντίστασης κατά τη διάρκεια της φασιστικής περιόδου και της περιόδου του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Το 1970, το ΙΚΚ επεδίωξε συνεργασία με το Ιταλικό Σοσιαλιστικό Κόμμα και το Χριστιανοδημοκρατικό Κόμμα. Έτσι, εισήλθε σταδιακά στην επικρατούσα πολιτική σκηνή με στόχο, όπως ισχυριζόταν, την αλλαγή του καπιταλιστικού πολιτικού κατεστημένου από μέσα. Αυτή η στρατηγική δημιούργησε ένα έντονο αίσθημα εγκατάλειψης σε πολλούς υποστηρικτές του κόμματος, δηλαδή εργαζόμενους, φοιτητές και στα μέλη άλλων αριστερών κινήματων.⁸³ Η προαναφερθείσα πολιτική κατάσταση συνέβαλε καθοριστικά στη σύσταση της οργάνωσης των Ερυθρών Ταξιαρχιών. Από την ίδρυσή της το 1970 βρισκόταν σε επαφή με άλλες

⁸¹ Burleigh 2008: 265

⁸² Irrera 2014: 16-17

⁸³ Irrera 2014: 17

κομμουνιστικές ομάδες, όπως η Φράξια Κόκκινος Στρατός (RAF) στη Γερμανία και η Οργάνωση για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης (PLO).

Πιο συγκεκριμένα, ο Renato Curcio, ένας αριστερός φοιτητής από το Πανεπιστήμιο του Τρέντο και η σύζυγός του, Mara Cagol, μαζί με τον Mario Moretti και τον Alberto Franceschini εκπροσωπούσαν την πρώτη ηγεσία της ομάδας. Το χαρακτηριστικό τους ήταν η πνευματική και κοινωνική τους καλλιέργεια. Στην φάση αυτή, οι στρατηγικές και οι λειτουργίες της ομάδας συζητούνταν σε ανοικτές συνελεύσεις στις οποίες όλα τα μέλη είχαν το δικαίωμα να παίρνουν μέρος στις συζητήσεις, στο κλασικό παράδειγμα συμμετοχικής δημοκρατίας. Η ιδεολογία υποστήριζε ότι ο αγώνας στρεφόταν εναντίον του κράτους, επειδή ήταν μια ιμπεριαλιστική συλλογή πολυεθνικών εταιρειών. Αρχικά, οι επιθέσεις της οργάνωσης ήταν σχετικά χαμηλού βεληνεκούς χωρίς ανθρώπινα θύματα. Ήταν κυρίως καύση αυτοκινήτων που ανήκαν σε στελέχη επιχειρήσεων και καταστροφές εταιρικών ιδιοκτησιών. Σταδιακά, οι τακτικές εξελίχθηκαν για να συμπεριλάβουν συχνές απαγωγές εταιρικών διευθυντών και δεξιών συνδικαλιστών. Με την πάροδο των ετών, η ομάδα αύξησε τις ένοπλες επιθέσεις και δολοφονίες για να ασκήσει μεγαλύτερη πίεση και να αποκτήσει περισσότερη δημοσιότητα.⁸⁴ Έπειτα προχώρησε, πρώτον στην επέκταση του καταλόγου των στόχων της για να συμπεριλάβει δημοσιογράφους και υπαλλήλους των συνδικάτων, και δεύτερον στην απαγωγή και τη δολοφονία του Ιταλού πρωθυπουργού Aldo Moro, εγκαταλείποντας το σώμα του στον δρόμο. Η δολοφονία του Moro το 1979, που διεπράχθη επειδή αρνήθηκε να συμμετάσχει σε διαπραγματεύσεις για ομήρους της οργάνωσης, έστρεψε την κοινή γνώμη εναντίον της, προκαλώντας την οργή ακόμη και του Ιταλικού Κομμουνιστικού Κόμματος, επειδή υπονόμει τις πολιτικές προοπτικές του. Έτσι, έως το 1982, 1400 μέλη των Ερυθρών Ταξιαρχιών είχαν συλληφθεί, και σύντομα η οργάνωση πέρασε στην ιστορία.⁸⁵

Σύμφωνα με την Παγκόσμια Βάση Δεδομένων για την Τρομοκρατία του Πανεπιστημίου του Μέριλαντ, οι Ερυθρές Ταξιαρχίες ήταν υπεύθυνες για 220 επιθέσεις

⁸⁴ Irrera 2014: 17-18

⁸⁵ Shughart 2006: 21-22

κατά την περίοδο 1973-1994⁸⁶, στις οποίες σκοτώθηκαν 223 άτομα, μεταξύ των οποίων εκπρόσωποι της ιταλικής κυβέρνησης, όργανα επιβολής του νόμου και επιχειρηματίες.⁸⁷

III) Η περίπτωση της Ελλάδας

Στην Ελλάδα της μεταπολίτευσης δραστηριοποιήθηκαν αρκετές τρομοκρατικές οργανώσεις ακροαριστερής ιδεολογίας. Οι σημαντικότερες, από το 1975 και μετά με βάση τη χρονολογική εμφάνισή τους, είναι ο «Επαναστατικός Λαϊκός Αγώνας» (ΕΛΑ) και η «17 Νοέμβρη» (17N), η οποία έκανε τα εντυπωσιακότερα χτυπήματα και είχε την μεγαλύτερη διάρκεια δράσης. Οι συγκεκριμένες οργανώσεις αποτέλεσαν προϊόν της πολιτικής αναταραχής στην Ελλάδα πριν και μετά το στρατιωτικό πραξικόπημα, αλλά και του ανικανοποίητου αισθήματος απονομής δικαιοσύνης στους βασανιστές της δικτατορίας.

Ο ΕΛΑ, μια οργάνωση με Μαρξιστικές-Λενινιστικές ρίζες, που είχε ως στόχο να παρακινήσει την δημιουργία ενός μαζικού επαναστατικού κινήματος, σχηματίστηκε το 1975 και μέχρι το 1995 (που έπαυσε η δράση του) πραγματοποίησε πάνω από 100 βομβιστικές επιθέσεις εναντίον συμβολικών στόχων που συνδέονταν με το καπιταλιστικό σύστημα (αστυνομικές αρχές, τράπεζες, γραφεία πολιτικών προσώπων αλλά και υλικό εξοπλισμό και ανθρώπινο δυναμικό που σχετίζονταν με Αμερικανικά συμφέροντα). Επιπλέον, ο ΕΛΑ ήταν συνδεδεμένος με το περιοδικό «Αντιπληροφόρηση», το οποίο κυκλοφορούσε ελεύθερα και ήταν διαθέσιμο στα περίπτερα. Στις 20 Οκτωβρίου 1977 η οργάνωση δέχεται ένα ισχυρό πλήγμα. Ο Χρήστος Κασσίμης, ο οποίος θεωρούταν ιδρυτής της οργάνωσης, σκοτώνεται έπειτα από συμπλοκή με αστυνομικούς, γεγονός που επηρεάζει τη δράση της και οδηγεί στην αποχώρηση μελών. Το 1979, μια υποομάδα του ΕΛΑ, που αποκαλούσε τον εαυτό της «Ιούνης '78», δολοφονεί τον Πέτρο Μπάμπαλη, ανώτερο αξιωματικό της αστυνομίας, γνωστό για τους βασανισμούς του κατά τη διάρκεια της δικτατορίας. Ο Ιούνης '78 δεν πραγματοποίησε άλλες τρομοκρατικές ενέργειες και, έξι χρόνια αργότερα, ο ΕΛΑ ανέλαβε την ευθύνη για την δολοφονία του Μπάμπαλη. Ο

⁸⁶ Στον αριθμό των επιθέσεων συμπεριλαμβάνονται και οι επιθέσεις της οργάνωσης «Red Brigades Communist Combatant Party group», η οποία διαδέχθηκε τις Ερυθρές Ταξιαρχίες. Η οργάνωση εμφανίστηκε τη δεκαετία του 1990 και έπαυσε την δράση της στα τέλη του 2003 λόγω της σύλληψης έξι μελών για συμμετοχή σε ανθρωποκτονίες.

⁸⁷ Irrera 2014: 18

ΕΛΑ συνδέθηκε επίσης με την ομάδα «1^η Μάη», η οποία δολοφόνησε τον Αντιεισαγγελέα του Αρείου Πάγου, Παναγιώτη Βερνάρδο, το 1989. Η 1^η Μάη, που θεωρείται από κάποιους μελετητές ότι αποτελούνταν από μέλη της 17N, έδρασε μόνη της το χρονικό διάστημα 1987-1989. Το 1990, σε ένα τεύχος του περιοδικού «Αντιπληροφόρηση», ο ΕΛΑ ανακοίνωσε την συμμαχία του με την 1^η Μάη. Έπειτα, ΕΛΑ και 1η Μάη ανέλαβαν από κοινού την ευθύνη για μια επίθεση το 1994 εναντίον ενός λεωφορείου που μετέφερε αστυνομικούς, κατά την οποία ένας εξ αυτών σκοτώθηκε, ο Απόστολος Βέλλιος και αρκετοί υπέστησαν σοβαρά τραύματα. Ο ΕΛΑ, μετά το 1995, δεν προχωρά σε καμία τρομοκρατική ενέργεια και θεωρείται πως η διάλυσή του οφείλεται στην δημοσιοποίηση του περιεχομένου των αρχείων της Στάζι στη Γερμανία, τα οποία φαίνεται να αποκάλυπταν τα ονόματα των μελών.⁸⁸

Το 2003, έξι άτομα, τα οποία θεωρούνταν ύποπτα για συμμετοχή στον ΕΛΑ, συλλαμβάνονται. Κατά την διάρκεια της δίκης το 2004, και δύο μήνες πριν επιβληθούν οι ποινές, ο προεδρεύων δικαστής ισχυρίστηκε ότι τα αποδεικτικά στοιχεία που είχαν κατατεθεί από την εισαγγελική αρχή ήταν «υπερβολικά ανεπαρκή» και ότι με την πολιτική πίεση για την ολοκλήρωση της δίκης πριν την έναρξη των Ολυμπιακών Αγώνων (Αύγουστος 2004) διακυβεύονταν τα δικαιώματα των κατηγορουμένων. Η δίκη ολοκληρώθηκε με την αθώωση των δύο και την καταδίκη των τεσσάρων κατηγορουμένων, στους οποίους επιβλήθηκε η ποινή της ισόβιας κάθειρξης. Μια δεύτερη δίκη ξεκίνησε το 2005 με νέες κατηγορίες εναντίον των έξι προαναφερθέντων. Ωστόσο, οι δύο απαλλάχθηκαν από κάθε κατηγορία, ενώ όλοι αθώωθηκαν από τις νέες κατηγορίες και κανείς δεν θεωρήθηκε ένοχος για το φόνο του Βέλλιου. Τελικά, μετά από την άσκηση έφεσης, οι τέσσερις που είχαν καταδικαστεί το 2004 αθώωθηκαν το Δεκέμβριο του 2009, διότι το δικαστήριο θεώρησε ελλιπή τα αποδεικτικά στοιχεία σε βάρος τους.⁸⁹

Όσον αφορά την οργάνωση 17N, αυτή ιδρύεται το Νοέμβριο του 1975 και στις 23 Δεκεμβρίου του ίδιου έτους πραγματοποιεί την πρώτη εντυπωσιακή ενέργεια της, με τη δολοφονία από τρία μέλη της του Richard Welch, σταθμάρχη της CIA στην Ελλάδα, έξω από το σπίτι στο Παλαιό Ψυχικό. Οι έρευνες των αρχών από την πρώτη στιγμή κινούνταν ουσιαστικά στο σκοτάδι. Οι δύο προκηρύξεις με τις οποίες η οργάνωση αναλάμβανε την

⁸⁸ Xenakis 2012: 441-442

⁸⁹ Xenakis 2012: 442

ευθύνη δεν δημοσιεύτηκαν ποτέ στον Τύπο λόγω δικαστικής απαγόρευσης. Σε αυτά τα κείμενα η οργάνωση θεωρεί τον δολοφονημένο Αμερικανό ως «συνυπεύθυνο» για την ιμπεριαλιστική πολιτική των Η.Π.Α. Από το στόχαστρο της οργάνωσης δεν ξεφεύγει και το πολιτικό σύστημα και το στρατιωτικό καθεστώς της Ελλάδας. Η οργάνωση καλεί τον λαό σε πραγματική και σκληρή αντίσταση, ώστε να απελευθερωθεί από τους «νεοφασίστες και ιμπεριαλιστές».⁹⁰

Ένα χρόνο αργότερα, το Δεκέμβρη του 1976, η 17N δολοφονεί στην Αθήνα τον πρώην αστυνομικό Ευάγγελο Μάλλιο, ο οποίος είχε αποταχθεί λόγω βασανισμών κρατουμένων κατά την διάρκεια της Επταετίας. Η προκήρυξη για την ανάληψη ευθύνης δημοσιεύεται στην γαλλική εφημερίδα «*Liberation*» αλλά και στα «*Νέα*» και την «*Ελευθεροτυπία*». Η 17N κερδίζει την συμπάθεια και τον σεβασμό μεγάλης μερίδας νεαρών της εξωκοινοβουλευτικής Αριστεράς. Παράλληλα, ο ΕΛΑ το 1977 πραγματοποιεί πλήθος βομβιστικών επιθέσεων -από οχήματα Αμερικανών στρατιωτικών έως και κινηματογράφους. Σε επίπεδο συνεργασιών, ο ΕΛΑ διατηρεί επαφές με τη γερμανική οργάνωση «2 Ιούνη» και το «Λαϊκό Μέτωπο για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης» (PFLP), ενώ η 17N, αν και πιο δραστήρια, δεν έχει ακόμη διασυνδέσεις. Τον Απρίλιο του 1977, η 17N στέλνει στην «*Ελευθεροτυπία*» την προκήρυξη με τίτλο «Απάντηση στα κόμματα και τις οργανώσεις» που αποτελεί ουσιαστικά την ιδρυτική διακήρυξη και το προγραμματικό κείμενο της οργάνωσης.⁹¹

Τον Νοέμβριο του 1983, προχωρά στην δολοφονία του επικεφαλής της στρατιωτικής αποστολής των Η.Π.Α. στην Ελλάδα, George Tsantes, και του οδηγού του προκαλώντας την οργή της αμερικανικής κυβέρνησης, ενώ τις παραμονές Χριστουγέννων του 1984 πραγματοποιεί την πρώτη ληστεία της σε υποκατάστημα της Εθνικής Τράπεζας στα Πετράλωνα, με λεία επτάμησι εκατομμύρια δραχμές και νεκρό τον αστυνομικό Χρήστο Μάττη. Η οργάνωση συνεχίζει ανενόχλητη την δράση της στρεφόμενη κατά επιχειρηματιών. Το Φεβρουάριου του 1985 δολοφονεί στο κέντρο της Αθήνας τον εκδότη της «*Απογευματινής*» Νικόλαο Μομφεράτο, ο οποίος αποτελεί το πρώτο θύμα της «μεγαλοαστικής τάξης», την οποία οι τρομοκράτες θεωρούν ότι πλουτίζει με ληστρικό

⁹⁰ 17N: Οι προκηρύξεις 1975-2002, 2002: 27

⁹¹ 17N: Οι προκηρύξεις 1975-2002, 2002: 65

τρόπο εις βάρος του λαού.⁹² Τον Νοέμβριο του 1985, η 17N χρησιμοποιεί επιτυχώς τηλεχειριζόμενο εκρηκτικό μηχανισμό κατά λεωφορείου των ΜΑΤ στην Αθήνα, με ένα νεκρό αστυνομικό. Σε επίπεδο πολιτικού συμβολισμού, η 17N στις 26 Σεπτεμβρίου 1989 δολοφονεί έξω από το πολιτικό του γραφείο τον βουλευτή της Νέας Δημοκρατίας Παύλο Μπακογιάννη, ενώ λίγους μήνες πριν, το Μάιο 1989, απέτυχε να δολοφονήσει με βομβιστική επίθεση τον βουλευτή και πρώην Υπουργό του ΠΑΣΟΚ, Γιώργο Πέτσο.

Οι επιθέσεις της οργάνωσης συνεχίζονται τα επόμενα χρόνια επιφέροντας καταστροφές κτιριακών εγκαταστάσεων αλλά και θύματα, όπως τον Αμερικανό στρατιώτη Ρόλαντ Στιούαρτ (Μάρτιος 1991), τον Τούρκο διπλωματικό υπάλληλο Τσετίν Γκιιοργκιού (Οκτώβριος 1991) και τον αστυφύλακα Γιάννη Βαρή (Νοέμβριος 1991), χωρίς κάποια επιτυχημένη επέμβαση από την αστυνομία. Το Μάρτιο του 1992 οι διωκτικές αρχές μετά από αξιοποίηση πληροφοριών, φτάνουν πολύ κοντά στην εξάρθρωσή της, αλλά η επιχείρηση θα στεφθεί με αποτυχία. Λίγους μήνες αργότερα έρχεται η «απάντηση» με την απόπειρα δολοφονίας του Υπουργού Οικονομικών της κυβέρνησης της Νέας Δημοκρατίας (ΝΔ), Γιάννη Παλαιοκρασσά, με ρουκέτα από την οποία όμως σκοτώνεται ο περαστικός από το σημείο, Αθανάσιος Αζαρλιάν. Τον Ιανουάριο του 1994, η 17N προβαίνει στην δολοφονία του πρώην διοικητή της Εθνικής Τράπεζας επί κυβέρνησης ΝΔ, Μιχάλη Βρανόπουλου, και τον Ιούλιο του ίδιου έτους εκτελείται έξω από το σπίτι του στην Αθήνα ο Τούρκος διπλωμάτης Ομέρ Χαλούκ Σιπαχίογλου. Ακολουθεί το χτύπημα κατά του τηλεοπτικού σταθμού «ΜΕΓΑ» (Μάρτιος 1995) ενώ παρουσιαζόταν το κεντρικό δελτίο ειδήσεων και κατά υπαίθριου γκαράζ της Πρεσβείας των Η.Π.Α. (Φεβρουάριος 1996) με ρουκέτα, όπου το βλήμα του όλμου δεν βρήκε στόχο και προκάλεσε μόνο υλικές ζημιές.⁹³

Οι ελληνικές αρχές εντείνουν τις έρευνες τους για την εξάρθρωση της οργάνωσης με την βοήθεια των Η.Π.Α. και της Γαλλίας. Ωστόσο, η οργάνωση με αφορμή το «κουρδικό ζήτημα», αλλά και την αντίδραση του λαού για τους βομβαρδισμούς του ΝΑΤΟ κατά της Σερβίας, άρχισε να κλιμακώνει τις βίαιες ενέργειές της με την πυρπόληση γαλλικών, βρετανικών και αμερικανικών τραπεζικών υποκαταστημάτων. Στις 8 Ιουνίου 2000 ωθεί τη βία στα άκρα εκτελώντας τον Βρετανό στρατιωτικό ακόλουθο στην Αθήνα, Stephen

⁹² 17N: Οι προκηρύξεις 1975-2002, 2002: 166

⁹³ Κασσιμέρης 2002: 174

Saunders, ενέργεια η οποία ήταν και η τελευταία της οργάνωσης.⁹⁴ Στις 29 Ιουνίου 2002 άρχισε η αντίστροφη μέτρηση για την διαβόητη οργάνωση. Εν μέσω απεργιακών κινητοποιήσεων των ναυτεργατών και προς «συμπαράσταση» σε αυτούς, αποφασίζει να χτυπήσει τις ναυτιλιακές εταιρίες του Αγούδημου και της «HellasFlyingDolphins», δηλώνοντας «παρούσα» εκ νέου στον ένοπλο αγώνα. Παρόλα αυτά, ο προς τοποθέτηση εκρηκτικός εκρήγνυται νωρίτερα τραυματίζοντας τον Σάββα Ξηρό, ο οποίος μεταφέρεται για νοσηλεία. Από τα στοιχεία που συνέλεξαν οι αρχές προέβησαν σε αλληπάλληλες συλλήψεις· 16 άτομα οδηγήθηκαν τελικά στη δικαιοσύνη για συμμετοχή στην οργάνωση ανάμεσα στους οποίους οι Βασίλειος και Χριστόδουλος Ξηρός, Πάυλος και Θωμάς Σεριφής, Τζωρτάτος και Ψαραδέλλης, ενώ ο Κουφοντίνας παραδίνεται δύο μήνες αργότερα. Στις 18 Ιουλίου συλλαμβάνεται στους Λειψούς και ο θεωρούμενος αρχηγός της οργάνωσης, Αλέξανδρος Γιωτόπουλος, με τη δράση μίας εκ των μακροβιότερων τρομοκρατικών οργανώσεων στην Ευρώπη να λαμβάνει τέλος.

Συνολικά, η 17N πραγματοποίησε 70 επιθέσεις και 22 δολοφονίες. Το 2003 οι 16 κατηγορούμενοι δικάστηκαν και καταδικάστηκαν σε πρώτο βαθμό και το 2005 σε δεύτερο βαθμό με πολύ μικρή μείωση των αρχικών ποινών τους.

3.2 ΑΚΡΟΔΕΞΙΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ

Οι ακροαριστερές εξτρεμιστικές οργανώσεις δεν ήταν οι μόνες που έδρασαν στην Ευρώπη κατά την διάρκεια του 20^{ου} αιώνα. Αν και με πιο περιορισμένη δράση, αρκετές ακροδεξιές τρομοκρατικές ομάδες έκαναν, επίσης, την εμφάνισή τους και πραγματοποίησαν πλήθος βομβιστικών επιθέσεων που επέφεραν σημαντικές υλικές καταστροφές αλλά και θύματα. Ακολουθεί η ανάλυση των βασικότερων και πιο ενεργών οργανώσεων από αυτές.

1) Η περίπτωση της Γερμανίας

Ο κύριος εκφραστής της ακροδεξιάς στην Γερμανία ήταν το ακροδεξιό κόμμα NPD, το οποίο ιδρύθηκε το 1964. Το «Εθνικοδημοκρατικό Κόμμα Γερμανίας» (National Democratic Party of Germany-NPD) στελεχώθηκε αρχικά από τον κομματικό χώρο της παλαιάς άκρας δεξιάς. Το κόμμα -βαθιά αντικομμουνιστικό- θεωρούσε ότι η παρουσία

⁹⁴ Κασσιμέρης 2002: 177

μεταναστών στη Γερμανία - ανεξάρτητα από το αν κατέχουν την γερμανική υπηκοότητα - αποτελεί επίθεση εναντίον της γερμανικής εθνοτικής κοινότητας («Volksgemeinschaft») και υποστηρίζει την απέλαση τους στις αντίστοιχες χώρες καταγωγής τους. Παρόλο που το NPD απέρριπτε επίσημα τη βία και ισχυριζόταν ότι επεδίωκε την αλλαγή μέσω των δημοκρατικών διαδικασιών, ρατσιστικές συμμορίες έχουν αναφερθεί να εκδηλώνουν βία εξ ονόματος του. Σύμφωνα, μάλιστα, με το γερμανικό Υπουργείο Εσωτερικών, η πρόθεση του NPD ήταν να καταπολεμήσει συστηματικά το δημοκρατικό συνταγματικό κράτος της χώρας. Αν και οι γερμανικές αρχές είχαν κατηγορήσει το NPD ότι παραβιάζει το Σύνταγμα με τη χρήση ναζιστικών συμβόλων και προπαγάνδας, η ομάδα και τα μέλη της δεν έχουν καταδικαστεί στο δικαστήριο.⁹⁵

Όσον αφορά την πολιτική δράση του NPD, στα τέλη της δεκαετίας του 1960 εκπροσωπήθηκε σε επτά από τα δέκα κρατικά κοινοβούλια της τότε Δυτικής Γερμανίας. Στην κορύφωσή του, το κόμμα αριθμούσε περίπου 28.000 μέλη, τα οποία συνιστούσαν σχεδόν τα τρία τέταρτα των «οργανωμένων» Γερμανών δεξιών εξτρεμιστών. Η αποτυχία του NPD να ξεπεράσει το 5% στις εθνικές εκλογές του 1969, κερδίζοντας μόνο το 4,3% των ψήφων, ήταν η αρχή του τέλους. Συνέπεια των εσωτερικών διαφωνιών και των σκανδάλων, καθώς και των σχέσεων μεταξύ του κινήματος της νεολαίας του κόμματος και βίαιων ομάδων, ήταν να χάσει όλες τις έδρες του στα κρατικά κοινοβούλια μέχρι το 1971.⁹⁶

Το κόμμα θα επανέλθει στην πολιτική σκηνή της χώρας στα μέσα της δεκαετίας του 1990 με διαφορετικό ιδεολογικό προφίλ. Πλέον, το NPD έχει το ρόλο ενός κόμματος διαμαρτυρίας, με τον προγραμματικό του λόγο να αντιτίθεται στην παγκοσμιοποίηση, στην μετανάστευση και στην καθεστηκυία τάξη. Παρόλα αυτά, η στρατηγική αυτή δεν απεδείχθη επιτυχής και από το 1996, όταν και εξελέγη αρχηγός του NPD ο Udo Voigt, το κόμμα στράφηκε στην στρατολόγηση νεοναζί. Έτσι, κατάφερε να έχει έναν διπλό ρόλο: διατήρησε το προφίλ ενός κόμματος διαμαρτυρίας στοχεύοντας στα χαμηλά κοινωνικά στρώματα, αλλά προέβαλε και έναν πολιτικό εξτρεμισμό για να τρομοκρατήσει τους αντιπάλους του. Παρά το γεγονός ότι έχει επιχειρηθεί δύο φορές να τεθεί εκτός νόμου (χωρίς επιτυχία), έχει στερηθεί την ομοσπονδιακή χρηματοδότηση και έχει αντιμετωπίσει

⁹⁵ <https://www.counterextremism.com/threat/national-democratic-party-germany>

⁹⁶ Mudde 2000: 458

εκλογικές αποτυχίες, διατηρεί σημαντική επιρροή σε τμήματα της γερμανικής κοινωνίας και οι ηγέτες της ασκούν ως ένα βαθμό επιρροή στη Γερμανία και στην Ευρώπη.⁹⁷

Από την άλλη, οι ακροδεξιές εξτρεμιστικές δραστηριότητες έξω από τη σφαίρα των πολιτικών κομμάτων ανατρέχουν πολύ πίσω στη γερμανική ιστορία. Μετά τον πόλεμο, οι εξτρεμιστές χρειάστηκε να οργανωθούν είτε σε μη εξτρεμιστικά κόμματα (ειδικά στο Φιλελεύθερο Κόμμα, FDP) είτε εκτός του κομματικού συστήματος. Δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι το μεγαλύτερο ακροδεξιό κίνημα, το «Deutsche Volkunion» (που ιδρύθηκε το 1971 από τον Gerhard Frey), παρέμεινε για μεγάλο χρονικό διάστημα μη συνδεδεμένο με οποιοδήποτε πολιτικό κόμμα. Εν πάσει περιπτώσει, οι πιο ακραίες ομάδες, όπως οι νεοναζί, ποτέ δεν εναπόθεσαν μεγάλη εμπιστοσύνη στο σύστημα της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας και προτιμούσαν να κινητοποιούνται εκτός της κομματικής πολιτικής.

Η έντονη δράση των ομάδων αυτών οδήγησε τη δεκαετία του 1990 σε μια αυξανόμενη επαγρύπνηση των γερμανικών αρχών και αρκετές ομάδες απαγορεύτηκαν μετά από ένα κύμα επιθέσεων στους αιτούντες άσυλο στις πόλεις Hoyerswerda και στο Rostock, και στους μετανάστες στις πόλεις Solingen και Mölln. Ωστόσο, το αποτέλεσμα των απαγορεύσεων ήταν απλώς η αναδιάρθρωση της σκηνης. Αντί για καλά οργανωμένες ομάδες δράσης, με επίσημη ιδιότητα μέλους και εσωτερικές ιεραρχίες, εμφανίστηκαν χαλαρά οργανωμένοι «κύκλοι φίλων»⁹⁸: το 1998 οι διάφορες Υπηρεσίες για την Προστασία του Συντάγματος ανέφεραν περίπου ογδόντα (80) από αυτούς με δέκα (10) έως δεκαπέντε (15) ακτιβιστές ο καθένας.⁹⁹ Σύμφωνα, μάλιστα, με την Ομοσπονδιακή Υπηρεσία για την Εγκληματικότητα (BKA) ο αριθμός των βίαιων επιθέσεων από δεξιές εξτρεμιστικές ομάδες το 1998 ανήλθε σε 708 (16 απόπειρες δολοφονιών, 595 σωματικές βλάβες, 39 εμπρησμοί, τρεις βομβιστικές επιθέσεις και 55 παραβάσεις).¹⁰⁰ Όσον αφορά τα επόμενα χρόνια, τα στατιστικά στοιχεία φανερώνουν μια συνεχόμενη αύξηση του συνολικού αριθμού των ακροδεξιών εξτρεμιστών της χώρας. Για παράδειγμα, το έτος 2013

⁹⁷ <https://www.counterextremism.com/threat/national-democratic-party-germany>

⁹⁸ Αντί να ιδρύουν οργανισμούς που θα μπορούσαν να διωχθούν, δημιούργησαν ένα δίκτυο από νεο-ναζί συντρόφους που μπορούσαν να δρουν αυτόνομα

⁹⁹ Mudde 2000: 464

¹⁰⁰ Mudde 2000: 465

ο συνολικός αριθμός υπολογίστηκε στα 22.700 άτομα, το 2015 στα 23.850, ενώ το 2017 ανήλθε στα 25.250 άτομα.¹⁰¹

II) Η περίπτωση της Ιταλίας

Η δεξιά τρομοκρατία στην Ιταλία άρχισε να παίρνει τη θανατηφόρα μορφή της στα τέλη της δεκαετίας του 1960 ως αποτέλεσμα της δυσαρέσκειας προς την ιταλική κυβέρνηση και την πολιτική. Στόχος των περιθωριακών ομάδων που συγκροτήθηκαν ήταν να δημιουργήσουν χάος και κρίση στο ιταλικό κράτος και την κοινωνία στο σύνολό της ακολουθώντας τα βήματα που χάραξε ο Μουσολίνι μετά την απόκτηση της εξουσίας τη δεκαετία του 1920.¹⁰²

Από τις πιο γνωστές τρομοκρατικές ενέργειες των ακροδεξιών ομάδων είναι οι εξής:

α) Η πρώτη μεγάλη βομβιστική επίθεση έγινε στις 12 Δεκεμβρίου 1969 μπροστά στην Γεωργική Τράπεζα στην Piazza Fontana στο Μιλάνο. Η ευθύνη για την ενέργεια αυτή αποδόθηκε στη νεοφασιστική ομάδα «Νέα Τάξη» (Ordine Nuovo). Η έκρηξη σκότωσε 16 άτομα και τραυμάτισε πάνω από 90. Η Ordine Nuovo ήταν μια ιταλική ακροδεξιά εξωκοινοβουλευτική πολιτική και παραστρατιωτική οργάνωση που ίδρυσε ο Pino Rauti το 1956.¹⁰³ Κατά τη διάρκεια δράσης της μέχρι που διαλύθηκε το 1973, της αποδόθηκε η ευθύνη και για άλλες βομβιστικές επιθέσεις, όπως την επίθεση σε τρένο που πραγματοποιούσε το δρομολόγιο Ρώμης-Μεσίνας τον Ιούλιο του 1970, που προκάλεσε το θάνατο έξι ατόμων και τον τραυματισμό πάνω από 100.

β) Την 28 Μαΐου 1974, μια ωρολογιακή βόμβα, κρυμμένη σε πλαστική σακούλα σκουπιδιών, τοποθετήθηκε σε πλατεία της πόλης Μπρέσια, κοντά στο Μιλάνο, όπου διεξαγόταν ένα αντιφασιστικό συλλαλητήριο. Η βόμβα εξεράγη ανάμεσα στους διαδηλωτές και κόστισε τη ζωή οκτώ ατόμων και τραυμάτισε 90. Την ευθύνη για την έκρηξη αυτή ανέλαβε μια άλλη δεξιά εξτρεμιστική συμμορία, η «Μαύρη Τάξη» (Ordine Nero).¹⁰⁴ Η Ordine Nero ήταν μια ιταλική στρατιωτική φασιστική ομάδα που ιδρύθηκε το 1974. Μεταξύ του 1974 και του 1978, οι βομβιστικές επιθέσεις από την οργάνωση είχαν

¹⁰¹ <https://www.statista.com/statistics/933711/right-wing-extremists-by-organization-and-ideology-germany/>

¹⁰² Langford 1985: I-1

¹⁰³ Langford 1985: I-2

¹⁰⁴ Langford 1985: I-2

ως αποτέλεσμα σε έναν μεγάλο αριθμό τραυματισμών και θανάτων. Σημαντικότερη ενέργεια ήταν η δολοφονία το 1976 του Vittorio Occorsio, εισαγγελέα στη δίκη για την διάλυση της Ordine Nuovo.¹⁰⁵

γ) Η πιο πολύνεκρη επίθεση από την ακροδεξιά τρομοκρατία έλαβε χώρα στις 2 Αυγούστου 1980 στο σιδηροδρομικό σταθμό της Μπολόνια. Η έκρηξη είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο 84 ανθρώπων και τον τραυματισμό 200. Τρεις ώρες μετά την έκρηξη, μια εφημερίδα της Ρώμης έλαβε μια προκήρυξη που έλεγε: «Αυτοί είναι οι ‘Ένοπλοι Επαναστατικοί Πυρήνες’ [Armed Revolutionary Nuclei-NAR]. Αναλαμβάνουμε την ευθύνη για τη σημερινή επίθεση στον σταθμό της Μπολόνια». Επρόκειτο για μια ιταλική νεοφασιστική στρατιωτική οργάνωση που έδρασε από το 1977 έως το 1981.¹⁰⁶ Το Νοέμβριο του 1981, οι ιταλικές Αρχές ανακάλυψαν ότι η οργάνωση έκρυβε τα όπλα της στις υπόγειες εγκαταστάσεις του Υπουργείου Υγείας και σύντομα προχώρησαν σε συλλήψεις. Στις 2 Μαΐου 1985, 53 μέλη της οργάνωσης καταδικάστηκαν για συμμετοχή σε τρομοκρατικές ενέργειες.

III) Η περίπτωση του Ηνωμένου Βασιλείου

Όσον αφορά το Ηνωμένο Βασίλειο, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η εμφάνιση νεοφασιστικών οργανώσεων, πολιτικών ή μη, έχει μακρά πορεία. Σημείο αιχμής, θα λέγαμε ότι αποτέλεσε η σύσταση του «Εθνικού Μετώπου» (National Front- NF). Πρόκειται για ένα βρετανικό φασιστικό κόμμα, με έντονα ρατσιστικό χαρακτήρα. Το πολιτικό του πρόγραμμα επικεντρωνόταν στην αντίθεσή του προς την μετανάστευση και απαιτούσε τον επαναπατρισμό όλων των εθνικών μειονοτήτων, έστω και αν τα μέλη τους είχαν γεννηθεί στην Βρετανία. Το NF δημιουργήθηκε το 1967 και τα πρώτα χρόνια ήταν απλά μια μικρή ομάδα με νεοναζιστική ιδεολογία, η οποία δημιούργησε ένα ευρύ φάσμα υποομάδων και οργανώσεων μέσω των οποίων προωθούσε τους σκοπούς της. Ωστόσο, από το 1982 άρχισε να αποδυναμώνεται, καθώς ο John Tyndall, πρώην πρόεδρος του κόμματος, το εγκατέλειψε για να ιδρύσει το «Βρετανικό Εθνικό Κόμμα» (British National Party-BNP) παίρνοντας μαζί του και άλλα μέλη του NF. Το BNP ήταν ένα ακροδεξιό και φασιστικό πολιτικό κόμμα, που έλαβε το όνομά του από ένα ακροδεξιό κόμμα της

¹⁰⁵ https://en.wikipedia.org/wiki/Ordine_Nero

¹⁰⁶ Langford 1985: I-2

δεκαετίας του 1960 που είχε διαλυθεί. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980 και του 1990, το BNP επικεντρώθηκε σε πορείες δρόμου και συλλαλητήρια, δημιουργώντας παράλληλα την παραστρατιωτική οργάνωση «Combat 18» για να προστατεύσει την δράση του από αντιφασίστες διαδηλωτές.¹⁰⁷

Η οργάνωση «Combat 18» (C18) δημιουργήθηκε το 1992. Είναι μια βίαιη νεοναζιστική οργάνωση που προέρχεται από το Ηνωμένο Βασίλειο, αλλά στην συνέχεια εξαπλώθηκε και σε άλλες χώρες. Ονομάζεται έτσι επειδή το A, για τον Adolf, είναι το πρώτο γράμμα στο αλφάβητο, και το H, για τον Hitler, είναι το όγδοο και ως εκ τούτου χρησιμοποιεί τον αριθμό «18». Η οργάνωση αυτή συνδέεται με το «Blood and Honor», ένα ναζιστικό δίκτυο προώθησης μουσικής που ιδρύθηκε το 1987. Σε αντίθεση με άλλες ομάδες που είναι τεχνικά πολιτικά κόμματα, είναι εντελώς εχθρική προς την εκλογική πολιτική. Ο ιδρυτής της οργάνωσης είναι ο Charlie Sargent, ο οποίος εκτίει επί του παρόντος ποινή ισόβιας κάθειρξης για τη δολοφονία του 28χρονου επίσης μέλους της C18 του «Catford Chris» Castle.¹⁰⁸ Γενικότερα, τα μέλη της C18 θεωρούνται ύποπτα για πολυάριθμους θανάτους μεταναστών και εθνικών μειονοτήτων. Το 1992 άρχισε να δημοσιεύει το περιοδικό Redwatch, το οποίο περιείχε φωτογραφίες, ονόματα και διευθύνσεις πολιτικών αντιπάλων. Η οργάνωση αυτή είναι επίσης γνωστή ως βρετανική ΚΚΚ (Ku Klux Klan).¹⁰⁹

Τέλος, θα πρέπει να αναφερθεί ότι εκτός από τις οργανώσεις όπου τα μέλη έδρασαν ομαδικά εκείνη την περίοδο, παρατηρήθηκαν και τρομοκρατικές ενέργειες μεμονωμένων ατόμων, τα οποία δεν έδρασαν στα πλαίσια μια συγκεκριμένης οργάνωσης. Χαρακτηριστικότερο παράδειγμα είναι οι βομβιστικές επιθέσεις του 1999 στο Λονδίνο. Κατά τη διάρκεια τριών διαδοχικών Σαββατοκύριακων μεταξύ της 17ης και της 30ης Απριλίου του 1999, χειροποίητες βόμβες εξερράγησαν αντίστοιχα στο Νότιο Λονδίνο στο Μπρίξτον, στο Ανατολικό Λονδίνο στο δρόμο Brick Lane και στο Δυτικό Λονδίνο στην Pub Admiral Duncan. Οι βόμβες σκότωσαν τρεις ανθρώπους, μεταξύ των οποίων μια έγκυο γυναίκα, και τραυμάτισαν 140 άτομα, τέσσερις από τους οποίους έχασαν τα άκρα τους. Στις 2 Μαΐου 1999, το Αστυνομικό Τμήμα Αντιτρομοκρατικής Μητροπολιτικής

¹⁰⁷ https://en.wikipedia.org/wiki/British_National_Party

¹⁰⁸ Nagesh 2017

¹⁰⁹ <https://www.trackinterrorism.org/group/combata-18-uk>

Αστυνομίας κατηγορήσε τον 22χρονο David Copeland για δολοφονία. Ο Copeland ήταν ένας νεοναζιστής μαχητής και πρώην μέλος δύο ακροδεξιών πολιτικών ομάδων, του προαναφερόμενου BNP και έπειτα του «Εθνικό Σοσιαλιστικού Κινήματος» (National Socialist Movement-NSM). Οι βομβιστικές επιθέσεις είχαν ως στόχο περιοχές του Λονδίνου που έμεναν πολλοί Αφρικανοί, Μπαγκλαντεσιανοί, ομοφιλόφυλοι και εκδιδόμενα γενικώς άτομα (sex industry).¹¹⁰

IV) Η περίπτωση της Σουηδίας

Όσον αφορά τη σουηδική ρατσιστική υποκουλτούρα, αυτή είναι σημαντική αλλά σαφώς πιο περιορισμένη από τις προαναφερθείσες περιπτώσεις. Αρχικά, λοιπόν, το 1956 ιδρύθηκε από τον Goran Oredsson το «Nordic Reich Party» (NRP), ένα Εθνικοσοσιαλιστικό Κόμμα το οποίο έδρασε μέχρι το 2009. Κατά καιρούς, τα μέλη του NRP και οι υποστηρικτές του έχουν καταδικαστεί για υποκίνηση φυλετικού μίσους, βομβιστικές επιθέσεις και παρενοχλήσεις. Παρά την έλλειψη πολιτικής στήριξης, το κόμμα λειτουργούσε ως μια σημαντική γέφυρα μεταξύ των προπολεμικών εθνικοσοσιαλιστών της Σουηδίας και των επαναστατικών, διεθνώς προσανατολισμένων, σοσιαλιστών της δεκαετίας του 1990.¹¹¹ Στη δεκαετία του 1980, η οργάνωση νεολαίας του κόμματος, το αποκαλούμενο «Reich Party Actions Group» (RAG), στρατολόγησε έναν αριθμό από σκίνχεντ σε μεγάλες πόλεις και έγινε γνωστό για τις βίαιες επιθέσεις και την παρενόχληση μεταναστών. Το 1985, περίπου 30 ακτιβιστές της RAG καταδικάστηκαν από το δικαστήριο του Γκέτεμποργκ για εμπρησμούς, βίαιες επιθέσεις και δολοφονίες.¹¹²

Από την δεκαετία του 1990 παρατηρήθηκε αύξηση της κινητικότητας των ακροδεξιών. Όμως, και πάλι ο εκτιμώμενος αριθμός ακτιβιστών, μελών και υποστηρικτών δεν ήταν πάνω από 500 – 600 άτομα. Το 1991 σχηματίστηκε η «White Aryan Resistance» (VAM), μια ομάδα ναζιστών σκίνχεντ που μιμήθηκε την αμερικανική τρομοκρατική οργάνωση «The Order». Η VAM πραγματοποίησε ληστείες τραπεζών και μια κλοπή όπλων σε ένα αστυνομικό τμήμα της Στοκχόλμης «για την επανάσταση». Αρκετά κορυφαία μέλη της

¹¹⁰ https://en.wikipedia.org/wiki/1999_London_nail_bombings

¹¹¹ Lööw 1993: 63

¹¹² Larsson 2003: 10

συνελήφθησαν από την αστυνομία και τελικά καταδικάστηκαν σε φυλάκιση για πλήθος επιθέσεων και άλλων αδικημάτων.

Μέχρι το 1993, όλες αυτές οι ομάδες είχαν κατορθώσει να δημιουργήσουν μια «βιομηχανία» υλικού προπαγάνδας για την καλλιέργεια φυλετικού μίσους με CD, βίντεο, περιοδικά και ιστοσελίδες στο Διαδίκτυο. Έτσι, έως το 1996, η Σουηδία κατόρθωσε να θεωρείται ένας από τους κορυφαίους παραγωγούς υλικών φυλετικού μίσους.¹¹³ Ο λεγόμενος «Κόσμος της Λευκής Εξουσίας» (White Power World) στη Σουηδία αποκλίνει ελάχιστα από τις επαναστατικές ρατσιστικές υποκουλτούρες που εμφανίστηκαν κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '80 σε άλλες χώρες της Ευρώπης αλλά και στις ΗΠΑ. Αυτή η υποκουλτούρα αποτελείται γενικά από ένα σύνθετο δίκτυο εθνικοσοσιαλιστικών, αντισημιτικών και άλλων ρατσιστικών ομάδων και ατόμων. Πρόκειται για ένα απόκρυφο κόσμο, με τη δική του γλώσσα, τον τρόπο ζωής και τη μυθολογία του, που στερείται οποιαδήποτε μορφή πολιτικής, ηθικής ή οικονομικής υποστήριξης από τη σουηδική κοινωνία, κατορθώνει όμως παρόλα αυτά να επιβιώνει.¹¹⁴

3.3 ΕΜΠΕΙΡΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Αν και τις τελευταίες δύο δεκαετίες υπήρξε σημαντική αύξηση των ερευνών για τον εξτρεμισμό και την τρομοκρατία στις κοινωνικές και συμπεριφορικές επιστήμες, το μεγαλύτερο μέρος τους πραγματοποιήθηκε από την πολιτική και οικονομική επιστήμη και την ψυχολογία. Όσον αφορά την εγκληματολογία, η διεξαγωγή εμπειρικών ερευνών για την μελέτη των φαινομένων αυτών είναι ιδιαίτερα περιορισμένη. Το γεγονός αυτό προκαλεί έκπληξη, διότι η τρομοκρατία σαφώς εμπίπτει στο πεδίο μελέτης της εγκληματολογικής επιστήμης, όπως προκύπτει και από τα προλεγόμενα. Κατά τον 20^ο αιώνα, ο οποίος εξετάζεται στην ενότητα αυτή, οι περισσότερες εγκληματολογικές μελέτες χρησιμοποιούν νεοκλασικά μοντέλα, όπως είναι η θεωρία καθημερινής δραστηριότητας, η θεωρία ορθολογικής επιλογής και η περιστασιακή πρόληψη του εγκλήματος (SCP). Δίνουν με άλλα λόγια μεγαλύτερη έμφαση στην πρόληψη, όπως στο εάν για παράδειγμα η αυστηροποίηση των μέτρων ασφαλείας, όπως η τοποθέτηση ανιχνευτών μετάλλων και οι αυξημένοι έλεγχοι στα αεροδρόμια μειώνει ή όχι την τρομοκρατία, και πολύ μικρότερη

¹¹³ Larsson 2003: 11

¹¹⁴ Löw 1993: 62

για παράδειγμα, στο ποιοί παράγοντες συμβάλλουν στην εκδήλωση εξτρεμιστικής συμπεριφοράς ή ποιο είναι το προφίλ των δραστών.¹¹⁵

Άλλες έρευνες που διεξάγονται αυτή τη χρονική περίοδο εξετάζουν την προβολή των τρομοκρατικών ενεργειών από τα ΜΜΕ. Ο τρόπος με τον οποίο απεικονίζεται σε αυτά η τρομοκρατία έχει ιδιαίτερη σημασία, δεδομένου του ότι τα ΜΜΕ επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό και διαμορφώνουν την κοινή γνώμη. Επιπροσθέτως, η προβολή από τα ΜΜΕ έχει σημασία και για τις ίδιες τις τρομοκρατικές οργανώσεις, διότι υπό ορισμένες συνθήκες η δημοσιότητα μπορεί να επιφέρει θετικά αποτελέσματα σε αυτές. Ένα μεγάλο μέρος της ερευνητικής δουλειάς της καθηγήτριας Brigitte L. Nacos στον τομέα αυτό, αφορά την σημασία προβολής των τρομοκρατικών ομάδων από τα ΜΜΕ στην στρατολόγηση νέων μελών και τη διασπορά των ιδεών τους στο ευρύ κοινό. Οι περισσότεροι μελετητές επισημαίνουν αυτή τη συμβιωτική σχέση μεταξύ των ΜΜΕ και των τρομοκρατών. Οι τρομοκράτες από την μεριά τους επιδιώκουν να αξιοποιήσουν στο μέγιστο τη δύναμη των ΜΜΕ και τα ΜΜΕ από την άλλη χρειάζονται δραματικά και συγκλονιστικά γεγονότα για να αυξήσουν τα νούμερα του αναγνωστικού τους κοινού, των θεατών και των ακροατών τους.¹¹⁶

Από την σκοπιά των ΜΜΕ, η επιλογή των γεγονότων που θα προβληθούν κάθε φορά επηρεάζεται από διάφορους παράγοντες. Ο Picard (1993) υποστηρίζει ότι τα περισσότερα τρομοκρατικά περιστατικά δεν καλύπτονται ειδησεογραφικά, αλλά τα όσα από αυτά παρουσιάζονται στα ΜΜΕ, λαμβάνουν μαζική προσοχή και «επιτρέπεται να καταναλώνουν το χρόνο και το χώρο των ΜΜΕ ασχέτως της κοινωνικής ή πολιτικής σημασίας τους». Οι Paletz, Ayanian και Fozzard (1982), για παράδειγμα, εξέτασαν κάθε ιστορία στα τηλεοπτικά δίκτυα ABC, NBC και CBS που αναφερόταν στις τρομοκρατικές ενέργειες των IRA, FALN¹¹⁷ και Ερυθρών Ταξιαρχιών. Κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι οι τρομοκρατικές πράξεις αυτών των ομάδων ήταν σίγουρα άξιες δημοσιότητας, αλλά οι περισσότερες ιστορίες για αυτά τα γεγονότα ήταν πολύ σύντομες. Μόνο βίαια γεγονότα χαρακτηριζόταν ως «υψηλού ενδιαφέροντος» και παρουσιαζόταν ενδελεχώς. Η ανάλυσή

¹¹⁵ Freilich & LaFree 2015: 1-2

¹¹⁶ Chermak & Gruenewald 2006: 432

¹¹⁷ Οι Ένοπλες Δυνάμεις Εθνικής Απελευθέρωσης (FALN) είναι μια εθνικιστική τρομοκρατική οργάνωση του Πουέρτο Ρίκο υπεύθυνη για πολλές επιθέσεις εναντίον των ΗΠΑ, <https://www.trackingterrorism.org/group/armed-forces-national-liberation-faln-puerto-rico>

τους έδειξε επίσης, ότι η ύπαρξη θυμάτων ήταν μια σημαντική μεταβλητή που καθόριζε την έκταση της ειδησεογραφικής κάλυψης. Η Nacos συμφωνεί με το άνω συμπέρασμα ότι για τις τρομοκρατικές πράξεις που έχουν ως αποτέλεσμα πολλούς νεκρούς ή μεγάλες καταστροφές παρέχεται εκτεταμένη κάλυψη από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Υποστηρίζει, όμως, ότι και μικρές πράξεις μπορούν να έχουν εκτεταμένη κάλυψη, ανάλογα με τον τόπο που λαμβάνει χώρα, τον στόχο και την ομάδα που εμπλέκεται.¹¹⁸ Δεν προκαλεί, λοιπόν, έκπληξη το γεγονός ότι το μεγαλύτερο μέρος των ερευνών καταλήγει στο συμπέρασμα ότι τα ΜΜΕ δίνουν έμφαση στα δραματικά και πιο βίαια τρομοκρατικά γεγονότα, παραλείποντας οποιεσδήποτε ιστορικές, πολιτιστικές και κοινωνικές ερμηνείες για την τρομοκρατία.

Επιπροσθέτως, ο Weimann αρχικά μόνος (1987) και έπειτα με άλλους ερευνητές (1991, 1994) πραγματοποίησε μια σειρά ερευνών σχετικά με την ειδησεογραφική κάλυψη της διεθνούς τρομοκρατίας. Οι μελέτες που πραγματοποίησαν βασίζονται σε μια χρονολογική λίστα διεθνών πράξεων τρομοκρατίας όπως έχουν καταγραφεί από την RAND Corporation. Οι ερευνητές εξέτασαν την κάλυψη από τα μέσα ενημέρωσης 2.239 διεθνών περιστατικών τρομοκρατίας που υπήρχαν στη βάση δεδομένων του RAND και τελέστηκαν μεταξύ 1968 και 1980. Οι πηγές των μέσων ενημέρωσης της έρευνας περιελάμβαναν τρία τηλεοπτικά δίκτυα (ABC, CBS και NBC) αλλά και έντυπες πηγές. Κατέληξαν στο ότι μόνο το ένα τρίτο των διεθνών τρομοκρατικών περιστατικών είχε παρουσιαστεί τόσο σε ψηφιακά όσο και σε έντυπα μέσα. Κατά μέσο όρο, ένα περιστατικό λάμβανε περίπου 120 δευτερόλεπτα τηλεοπτικής κάλυψης και δύο άρθρα εφημερίδων. Μεταξύ των σημαντικότερων παραγόντων που καθόριζαν την επιλογή και την προβολή τους ήταν: ο τύπος πράξεων (απαγωγές, αεροπειρατείες ή ομηρίες ήταν οι «καλύτερες» ιστορίες), η σοβαρότητα της πράξης (όταν είχε επέλθει θάνατος ή τραυματισμός), τοποθεσία (πράξεις στη Μέση Ανατολή, συνήθως τελούμενες από Παλαιστίνιους τρομοκράτες ή πράξεις με ισραηλινούς στόχους) και η διάρκεια.¹¹⁹

Τέλος, η μελέτη του Chermak και Gruenewald (2006) ασχολείται με την κάλυψη από τα ΜΜΕ τρομοκρατικών ενεργειών που συνέβησαν στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής από το 1980 έως τις 10 Σεπτεμβρίου 2001. Η ανάλυση βασίζεται σε έναν κατάλογο

¹¹⁸ Chermak & Gruenewald 2006: 435-436

¹¹⁹ Chermak & Gruenewald 2006: 436-437

περιστατικών που σχετίζονται με την τρομοκρατία και άρθρα των «*New York Times*» σχετικά με κάθε περιστατικό. Τα δεδομένα συλλέχθηκαν τόσο από την ετήσια έκθεση του FBI για την τρομοκρατία στις ΗΠΑ όσο και από τη βάση δεδομένων του Ινστιτούτου Μνήμης για την Πρόληψη της Τρομοκρατίας (MIPT). Συνδυάζοντας τις δύο πηγές δεδομένων, ο κατάλογος περιελάμβανε όλα τα τρομοκρατικά περιστατικά που αναφέρθηκαν, ύποπτα περιστατικά και τα περιστατικά που απέτρεψε το FBI, καθώς και όσα αναγνωρίζονταν από δικαστικά έγγραφα ότι ήταν σχετικά με άτομα που είχαν κατηγορηθεί για τρομοκρατία τις τελευταίες δύο δεκαετίες. Για αυτή τη μελέτη χρησιμοποιήθηκαν 412 περιστατικά. Ελαφρώς πάνω από το 63% του δείγματος αφορά ολοκληρωμένες πράξεις τρομοκρατίας, ενώ το υπόλοιπο μέρος αφορά είτε όσες απετράπησαν (24,8%) είτε ύποπτα (11,9%) περιστατικά.¹²⁰

Μόνο τα 228 από τα 412 (55,3%) τρομοκρατικά περιστατικά αναφέρονται στους «*New York Times*». Παρόλο, όμως, που δεν παρουσιάζονται όλα, γράφτηκαν πάνω από 4.000 άρθρα και σχεδόν 3.8 εκατομμύρια λέξεις για τα 228 τρομοκρατικά περιστατικά που καλύφθηκαν ειδησεογραφικά από την εφημερίδα. Τα αποτελέσματα δείχνουν, ακόμη, ότι πολλά τρομοκρατικά επεισόδια παρέχουν ευκαιρίες σε πολιτικά πρόσωπα να προωθήσουν γενικότερα θέματα πολιτικής. Τέλος, σχεδόν το 85% των περιστατικών συμπεριλαμβανόταν σε λιγότερα από πέντε άρθρα και λιγότερες από 1.500 λέξεις γράφτηκαν συνολικά για περίπου το 70% των περιστατικών.

Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να επισημανθεί ότι οι περισσότερες τρομοκρατικές ενέργειες δεν αναφέρονται, είτε αναφέρονται σύντομα, από τα ΜΜΕ. Επομένως, η πληροφόρηση του κοινού και οι απόψεις του για την τρομοκρατία επηρεάζεται από μικρό αριθμό περιπτώσεων με μεγάλη επιρροή (τα πιο σοβαρά και διαρκή γεγονότα). Ενδιαφέρον, μάλιστα, παρουσιάζει το γεγονός ότι κάποια από αυτά τα περιστατικά λαμβάνουν δημοσιότητα κυρίως επειδή παρέχουν ευκαιρίες προώθησης μιας συγκεκριμένης πολιτικής παρά για τα πραγματικά γεγονότα που συνέβησαν.¹²¹

Από την έρευνα αυτή, όπως και από τις προηγούμενες, επιβεβαιώθηκε ότι δραματικά γεγονότα (ειδικά εκείνα που περιλαμβάνουν θάνατο), γεγονότα μεγάλης διάρκειας και εκείνα που συμβαίνουν σε ορισμένες περιοχές ή στοχεύουν συγκεκριμένους στόχους

¹²⁰ Chermak & Gruenewald 2006: 439-440

¹²¹ Chermak & Gruenewald 2006: 442-443

λαμβάνουν μεγάλη έκταση στην ειδησεογραφία. Σύμφωνα με τους Chermak και Gruenewald, η προβολή από τα ΜΜΕ συγκεκριμένων τρομοκρατικών οργανώσεων ενέχει τον κίνδυνο οι κυβερνητικοί πόροι και η δράση των αστυνομικών αρχών να επικεντρωθούν μόνο σε αυτές, αφήνοντας ανενόχλητες άλλες οργανώσεις, ενδεχομένως επικίνδυνες, αλλά λιγότερο προβαλλόμενες οργανώσεις.¹²²

Θεωρείται, λοιπόν, πως η διεξαγωγή περαιτέρω ερευνών σχετικά με το πώς παρουσιάζονται τα εγχώρια αλλά και διεθνή τρομοκρατικά περιστατικά στα ψηφιακά και έντυπα μέσα είναι κρίσιμη για την κατανόηση του ρόλου των ειδησεογραφικών μέσων στη διαμόρφωση κοινωνικών και πολιτικών αντιλήψεων αλλά και για τη διερεύνηση της χρησιμοποίησής τους για την προώθηση πολιτικών σκοπιμοτήτων, αποπροσανατισμού και επηρεασμού της κοινής γνώμης.

Τέλος, για μία πληρέστερη εικόνα του συνόλου των τρομοκρατικών ενεργειών που έλαβαν χώρα κατά τον 20^ο αιώνα, θα γίνει μία σύντομη αναφορά στα στατιστικά δεδομένα που παρατίθενται από τη Μπόση στο βιβλίο της «Ελλάδα και Τρομοκρατία-Εθνικές και Διεθνείς Διαστάσεις» (1996). Όσον αφορά την Ελλάδα, η περιβόητη τρομοκρατική οργάνωση ΕΛΑ, κατά το χρονικό διάστημα 1975-1994, ανέλαβε την ευθύνη για 105 βομβιστικές επιθέσεις και 19 εμπρησμούς (εκ των οποίων 7 ήταν απόπειρες). Επίσης, αναφέρεται ότι η 17N, κατά το ίδιο χρονικό διάστημα, ανέλαβε την ευθύνη για 13 ανθρωποκτονίες και τρεις απόπειρες ανθρωποκτονίας, 44 βομβιστικές επιθέσεις και έναν εμπρησμό.¹²³

Στο βιβλίο της παραθέτει, επίσης, και στατιστικά δεδομένα για το σύνολο των τρομοκρατικών επιθέσεων που τελέστηκαν σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα σε κάθε χώρα. Ειδικότερα, στην Ελλάδα από τον Ιανουάριο του 1974 έως και τον Απρίλιο του 1986 πραγματοποιήθηκαν 23 δολοφονικές ενέργειες, οι οποίες επέφεραν 30 θύματα, και επτά απόπειρες ανθρωποκτονίας. Επιπλέον, τελέστηκαν 542 βομβιστικές ενέργειες-εμπρησμοί από τους οποίους προκλήθηκε ένας θάνατος και τραυματίστηκαν 129 άτομα, και τρεις αεροπειρατείες. Στην Ιταλία, από τον Ιανουάριο του 1975 μέχρι τον Απρίλιο του 1986 οι νεκροί από τρομοκρατικές ενέργειες έφτασαν τους 335, οι απόπειρες δολοφονιών και οι τραυματισμοί ανήλθαν σε 1.048, ακόμη έγιναν 19 απαγωγές, 13 αεροπειρατείες,

¹²² Chermak & Gruenewald 2006: 445

¹²³ Μπόση 1996: 240-275

12.911 επιθέσεις με εκρηκτικά και μία πειρατεία πλοίου. Στην Δυτική Γερμανία, από τον Ιανουάριο του 1975 μέχρι τον Απρίλιο του 1986, τελέστηκαν 55 δολοφονίες και 45 απόπειρες, 2.027 βομβιστικές ενέργειες, δύο απαγωγές και τρεις αεροπειρατείες. Στην Μεγάλη Βρετανία για το ίδιο διάστημα σημειώθηκαν 45 δολοφονίες και 11 απόπειρες, 191 βομβιστικές ενέργειες, τρεις απαγωγές και δύο απόπειρες, και δύο αεροπειρατείες. Στην Ισπανία, από τον Ιανουάριο του 1980 έως τον Απρίλιο του 1986, τελέστηκαν 57 δολοφονίες και 20 απόπειρες, 252 βομβιστικές ενέργειες με 88 νεκρούς και 140 τραυματίες και πέντε απαγωγές. Τέλος, στην Ιρλανδία από τον Ιανουάριο του 1976 έως Απρίλιο του 1986, διαπράχθηκαν 22 δολοφονίες και 14 απόπειρες, 25 βομβιστικές ενέργειες και οχτώ απαγωγές.¹²⁴

Συνεπώς, με τα αριθμητικά δεδομένα που προαναφέρθηκαν, γίνεται εύκολα αντιληπτό πως η δράση των τρομοκρατικών οργανώσεων στην Ευρώπη κατά το δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα βρισκόταν σε έξαρση και προκάλεσε ανεπανόρθωτες καταστροφές σε περιουσιακά στοιχεία, και στοίχισε τη ζωή σε μεγάλο αριθμό ανθρώπων.

4. ΕΘΝΙΚΙΣΤΙΚΕΣ-ΑΥΤΟΝΟΜΙΣΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ

1) Η περίπτωση της Ιρλανδίας

Ο «Ιρλανδικός Δημοκρατικός Στρατός» (IRA) είναι ένα από τα κυριότερα ιρλανδικά παραστρατιωτικά κινήματα του 20^{ου} αιώνα, το οποίο ενώ αρχικά πρωτοστάτησε στους απελευθερωτικούς αγώνες της χώρας, εν συνεχεία αποτέλεσε έναν από τους παράγοντες που οδήγησαν σε πλήθος συγκρούσεων τόσο στην Ιρλανδία όσο και το Ηνωμένο Βασίλειο για δεκαετίες. Στόχος του ήταν η αποκοπή και πλήρης ανεξαρτητοποίηση (οικονομική και διοικητική) της Βορείου Ιρλανδίας από το Ηνωμένο Βασίλειο και η δημιουργία μιας σοσιαλιστικής δημοκρατίας που θα περιλαμβάνει όλη την Ιρλανδία.

Η ουσιαστική αρχή του αγώνα της ανεξαρτησίας για τους Ιρλανδούς πραγματοποιήθηκε το Πάσχα του 1916, όταν Ιρλανδοί εξεγερμένοι κατά της βρετανικής κυριαρχίας και εν μέσω του Α' Παγκοσμίου Πολέμου κατέλαβαν το κεντρικό ταχυδρομείο του Δουβλίνου. Παρά το γεγονός ότι η εξέγερση έληξε σύντομα μετά από επέμβαση των Άγγλων, η αντίσταση του ιρλανδικού λαού συνεχίστηκε με αμείωτη ένταση και κλιμακώθηκε χάρη στην αγωνιστικότητα του IRA και του πολιτικού του φορέα «Σιν Φέιν»

¹²⁴ Μπόση 1996: 233-236

(Sinn Fein), με πρωτεργάτη τον Michael Kollins. Η ομάδα του Kollins, οι «Δώδεκα Απόστολοι» τον Νοέμβριο του 1920 κατόρθωσε σε μία μόνο ημέρα να δολοφονήσει 12 Άγγλους κατασκόπους. Ωστόσο, σύντομα ακολούθησαν τα αντίποινα των Άγγλων, οι οποίοι άνοιξαν πυρ κατά Ιρλανδών θεατών αθλητικού αγώνα στο Δουβλίνο, σκοτώνοντας τουλάχιστον δέκα άτομα, στην ημέρα που έμεινε γνωστή ως «Ματωμένη Κυριακή».¹²⁵ Παρόλα αυτά, ο ανταρτοπόλεμος του IRA απέδωσε αποτέλεσμα και το 1921 υπογράφηκε η αγγλο-ιρλανδική συνθήκη, η οποία διαίρεσε την Ιρλανδία σε ένα Καθολικό Ιρλανδικό Ελεύθερο Κράτος και την προτεσταντική Βόρεια Ιρλανδία υπό βρετανική κυριαρχία, κάτι το οποίο δεν έγινε αποδεκτό από όλα τα μέλη και οδήγησε στην πρώτη διάσπαση της οργάνωσης.

Τα γεγονότα, όμως, που συνέβαλαν καθοριστικά στον ένοπλο αγώνα του IRA ήταν οι καθημερινές διαδηλώσεις της καθολικής μειοψηφίας για περισσότερα εργασιακά δικαιώματα και καλύτερες συνθήκες διαβίωσης κατά τα τέλη της δεκαετίας του 1960 στη Βόρεια Ιρλανδία. Η αντιπαράθεση μεταξύ εύπορων προτεσταντών και της εργατικής καθολικής τάξης ώθησε τον IRA εκτός από τον απελευθερωτικό χαρακτήρα του αγώνα να προσθέσει και αυτό της ταξικής σύγκρουσης. Μετά το συνέδριο του Σιν Φέιν το 1969, η οργάνωση οδηγήθηκε σε νέα διάσπαση: η επίσημη πλευρά με την ονομασία «Επίσημος» IRA (Official IRA-OIRA) αποκήρυξε την τρομοκρατία στοχεύοντας σε μια ειρηνική επιδίωξη μιας ενωμένης Ιρλανδίας, ενώ η μειοψηφία συντάχθηκε στη συνέχιση της ένοπλης δράσης. Το τμήμα αυτό της οργάνωσης που απέκτησε το προσωνύμιο «Προσωρινός» (Provisional ή Pro) τάχθηκε υπέρ της τακτικής της τρομοκρατίας και διαρθρώθηκε ως ένας στρατός αποτελούμενος από νεαρά και μαχητικά στην πλειονότητά τους μέλη.¹²⁶

Από το 1970 ξεκινάει την τρομοκρατική του δράση με πλήθος θυμάτων, νεκρών και τραυματιών, ανάμεσά τους πολίτες και Βρετανούς στρατιώτες. Η απάντηση της βρετανικής κυβέρνησης τον Αύγουστο του 1971 με την σύλληψη και φυλάκιση 350 Βορειοϊρλανδών που κρίθηκαν ύποπτοι για σχέσεις με τον IRA δυναμιτίζει περισσότερο την κατάσταση. Τα γεγονότα αυτά οδήγησαν σε νέες διαδηλώσεις καθολικών και εντατικοποίηση του ένοπλου αγώνα του PIRA, με αποτέλεσμα την Κυριακή 30 Ιανουαρίου

¹²⁵ English 2003: 19

¹²⁶ Burleigh 2008: 293

1972, κατά την διάρκεια πορείας των καθολικών στο Ντέρι της Βόρειας Ιρλανδίας, άντρες των Ειδικών Δυνάμεων της Μεγάλης Βρετανίας να ανοίξουν πυρ κατά του πλήθους, σκοτώνοντας τουλάχιστον 14 διαδηλωτές, προξενώντας ακόμα μία «Ματωμένη Κυριακή».¹²⁷ Για να εκδικηθεί για τις ενέργειες αυτές ο PIRA προχώρησε σε βομβιστικές επιθέσεις και εκτελέσεις Βρετανών και Ιρλανδών υποστηρικτών τους.

Η δράση του σημείωσε κάμψη στο διάστημα 1973-1975, αλλά από το 1975 άρχισε εκ νέου τις βομβιστικές επιθέσεις, οι οποίες επεκτάθηκαν και στην Αγγλία, σε στόχους εμπορικού ενδιαφέροντος, προκαλώντας πολλούς θανάτους και τραυματισμούς πολιτών αλλά και Βρετανών στρατιωτών (επίθεση σε τρένο που μετέφερε στρατιώτες). Κατά την χρονική περίοδο 1984-1996 ο PIRA θα συνεχίσει με βομβιστικές επιθέσεις και πολιτικές δολοφονίες στην Αγγλία, σε μια προσπάθεια να ανατρέψει την προτεσταντική κυβέρνηση και να αναγκάσει το Ηνωμένο Βασίλειο να εγκαταλείψει τη Βόρεια Ιρλανδία. Συγκεκριμένα, τον Οκτώβρη του 1984 γίνεται απόπειρα δολοφονίας της Πρωθυπουργού Θάτσερ με την ενεργοποίηση εκρηκτικού μηχανισμού στο ξενοδοχείο «Grand Hotel» στο Μπράιτον της Αγγλίας όπου φιλοξενούταν, χωρίς επιτυχία. Το Δεκέμβριο του ίδιου έτους πραγματοποιείται βομβιστική επίθεση έξω από το γνωστό πολυκατάστημα Χάροντς στην Αγγλία προκαλώντας τον θάνατο έξι ατόμων και τον τραυματισμό εκατοντάδων, ενώ τον Ιούνιο του 1996 παγιδευμένο όχημα εκρήγνυται στο εμπορικό κέντρο του Μάντσεστερ με αποτέλεσμα πλήθος τραυματιών και υλικών ζημιών.¹²⁸ Την ίδια εποχή στη Βόρεια Ιρλανδία, ο PIRA πέρα από τον βρετανικό στρατό, στρέφεται και εναντίον ορισμένων ιρλανδικών παραστρατιωτικών προτεσταντικών οργανώσεων, οι οποίες είχαν ως αποστολή τους την προστασία του προτεσταντικού τμήματος της Βόρειας Ιρλανδίας με ανάλογη δολοφονική δράση εκείνης της «καθολικής» πλευράς.

Σε πολιτικό επίπεδο, τόσο το πολιτικό κόμμα Σιν Φέιν, που ήταν αποκλεισμένο από την πολιτική ζωή της χώρας, όσο και ο ηγέτης του PIRA Martin MacGuinness επιθυμούσαν πλέον την πολιτικοποίηση του IRA, διότι πίστευαν ότι έτσι είχαν περισσότερες πιθανότητες για την εκπλήρωση των στόχων τους. Έτσι, τον Αύγουστο του 1994 ο PIRA κήρυξε αρχικά κατάπαυση του πυρός. Επειδή όμως δεν υπήρξε πρόοδος, πραγματοποίησε νέα βομβιστική επίθεση στο Ντόκλαντς του Λονδίνου (Φεβρουάριος 1996), προκειμένου

¹²⁷ Arena & Arrigo 2006: 103

¹²⁸ English 2003: 292

να ξεκινήσει τις πολιτικές διαπραγματεύσεις. Τον Ιούλιο του 1997 τα μέλη της οργάνωσης κήρυξαν εκ νέου κατάπαυση πυρός, δηλώνοντας πως θα απέχουν από βίαιες ενέργειες. Το 1998, λοιπόν, οι κύριες πολιτικές δυνάμεις της Βόρειας Ιρλανδίας, περιλαμβανομένης της πολιτικής πτέρυγας του IRA, Σιν Φέιν, αποκήρυξαν τη βία. Το τέλος της τρομοκρατικής οργάνωσης πλησίαζε. Τον Ιούλιο του 2005, ο PIRA διακήρυξε την οριστική κατάπαυση του πυρός και την εφεξής ειρηνική επιδίωξη των στόχων του και από το 2007 το Σιν Φέιν συμμετέχει για πρώτη φορά στην κυβέρνηση της Βόρειας Ιρλανδίας.

II) Η περίπτωση της Ισπανίας

Ο «ΕΤΑ», συντομογραφία της βασκικής Euskadi Ta Askatasuna («Βασκική πατρίδα και ελευθερία»), αποτελεί μια βασκική αυτονομιστική οργάνωση που χρησιμοποίησε την τρομοκρατία στην προσπάθειά της να δημιουργήσει ένα ανεξάρτητο βασκικό κράτος στη βόρεια Ισπανία και τη νοτιοδυτική Γαλλία.

Σε όλους τους αιώνες της ισπανικής ιστορίας, οι Βάσκοι αντιστέκονται στην κυριαρχία της Ισπανίας. Η μακραίωνη βασκική ιστορική παράδοση και το αίτημα για ανεξαρτησία εκφράστηκαν από το «Βασκικό Εθνικό Κόμμα» (Partido Nacionalista ή PNV), το οποίο ιδρύθηκε το 1895 και κατάφερε το 1936 να χορηγηθεί από την ισπανική κυβέρνηση περισσότερη αυτονομία στους Βάσκους. Ο ισπανικός εμφυλίου (1936-1939), όμως, και η νίκη του στρατηγού Francisco Franco ανέτρεψε τα δεδομένα και οι Βάσκοι έχασαν όλα τα προνόμια που ως τότε είχαν κατοχυρώσει.¹²⁹

Έκτοτε, λοιπόν, ξεκινά ο ένοπλος αγώνας των Βάσκων για την επανάκτηση των προνομίων τους, την ανεξαρτησία τους και την πλήρη οικονομική αυτονομία τους από τη Μαδρίτη. Συγκεκριμένα, τον Ιούλιο του 1959 ορισμένοι Βάσκοι φοιτητές μαζί με μέλη της νεολαίας του PNV προχώρησαν στην ίδρυση του ETA, με στόχο την δημιουργία βασκικού κράτους και την χρήση της βασκικής ως επίσημης γλώσσας. Η πρώτη εξτρεμιστική ενέργεια της νεοσυσταθείσας οργάνωσης έλαβε χώρα τον Ιούλιο του 1961, όταν τα μέλη της προσπάθησαν ανεπιτυχώς να εκτροχιάσουν τρένο με οπαδούς του Φράνκο. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη φυλάκιση πλήθους μελών της οργάνωσης από το καθεστώς του Φράνκο και την καταδίκη τους σε πολυετείς φυλακίσεις.¹³⁰ Λίγα χρόνια

¹²⁹ Anderson 2003: 15

¹³⁰ Burleigh 2008: 273

αργότερα, το 1968, προέβησαν στην δολοφονία ενός πολιτοφύλακα κατά τη διάρκεια ληστείας μιας τράπεζας αλλά και του επιθεωρητή της ισπανικής αστυνομίας, Melitón Manzanás González, διαβόητου βασανιστή κρατουμένων, έξω από το σπίτι του στο Ιρούν, όπου και πάλι συνελήφθησαν και καταδικάστηκαν 16 Βάσκοι εθνικιστές ως υπαίτιοι.

Στα τέλη της δεκαετίας του '60, η Ισπανία βρισκόταν σε γενικότερο αναβρασμό και οι απεργιακές κινητοποιήσεις και διαδηλώσεις ήταν καθημερινό φαινόμενο. Την κατάσταση αυτή προσπάθησε να εκμεταλλευτεί η οργάνωση, καθώς πίστευε ότι οι ενέγειές της θα έκαναν το Φράνκο περισσότερο απολυταρχικό και βίαιο και η δυσαρέσκεια θα οδηγούσε το λαό να στραφεί κατά της δικτατορίας. Ωστόσο, η θεωρία αυτή δεν επέφερε τα αναμενόμενα αποτελέσματα για την οργάνωση. Έτσι, ο ETA προχωρά σε μία σειρά απαγωγών, από τις οποίες κατορθώνει να εξασφαλίσει μεγάλο χρηματικό ποσό και στις 20 Δεκεμβρίου 1970 προβαίνει σε ένα από τα σημαντικότερα χτυπήματά της, την δολοφονία του ναυάρχου Luis Carrero Blanco, στενού συνεργάτη του Φράνκο. Το γεγονός αυτό, οδηγεί το καθεστώς, πέρα από τις διώξεις και την αυστηροποίηση της αντιτρομοκρατικής νομοθεσίας, στην συνεργασία με διάφορες παρακρατικές οργανώσεις, οι οποίες ξεκίνησαν αντίποινα κατά των Βάσκων και κυρίως των μελών του ETA. Σημαντικότερη από αυτές ήταν το «Βασκικό-Ισπανικό Τάγμα» (Battalion Vasco Espanol- BVE), το οποίο το 1975 δολοφόνησε δύο μέλη της οργάνωσης.¹³¹ Μετά τον θάνατο του Φράνκο το Νοέμβριο του 1975, επέρχεται μια εσωτερική διάσπαση στην οργάνωση με την αριστερή πλατφόρμα από την μία, που με την ένοπλη δράση της στόχευε στην εδραίωση ενός σοσιαλιστικού καθεστώτος (ETA p-m) και την εθνικιστική πλευρά από την άλλη με μοναδικό στόχο του αγώνα της την δημιουργία ανεξάρτητου βασικού κράτους (ETA m).

Αν και μετά την πτώση της δικτατορίας και την ανάληψη της πρωθυπουργίας από τον Adolfo Suarez, το νέο Σύνταγμα της Ισπανικής Δημοκρατίας αναγνώρισε τις εθνότητες που συγκροτούσαν την χώρα και παραχώρησε κάποια προνόμια, οι Βάσκοι δεν ήταν ικανοποιημένοι γιατί η πολυπόθητη πλήρης ανεξαρτησία δεν είχε επέλθει. Η μη αποφυλάκιση, μάλιστα, 750 Βάσκων πολιτικών κρατουμένων παρά τη διακήρυξη χορήγησης πολιτικής αμνηστίας εξόργισε Βάσκους και ETA και οδήγησε στην δημιουργία από μέρος του ETA (m) του πολιτικού φορέα «Herri Batasuna» προς υπεράσπιση των δικαιωμάτων των Βάσκων. Η ισπανική κυβέρνηση απέρριψε όλες τις προτάσεις του

¹³¹ Woodworth 2002: 49

φορέα, δείχνοντας μάλιστα απροκάλυπτη πολλές φορές ανοχή στις βίαιες ενέργειες των παραστρατιωτικών οργανώσεων που προκάλεσαν τον θάνατο τόσο μελών του ETA όσο και πολιτών.¹³² Η οργάνωση προβαίνει άμεσα σε αντίποινα, προκαλώντας έκρηξη παγιδευμένου αυτοκινήτου τον Ιούνιο του 1987 σε μεγάλη αγορά της Βαρκελώνης, σκοτώνοντας 21 άτομα και τραυματίζοντας διπλάσια, γεγονός που προκάλεσε την οργή ολόκληρης της ισπανικής κοινής γνώμης. Αντίστοιχα αποτελέσματα είχε και η έκρηξη αυτοκινήτου στην Σαραγόσα, στις 11 Δεκεμβρίου 1987 με πλήθος νεκρών και τραυματιών.

Βέβαια, να σημειωθεί πως ήδη από το 1982 είχε δημιουργηθεί η παράνομη παραστρατιωτική οργάνωση «Gruppo Antiterrorista de Liberation» (GAL), που συνεργαζόταν με την ισπανική κυβέρνηση με σκοπό την καταστολή της δράσης του ETA και των υποστηρικτών του. Ο GAL αρκετές φορές ξεπέρασε σε βαρβαρότητα τον ETA με πλήθος απαγωγών, βασανισμών αλλά και δολοφονιών υπόπτων μελών της βασκικής οργάνωσης.¹³³ Διέθετε, μάλιστα, αρκετούς «εξωτερικούς συνεργάτες», όπως ανθρώπους του υποκόσμου και ξένους μισθοφόρους, και γι'αυτό είχαν πραγματοποιηθεί πολλές λανθασμένες ενέργειες από μέρους του εις βάρος πολιτών που δεν είχαν καμία σχέση με τον ETA. Τα γεγονότα αυτά οδήγησαν στον τερματισμό της δράσης του το 1987, όταν διαπίστωθηκε η σύνδεσή του με την ισπανική κυβέρνηση. Μετά από έρευνες των δικαστικών αρχών και της ισπανικής εφημερίδας «*El Mundo*» αποκαλύφθηκε ότι η οργάνωση χρηματοδοτούταν από στελέχη του Υπουργείου Εσωτερικών της Ισπανίας.¹³⁴

Παρά την αποτυχία της κυβέρνησης να καταστείλει την δράση του ETA, οι πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις «απομόνωσαν» ακόμη περισσότερο την οργάνωση. Έτσι, τον Ιανουάριο του 1988 όλα τα βασκικά πολιτικά κόμματα (εκτός από το Herri Batasuna) υπέγραψαν ψήφισμα με το οποίο καταδίκασαν την βία του ETA, κάτι το οποίο έβρισκε σύμφωνη και την κοινή γνώμη και η οργάνωση αναγκάστηκε δύο βδομάδες αργότερα να προβεί σε προσωρινή κατάπαυση του πυρός.¹³⁵ Παρόλα αυτά, από το 1991 η οργάνωση επανήλθε δριμύτερη και συνέχισε τις επιθέσεις σε στρατιωτικούς και αστυνομικούς στόχους, οι οποίες προκάλεσαν πλήθος θανάτων ακόμα και πολιτών. Οι ενέργειές της οδήγησαν το καλοκαίρι του 1997 σε διαδήλωση εκατομμυρίων αγανακτισμένων κατά των

¹³² Anderson 2003: 33

¹³³ Kumm 2010: 198

¹³⁴ Woodworth 2002: 167

¹³⁵ Anderson 2003: 39

Βάσκων τρομοκρατών. Τον Σεπτέμβριο του 1998 ο ETA κήρυξε νέα κατάπαυση πυρός και δήλωσε έτοιμος να διαπραγματευτεί με την κυβέρνηση, η οποία όμως αρνήθηκε, γεγονός που οδήγησε σε νέες βίαιες δράσεις τον Ιανουάριο του 2000 κατά παντός στόχου. Μια αντίστοιχη δήλωση για παύση των βίαιων δραστηριοτήτων της πραγματοποίησε και τον Μάρτιο του 2006, η οποία όμως γρήγορα διακόπηκε με νέα βομβιστική ενέργεια.

Ύστερα από μισό αιώνα ένοπλης αντιπαράθεσης και έχοντας χάσει το λαϊκό έρεισμα, την οικονομική της αυτάρκεια αλλά και πλειάδα μελών, ο ETA κήρυξε το 2010 κατάπαυση του πυρός και στη συνέχεια τον Ιανουάριο του 2011 δήλωσε πρόθυμος να αναστείλει οριστικά την ένοπλη δράση της. Τον Οκτώβριο του ίδιου έτους, ο ETA κυκλοφόρησε ένα βίντεο στο οποίο τρία από τα μέλη του, φορώντας το σήμα κατατεθέν τους, τις λευκές μάσκες και τον μπερέ των Βάσκων, ανακοίνωσαν ότι η ομάδα παραιτούταν από τον ένοπλο αγώνα και ότι η διεκδίκηση της βασκικής ανεξαρτησίας θα επιδιωκόταν μέσω της δημοκρατικής και νόμιμης οδού.

4.1 ΕΜΠΕΙΡΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Σχετικά με τις έρευνες που πραγματοποιήθηκαν για την εθνικιστική-αυτονομιστική εξτρεμιστική βία, θα ακολουθήσει μία σύντομη αναφορά στα αποτελέσματα που προέκυψαν για την δράση, το προφίλ και τους παράγοντες που συμβάλλουν στην δημιουργία τέτοιων ομάδων.

Στην έρευνα, λοιπόν, που πραγματοποίησαν οι Gill και Horgan (2013) επιχειρούν μια περιγραφή του μεταβαλλόμενου κοινωνιολογικού και επιχειρησιακού προφίλ των μελών του Provisional Irish Republican Army (PIRA) μεταξύ του 1970 και του 1998. Η ανάλυση βασίζεται σε μία βάση δεδομένων 1240 μελών του PIRA, που δημιουργήθηκε ως μέρος μιας μεγαλύτερης ερευνητικής αναζήτησης σχετικά με την δημιουργικότητα και την καινοτομία στα τρομοκρατικά δίκτυα. Η βάση αυτή περιέχει πληροφορίες για άτομα που είτε καταδικάστηκαν για δραστηριότητες που σχετίζονται με το PIRA (συμπεριλαμβανομένης της ιδιότητας μέλους) είτε έχασαν την ζωή τους στην «ενεργό υπηρεσία» (όρος που χρησιμοποιείται από τον PIRA για να περιγράψει τη συμμετοχή των μελών σε δραστηριότητες που σχετίζονται με την οργάνωση, οι οποίες μπορεί να είναι είτε βίαιες, π.χ. βομβιστικές επιθέσεις, είτε μη βίαιες, π.χ. ατυχήματα κατά την εκπαίδευση).¹³⁶

¹³⁶ Gill & Horgan 2014: 437-438

Η βάση δεδομένων του PIRA καταγράφει την ηλικία της πρώτης πράξης παραστρατιωτικής δραστηριότητας του ατόμου. Για τη συντριπτική πλειοψηφία των ατόμων στη βάση δεδομένων, αυτό το πεδίο περικλείει την ηλικία στην οποία διέπραξαν την πρώτη δραστηριότητά τους που σχετίζεται με τον PIRA και οδήγησε σε καταδίκη. Έτσι, λοιπόν, η μέση ηλικία κατά τη στιγμή της πρώτης αναγνωρίσιμης δραστηριότητας που μπόρεσε να υπολογιστεί με ακρίβεια για τους άνδρες είναι 24,99 ετών. Κατά μέσο όρο, οι γυναίκες που στρατολογήθηκαν ήταν ενάμιση χρόνο μεγαλύτερες από τους άνδρες κατά τη διάρκεια της πρώτης συμμετοχής τους σε δραστηριότητα του PIRA (26,56 ετών έναντι 24,99 ετών).

Σημαντικό είναι, επίσης, το γεγονός ότι σχεδόν τα δύο τρίτα (64,7%) εκ των 1240 μελών του PIRA ήταν μεταξύ των ηλικιών 10 και 22 όταν έλαβε χώρα η «Ματωμένη Κυριακή», ενώ το 23,8% ανήκε σε αυτή την ηλικιακή ομάδα κατά τη διάρκεια των απεργιών πείνας του 1981. Αυτά τα δύο γεγονότα θεωρούνται από πολλούς ως ορόσημο στη διαμάχη στη Βόρεια Ιρλανδία που αύξησαν την παθητική και ενεργό στήριξη των δραστηριοτήτων του PIRA. Αν και η νεότητα δεν είναι αναγκαστικά ένας αιτιώδης παράγοντας για την συμμετοχή των ατόμων σε εξτρεμιστικά κινήματα, υπάρχει όμως μεγάλη σχέση ανάμεσα στην ηλικία και την εμπλοκή σε δραστηριότητες υψηλού κινδύνου και γι' αυτό αναγνωρίζεται ως ισχυρός παράγοντας κινδύνου για άμεση συμμετοχή τρομοκρατική δραστηριότητα.¹³⁷

Παρά το γεγονός ότι στην Ιρλανδία σημαντική ήταν και η δράση των γυναικείων εξτρεμιστικών οργανώσεων, όπως για παράδειγμα της «Cumann na mBan», μιας γυναικείας παραστρατιωτικής οργάνωσης που ξεκίνησε την δράση της το 1914, τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης έρευνας δείχνουν ότι οι γυναίκες μέλη του PIRA παρέμειναν μειοψηφία¹³⁸ σε όλη τη διάρκεια των συγκρούσεων της Βόρειας Ιρλανδίας με τη Βρετανική κυβέρνηση. Κατά τη διάρκεια της σύγκρουσης, οι γυναίκες

¹³⁷ Gill & Horgan 2014: 438-440

¹³⁸ Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν υπήρχαν σημαντικές γυναίκες που ενεπλάκησαν σε βίαιες δραστηριότητες. Διάσημα παραδείγματα περιλαμβάνουν τις αδελφές Marian και Delours Price που έλαβαν μέρος σε συντονισμένες βομβιστικές επιθέσεις στο Λονδίνο το 1973, την Mairead Farrell, η οποία συνελήφθη το 1976 για την τοποθέτηση βομβών στο Dunmurry και αργότερα σκοτώθηκε στο Γιβραλτάρ από το SAS ενώ βρισκόταν σε άλλη βομβιστική αποστολή το 1988. Η Martina Anderson, η οποία καταδικάστηκε τον Ιούνιο του 1986 για συνωμοσία στην πρόκληση εκρήξεων στην Αγγλία. Οι Pauline Drumm, Pauline O'Kane και Donna Maguire, οι οποίες καταδικάστηκαν όλες σε γερμανικά δικαστήρια για απόπειρα δολοφονίας Βρετανών στρατιωτών. και η Ella O'Dwyer, η οποία καταδικάστηκε για συνωμοσία για τη διάπραξη βομβιστικών επιθέσεων στην Αγγλία το 1985, Gill & Horgan 2014: 444

αντιπροσωπεύουν περίπου έναν στους είκοσι μαχητές στη βάση δεδομένων: αυτές μετέφεραν μηνύματα, διακινούσαν λαθραία όπλα και εκρηκτικά και φρόντιζαν τους τραυματισμένους εθελοντές.¹³⁹

Ακόμα, στην έρευνα τους οι Gill και Horgan κατάφεραν να συγκεντρώσουν στοιχεία ως προς τον τόπο γέννησης μόνο 503 μαχητών εκ του συνόλου των 1240. Η μεγάλη πλειοψηφία του δείγματος αυτού (82,7%) γεννήθηκε στη Βόρεια Ιρλανδία, ενώ μόνο το 13,9% του δείγματος γεννήθηκε στη Δημοκρατία της Ιρλανδίας, και ένας πολύ μικρότερος αριθμός γεννήθηκε στην Αγγλία και τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής.¹⁴⁰ Σχεδόν το σύνολο των 503 μαχητών (92,8%) έχασε τη ζωή του στις συγκρούσεις στις έξι επαρχίες της Βόρειας Ιρλανδίας.

Αναφορικά με την περιοχή δράσης των μελών της οργάνωσης, τα στοιχεία που ανευρέθησαν αφορούσαν 979 μαχητές, ενώ για τους υπόλοιπους 261 παραμένουν άγνωστα. Λίγο περισσότερο, λοιπόν, από το ένα τρίτο του δείγματος των 979 μαχητών έδρασε σε πόλεις με πληθυσμό άνω των 100.000 κατοίκων, ενώ το 25% του δείγματος σε πόλεις με πληθυσμό μεταξύ 2.000 και 10.000 κατοίκων. Τα ευρήματα αυτά χρησιμεύουν ως περαιτέρω εμπειρική απόδειξη ότι ο PIRA ήταν σε μεγάλο βαθμό μια αστική οργάνωση. Επίσης, επιβεβαιώνουν ότι οι σύγχρονοι αντάρτες μαχητές είναι πιθανότερο να λειτουργούν σε αστικές περιοχές λόγω των συγκριτικών πλεονεκτημάτων που εμφανίζονται με την υψηλή πληθυσμιακή πυκνότητα.¹⁴¹

Τέλος, σχετικά με την επαγγελματική κατάσταση των μελών του PIRA, η βάση δεδομένων περιέχει στοιχεία μόνο 422 ατόμων από το σύνολο των 1240 μελών. Από την έρευνα προκύπτει ότι υπάρχει ένα ευρύ φάσμα επαγγελμάτων ανάμεσα στα μέλη. Πάνω από το ένα τρίτο του δείγματος των 422 μελών (35,7%) ασκούσε τεχνικά επαγγέλματα. Από αυτούς τους τεχνίτες, το 61% ήταν ηλεκτρολόγοι, μηχανικοί και ξυλουργοί, ενώ οι υπόλοιποι τεχνίτες (39%) ήταν εργάτες και χειροτέχνες. Να σημειωθεί εδώ ότι τα μέλη επιλέγουν προσεκτικά ποιός μπορεί να συμμετάσχει στην οργάνωση και κάποιες φορές θα μπορούσε να υπάρχει κίνητρο πρόσληψης βασισμένο στις δεξιότητες των ατόμων. Το 27,7% των 422 μελών εργαζόταν σε βιομηχανίες ή ανήκε στον κλάδο παροχής υπηρεσιών

¹³⁹ Gill & Horgan 2014: 443

¹⁴⁰ Gill & Horgan 2014: 444

¹⁴¹ Gill & Horgan 2014: 449

(ειδικευμένοι 11,6%, ανειδίκευτοι 16,1%). Οι άνεργοι κάλυπταν το ποσοστό του 11,4%, ενώ το υπόλοιπο 25,2% ασκούσε διάφορα άλλα επαγγέλματα.¹⁴²

Πέρα από την προαναφερόμενη έρευνα βέβαια, έχουν γίνει και άλλες σημαντικές προσπάθειες διερεύνησης της εθνικιστικής-αυτονομιστικής εξτρεμιστικής βίας που ήταν σε έξαρση εκείνη την χρονική περίοδο. Παρόλα αυτά, μια περαιτέρω εξέταση του τρόπου δράσης και του προφίλ των δραστών αλλά και μια σύγκριση μεταξύ των οργανώσεων που έδρασαν, προκειμένου να αναδειχθούν οι ομοιότητες και διαφορές τους, θεωρείται αναγκαία για την καλύτερη κατανόηση του φαινομένου.

5. ΕΞΤΡΕΜΙΣΤΙΚΗ ΒΙΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 21^ο ΑΙΩΝΑ

Η είσοδος στον 21^ο αιώνα δεν φαίνεται να άλλαξε δραματικά την τάξη πραγμάτων. Εξτρεμιστικές ομάδες και τρομοκρατικά χτύπηματα συνέχισαν να τυγχάνουν της προσοχής τόσο των πολιτών όσο και του κράτους, καθώς οι τρομοκράτες έκαναν όλο και πιο αισθητή την παρουσία τους. Βέβαια, όπως θα αναλυθεί και παρακάτω, μπορεί τα φαινόμενα αυτά να μην έπαυσαν, ωστόσο φαίνεται να διαφοροποιήθηκαν ως ένα βαθμό και να έλαβαν νέα χαρακτηριστικά. Η ανάλυση θα ξεκινήσει με τις ακροδεξιές εξτρεμιστικές ομάδες, οι οποίες φαίνεται να βρίσκονται σε έξαρση, αφήνοντας πίσω τις ακροαριστερές, σε αντίθεση με ό,τι παρατηρήθηκε κατά τον προηγούμενο αιώνα.

5.1 ΑΚΡΟΔΕΞΙΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ

1) Η περίπτωση της Γερμανίας

Τον Νοέμβριο του 2011 δύο νεοναζί, ο Uwe Mundlos και ο Uwe Böhnhardt που καταδιώκονταν από την αστυνομία μετά από μια ληστεία τραπεζών στο Άιζεναχ της Θουριγγίας, πυρπόλησαν το αυτοκίνητο της απόδρασης τους προκαλώντας τον θάνατό τους. Καθώς οι ειδήσεις μεταδίδονταν, ένα τρίτο άτομο, η Beate Zschäpe, έβαλε φωτιά στο διαμέρισμα που μοιραζόταν με τους προαναφερόμενους άνδρες και στην συνέχεια παραδόθηκε στην αστυνομία. Την ίδια μέρα που το διαμέρισμα πυρπολήθηκε, ένα DVD στάλθηκε στον Τύπο και σε πολιτικά κόμματα, στο οποίο η οργάνωση με όνομα «NSU» αναλάμβανε την ευθύνη για πολλές δολοφονίες και τουλάχιστον δύο βομβιστικές

¹⁴² Gill & Horgan 2014: 451

επιθέσεις σε τουρκικές γειτονιές στην Κολωνία, στις οποίες τουλάχιστον 22 άτομα είχαν τραυματιστεί σοβαρά. Από αυτό το DVD και από τα καμμένα υπολείμματα του διαμερίσματος προέκυψαν ζωτικά στοιχεία ότι δρούσε ένας ακροδεξιός τρομοκρατικός πυρήνας με τουλάχιστον τρία μέλη, ο οποίος αποκαλούνταν «National Socialist Underground» (NSU).

Πρόκειται για μια οργάνωση που λειτουργούσε δεκατρία χρόνια χωρίς σύλληψη και στην οποία απόδοθηκαν δικαστικά (Μάιος 2013) οι δολοφονίες οκτώ αντρών τουρκικής καταγωγής, ενός άνδρα ελληνικής καταγωγής, και μιας γυναίκας αστυνομικού, που διαπράχθησαν κατά το 2000-2007. Παρόλο που οι αστυνομικοί ερευνητές είχαν συνδέσει τις δολοφονίες μεταξύ τους, επειδή όλα τα θύματα της NSU είχαν πυροβοληθεί στο κεφάλι από κοντινή απόσταση με όπλο τύπου Ceska, δεν θεωρούσαν ότι οι δολοφονίες είχαν φυλετικό κίνητρο και είχαν στρέψει τις έρευνές τους σε οργανωμένες εγκληματικές ομάδες αλλοδαπών.¹⁴³ Ένα ακόμη μέρος του προβλήματος ήταν ότι η ευθύνη για την αντιμετώπιση της ακροδεξιάς βίας έπεφτε στα περιφερειακά κράτη, τα οποία δεν το θεωρούσαν προτεραιότητα, σε αντίθεση με τις πρωτοβουλίες για την αντιμετώπιση της απειλής της βίας από τους τζιχαντιστές, οι οποίες είχαν επαρκείς πόρους και ήταν κεντρικά συντονισμένες σε ομοσπονδιακό επίπεδο.¹⁴⁴ Να σημειωθεί εδώ ότι από το 1990 έως το 2012, τουλάχιστον 249 άτομα έχασαν τη ζωή τους σε περιστατικά ακροδεξιάς βίας στην Ευρώπη, σε σύγκριση με 263 άτομα που σκοτώθηκαν από βίαιες ενέργειες τζιχαντιστών, υποδεικνύοντας ότι και οι δύο απειλές είχαν την ίδια τάξη μεγέθους.¹⁴⁵

Μια ακόμη νεοναζιστική τρομοκρατική οργάνωση αποκαλύφθηκε στις 6 Μαΐου 2015, η «Oldschool Society» (OSS). Η OSS ανακαλύφθηκε λίγες μέρες μετά την αγορά εκρηκτικών στην Τσεχική Δημοκρατία και φέρεται να είχε προγραμματίσει επιθέσεις σε γνωστούς Σαλαφιστές, τζαμιά, εκκλησίες, νηπιαγωγεία, αιτούντες άσυλο και σπίτια για άτομα με ειδικές ανάγκες. Επιπλέον, φαίνεται πως τα μέλη της οργάνωσης είχαν επαφές με το ακροδεξιό εξτρεμιστικό κόμμα NPD. Για τους λόγους αυτούς, η οργάνωση κρίθηκε εξαιρετικά επικίνδυνη από τον Ομοσπονδιακό Υπουργό Εσωτερικών Thomas de Maizière. Στις 6 Μαΐου 2015, τα μέλη της ομάδας συνελήφθησαν στο Άουγκσπουργκ, στο

¹⁴³ Fekete 2014

¹⁴⁴ Kundnani 2012: 2

¹⁴⁵ Kundnani 2012: 3

Μίλντορφ, στο Μπόχουμ και στη Λειψία. Ένα χρόνο αργότερα, στις 29 Δεκεμβρίου 2016, ένας 18χρονος συνελήφθη στο Lauterecken (Ρηνανία-Παλατινάτο) διότι είχε αποθηκεύσει 155 κιλά εκρηκτικών. Τον Ιανουάριο του ίδιου έτους, ένας χειροποίητος εκρηκτικός μηχανισμός με σβάστικα είχε βρεθεί στο σπίτι των γονιών του. Σύμφωνα με τους ανακριτές, ο άντρας λέγεται ότι έλαβε από ένα μέλος της OSS την εντολή να παράγει 250 κιλά εκρηκτικών για να χρησιμοποιηθούν στις επόμενες ενέργειές τους.¹⁴⁶

II) Η περίπτωση του Ηνωμένου Βασιλείου

Το επιτυχημένο ακροδεξιό φασιστικό κόμμα του Ηνωμένου Βασιλείου, το BNP, που αναφέρθηκε ανωτέρω, συνέχισε την δράση του και τις επόμενες δεκαετίες. Μετά την 11^η Σεπτεμβρίου ξεκίνησε πολυάριθμες εκστρατείες κατά των μουσουλμανικών κοινοτήτων της Αγγλίας. Μία από αυτές είναι για παράδειγμα η διανομή φυλλαδίου με τίτλο «Η αλήθεια για το I.S.L.A.M». Το I.S.L.A.M ήταν ακρωνύμιο για τη «Μισαλλοδοξία, σφαγή, λεηλασία, εμπρησμός και παρενόχληση γυναικών» ('Intolerance, Slaughter, Looting, Arson and Molestation of women'). Μετά τις βομβιστικές επιθέσεις της 7^{ης} Απριλίου 2005 στο Λονδίνο¹⁴⁷, το BNP διένειμε νέο φυλλάδιο με μια αεροφωτογραφία του λεωφορείου που είχε καταστραφεί από τις βόμβες, μαζί με το σύνθημα «Ίσως τώρα είναι η ώρα να αρχίσουμε να ακούμε το BNP». Ακόμη, έχει οργανώσει διάφορες εκστρατείες εναντίον της παιδικής αποπλάνησης από συμμορίες μουσουλμάνων παιδεραστών. Το κόμμα έχει ισχυριστεί επίσης ότι οι Βρετανοί μουσουλμάνοι (ιδίως οι Πακιστανοί) είναι υπεύθυνοι για το εμπόριο ηρωίνης.¹⁴⁸

Στο εξωκομματικό πεδίο, η οργάνωση «English Defence League» (EDL) – η οποία δημιουργήθηκε το 2009 – έχει αναπτύξει έντονη ακροδεξιά αντιμουσουλμανική δράση. Πρόκειται για ένα νέο κοινωνικό κίνημα που έχει δώσει προτεραιότητα σε δραστηριότητες που διαδραματίζονται στο δρόμο. Έχει οργανώσει αμέτρητες διαδηλώσεις σε όλη την

¹⁴⁶ https://de.wikipedia.org/wiki/Oldschool_Society

¹⁴⁷ Οι βομβιστικές επιθέσεις της 7ης Ιουλίου του 2005 στο Λονδίνο (γνωστές και ως 7/7 bombings) ήταν μια σειρά συντονισμένων βομβιστικών επιθέσεων αυτοκτονίας, με στόχο τα μέσα μεταφοράς στην βρετανική πρωτεύουσα. Οι επιθέσεις πραγματοποιήθηκαν από τέσσερις Βρετανούς Μουσουλμάνους, οι οποίοι είχαν ως κίνητρο την εμπλοκή της Βρετανίας στον Πόλεμο του Ιράκ, https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%92%CE%BF%CE%BC%CE%B2%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82_%CE%B5%CF%80%CE%B9%CE%B8%CE%AD%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82_%CF%84%CE%B7%CF%82_7%CE%B7%CF%82_%CE%99%CE%BF%CF%85%CE%BB%CE%AF%CE%BF%CF%85_2005

¹⁴⁸ Copsey, Dack, Littler & Feldam 2013: 12

Αγγλία τα τελευταία χρόνια, πολλές από τις οποίες οδήγησαν σε συγκρούσεις (παρά τον ισχυρισμό του ότι διαμαρτύρεται ειρηνικά ενάντια στο μαχητικό Ισλάμ). Χρησιμοποιώντας αποτελεσματικά τα «online» και «offline» δίκτυα, ιδίως το Facebook και το YouTube, κατάφερε με τον πολιτικό λόγο του να φέρει κοντά του σημαντικό αριθμό νέων και να διοργανώσει διαδηλώσεις 2.000 ατόμων περίπου σε διάφορες πόλεις της Μεγάλης Βρετανίας.¹⁴⁹

Το EDL, όπως υπογραμμίζει η «δήλωση αποστολής του» καθορίζεται από την ανοιχτή του έχθρα προς το Ισλάμ. Η οργάνωση υποστηρίζει ότι ο νόμος της Σαρία είναι ασυμβίβαστος με τις δημοκρατικές αρχές και κατανοεί το Ισλάμ ως μια ολοκληρωτική «πολιτική και κοινωνική ιδεολογία». Γι' αυτόν το λόγο ζητά την υπεράσπιση του βρετανικού πολιτισμού από τους πολίτες και στρέφεται εναντίον των υπευθύνων για τη χάραξη πολιτικής, οι οποίοι «υπονομεύουν σκόπιμα τον πολιτισμό τους και επιβάλλουν τους μη βρετανικούς πολιτισμούς στο βρετανικό λαό και στη δική τους γη». Η δήλωση αποστολής του, ακόμη, δεσμεύει την οργάνωση σε έναν ευρύτερο διεθνή αγώνα κατά της «ισλαμικής μισαλλοδοξίας».¹⁵⁰ Το EDL έχει γίνει το πιο σημαντικό κίνημα κατά του τζιχαντισμού στην Ευρώπη, εμπνέοντας αντίστοιχες οργανώσεις σε αρκετές άλλες χώρες και προκαλώντας μια προσπάθεια σχηματισμού ενός «Ευρωπαϊκού Αμυντικού Συνδέσμου» (European Defence League) που ξεκίνησε κάπως ασθενικά στο Ώρχους της Δανίας τον Μάρτιο του 2012.¹⁵¹ Είναι, επίσης, ενδιαφέρον ότι το EDL είναι μια οργάνωση χωρίς επίσημα εγγεγραμμένα μέλη, αλλά ηλεκτρονικά, μέσω του Facebook.

Πιο πρόσφατη είναι η εμφάνιση της «Εθνικής Δράσης» (National Action-NA), το 2013, η οποία ήταν η πιο διαβόητη ναζιστική ομάδα που δρούσε στο Ηνωμένο Βασίλειο έως το έτος 2016, οπότε και απαγορεύτηκε από την κυβέρνηση ως τρομοκρατική ομάδα. Ήταν η πρώτη φορά από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο που μια βρετανική ακροδεξιά ομάδα απαγορεύτηκε γι' αυτό το λόγο. Το NA, από την σύστασή του το 2013, ήταν τακτικά στους τίτλους των ΜΜΕ, λόγω των διαδηλώσεών του, των βίντεο και των προκλητικών δηλώσεών του στα κοινωνικά μέσα. Το 2016 ήταν όμως έτος αποτυχιών για την ομάδα. Τον Ιανουάριο του έτους αυτού, αποκαλύφθηκε πως ένα μέλος της οργάνωσης ήταν

¹⁴⁹Kundnani 2012: 3

¹⁵⁰Copsey, Dack, Littler & Feldam 2013: 12

¹⁵¹Kundnani 2012: 3

παιδεραστής και η υπόθεση χρησιμοποιήθηκε από την υπόλοιπη ακροδεξιά ως δικαιολογία για να αποστασιοποιηθεί από την «Εθνική Δράση». Τον Μάιο του 2016, πέντε άτομα από την ομάδα συνελήφθησαν μετά από εκδήλωση ναζιστικών χαιρετισμών σε δημόσιους χώρους. Τον ίδιο μήνα, ο αναπληρωτής αρχηγός της ομάδας, Alex Davies, ήταν το θέμα ενός εξευτελιστικού βίντεο που τον παρουσίαζε να δέχεται επίθεση από έναν έφηβο ενώ διένειμε φυλλάδια. Το Δεκέμβριο, ένα άλλο μέλος του NA, ο Lawrence Burns από το Κέιμπριτζ, καταδικάστηκε για υποκίνηση φυλετικού μίσους, διότι είχε διαρρεύσει ένα βίντεο που παρουσίαζε τον ίδιο να εύχεται ένα «πραγματικό Ολοκαύτωμα». Τα μέλη της οργάνωσης συνεργάζονταν με Πολωνούς ναζί με τους οποίους οργάνωναν εκστρατείες στις εβραϊκές περιοχές του Μάντσεστερ, όπου παρακολουθούσαν εβραϊκά κτίρια, αφήνοντας φυλλάδια και αυτοκόλλητα από διάφορες άλλες ευρωπαϊκές ακροδεξιές ομάδες. Ωστόσο, όπως και με την οργάνωση C18 τα προηγούμενα χρόνια, η χρήση βίας δεν ήταν μια αποδεκτή τακτική από το σύνολο των μελών. Ενώ ο ηγέτης του NA, Ben Raymond, απέφευγε να υποστηρίζει τη βία, υπήρχαν και άλλοι στην ομάδα που δεν το δέχονταν. Αυτή η αυξανόμενη αγωνιστικότητα, που εκδηλώθηκε έντονα όταν τα μέλη της NA γιόρτασαν τη δολοφονία της βουλευτού του Εργατικού Κόμματος Jo Cox στις 16 Ιουνίου 2016, προκάλεσε την κινητοποίηση των αρχών και την μετέπειτα απαγόρευση του.¹⁵²

III) Η περίπτωση της Ρωσίας

Το φαινόμενο του νεοναζισμού στη Ρωσία παρατηρείται μετά το 1991, οπότε και διαλύθηκε η Σοβιετική Ένωση. Οι ρωσικές αρχές αρχικά παραγνώρισαν την κατάσταση παρά το γεγονός ότι η «Εθνική Επιτροπή για την Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας» (ο διατμηματικός οργανισμός υψηλού επιπέδου που συντονίζει τις αντιτρομοκρατικές δραστηριότητες των υπηρεσιών ασφαλείας) χαρακτήρισε τις νεοναζικές ομάδες νεολαίας ως «μία από τις μεγαλύτερες τρομοκρατικές απειλές» στη Ρωσία. Η Επιτροπή στην έκθεσή της το 2009 ανέφερε τα στοιχεία του Υπουργείου Εσωτερικών, το οποίο υποστήριξε ότι τα μέλη των δεξιών εξτρεμιστικών ομάδων υπολογίζονται σε 200.000, εκ των οποίων

¹⁵² <https://www.hopenothate.org.uk/research/the-hate-files/national-action/>

περίπου 10.000 αντιμετώπιζαν κατηγορίες για εγκλήματα σχετιζόμενα με εξτρεμιστικές ιδεολογίες.¹⁵³

Έτσι, λοιπόν, η λίστα με τις νεοναζιστικές συμμορίες στην Ρωσία μεγάλωνε διαρκώς και οι βίαιες ενέργειες γινόταν όλο και πιο έντονες. Το αποκορύφωμα για την ανοικτή νεοναζιστική βία ήταν η δολοφονία του εθνολόγου και ανθρωπολόγου Nikolai Girenko στις 19 Ιουνίου 2004. Ο 64χρονος Girenko ήταν επίσης κορυφαίος ειδικός για το κίνημα των ρώσων νεοναζί. Ιδρυτής της «Ομάδας για τα Δικαιώματα των Εθνοτικών Μειονοτήτων» (GPEM), ο Girenko υπήρξε βασικός σύμβουλος σε 15 δίκες για εγκλήματα μίσους στην Ρωσία, συμπεριλαμβανομένης της δίωξης έξι μελών της νεοναζιστικής οργάνωσης «Schultz 88», η οποία κατηγορούταν για την διάπραξη βίαιων επιθέσεων. Για τη δολοφονία του Girenko η εισαγγελική αρχή κατηγόρησε την πασίγνωστη ομάδα νεοναζιστών «Mad Crowd» σε δίκη στην Αγία Πετρούπολη. Η ομάδα αυτή είχε διαπράξει και άλλες βίαιες ενέργειες, όπως δύο επιθέσεις στο εστιατόριο McDonald's στο κέντρο της Αγίας Πετρούπολης με βόμβες και εκρηκτικά στις 6 Απριλίου 2003 και στις 18 Φεβρουαρίου 2007 αντίστοιχα.¹⁵⁴

Παρόλα αυτά, η Κυβέρνηση δεν είχε αναλάβει δράση για την καταστολή των νεοναζιστικών οργανώσεων μέχρι το 2010. Για παράδειγμα, οι δύο προαναφερθείσες ομάδες απαγορεύτηκαν μόνο όταν οι αρχές συνέλαβαν τα περισσότερα μέλη για συμμετοχή σε εγκλήματα μίσους. Η Schulz 88 απαγορεύτηκε όταν δικαστήριο της Αγίας Πετρούπολης καταδίκασε τον αρχηγό, Dmitri Bobrov, σε έξι χρόνια φυλάκισης για την συμμετοχή του στην δολοφονία του Girenko, ενώ η συμμορία Mad Crowd απαγορεύτηκε αφού η αστυνομία πυροβόλησε και σκότωσε τον αρχηγό, Dmitry Borovikon ενώ αντιστεκόταν στην σύλληψη για την συμμετοχή στον πυροβολισμό ενός Σενεγάλου μαθητή στις 7 Μαΐου 2006.

Μία άλλη ιδιαίτερα ενεργή οργάνωση ήταν η «Σλαβική Ένωση» (Slavic Union) με αρχηγό τον Dmitry Demushkin. Σύμφωνα με την ιστοσελίδα της οργάνωσης¹⁵⁵, αυτό το «εθνικό-σοσιαλιστικό κίνημα» είχε ουσιαστικά πανεθνική γεωγραφική κάλυψη. Η Σλαβική Ένωση επίσημα απαγορεύτηκε από Δικαστήριο της Μόσχας τον Απρίλιο του

¹⁵³ Zarakhovich 2009

¹⁵⁴ Zarakhovich 2009

¹⁵⁵ <http://slavia-slavialand.tripod.com/>

2010 λόγω του ότι προωθούσε μια ιδεολογία παρόμοια με εκείνη της Ναζιστικής Γερμανίας. Όσον αφορά τα μέλη της οργάνωσης, αυτά προέρχονταν από όλες τις κοινωνικές τάξεις της Ρωσίας με πολλούς να είναι μαθητές σε διακεκριμένα Πανεπιστήμια της χώρας. Ειδικότερα, τον Αύγουστο του 2006, δύο φοιτητές τοποθέτησαν βόμβες στην αγορά Cherkizovskiy της Μόσχας, σκοτώνοντας 14 άτομα, κυρίως κινέζους και βιετναμέζους μετανάστες.¹⁵⁶ Οι Αρχές ανέφεραν ότι οι φοιτητές πίστευαν ότι υπήρχαν «πάρα πολλοί άνθρωποι ασιατικής καταγωγής» στην αγορά. Οι δύο ομολόγησαν ότι επιθυμούσαν «εκδίκηση για τους ‘παράνομους’ που γεμίζουν τη Ρωσία». Οι φοιτητές αυτοί, μάλιστα, δεν ανήκαν στο «λούμπεν προλεταριάτο».

Στο σημείο αυτό να επισημάνουμε ότι μόνο το 2008 καταγράφηκαν 110 θάνατοι και 487 τραυματίες λόγω φυλετικής βίας στην Μόσχα.¹⁵⁷ Μεταξύ του 2008 και του 2010, η νεοναζιστική ομάδα «Στρατιωτικού Οργανισμού Ρώσων Εθνικιστών» (BORN) σκότωσε 10 άτομα. Ο BORN επιδίωξε να τιμωρήσει τους λεγόμενους «προδότες της φυλής» που αντιτάχθηκαν στην ιδεολογία της ομάδας που στόχευε στην μετατροπή της Ρωσίας σε Τέταρτο Ράιχ. Ο ιδρυτής της ομάδας, ο Ilya Goryachev, καταδικάστηκε σε ισόβια κάθειρξη τον Ιούλιο του 2015.¹⁵⁸

Τέλος, ιδιαίτερης σημασίας είναι το γεγονός ότι υπερεθνικιστές εξτρεμιστές έχουν δημιουργήσει παραστρατιωτικά στρατόπεδα εκπαίδευσης στη Ρωσία για να διδάξουν χειρισμό όπλων, κατασκευή βόμβας και άλλες στρατιωτικές δεξιότητες. Το «Ρωσικό Αυτοκρατορικό Κίνημα» (Russian Imperial Movement-RIM) διεθύνει ένα τέτοιο στρατόπεδο στην Αγία Πετρούπολη, που ονομάζεται Partizan, με σκοπό να εκπαιδεύσει τους ανθρώπους για το επικείμενο «παγκόσμιο χάος». Το κίνημα RIM επιδιώκει να αποκαταστήσει ένα «μονοεθνικό κράτος» υπό την ηγεσία μιας «ρωσικής αυτοκρατορικής μοναρχίας», που κατά προτίμηση προέρχεται από τη δυναστεία των Ρομανόφ που διοικούσε τη Ρωσία πριν από την επανάσταση του 1917. Στα τέλη του 2016 και στις αρχές του 2017, τρία μέλη του ακροδεξιού «Κινήματος Σκανδιναβικής Αντίστασης» (Nordic Resistance Movement), που θα αναλυθεί παρακάτω, πραγματοποίησαν σειρά βομβιστικών επιθέσεων στη Σουηδία. Δύο από τους δράστες, ο Viktor Melin και ο Anton Thulin, είχαν

¹⁵⁶ Arnold 2016: 20-21

¹⁵⁷ <https://www.counterextremism.com/countries/russia>

¹⁵⁸ <https://www.counterextremism.com/countries/russia>

παρευρεθεί στο Partizan και οι Σουηδοί αξιωματούχοι πιστεύουν ότι αυτό βοήθησε στη ριζοσπαστικοποίησή τους.¹⁵⁹

IV) Σκανδιναβικές χώρες - Διεθνικές Οργανώσεις

Η προθυμία να υιοθετηθεί ακραία βία για την υπεράσπιση των ευρωπαϊκών «αξιών» είναι εμφανής στην ιδεολογία αρκετών ομάδων, μεταξύ των οποίων και στους Βρετανούς «Πατριώτες της Λευκής Ευρωπαϊκής Αντίστασης» (Patriots of the White European Resistance-POWER), μια οργάνωση η οποία εμφανίστηκε το 2006, και η οποία ισχυρίζεται ότι έχει οπαδούς στην Κροατία, την Ολλανδία, τη Νορβηγία, την Πολωνία, τη Σερβία, την Ελβετία, τη Σλοβενία και τη Σουηδία. Η βρετανική αστυνομία έχει αναφέρει ότι η POWER είναι σχετικά νέα ομάδα που είναι δύσκολο να τοποθετεί γεωγραφικά και η οποία έχει διασυνδέσεις με την ηπειρωτική Ευρώπη. Στην ιστοσελίδα της η POWER δηλώνει: «ξεκινήσαμε στη Μεγάλη Βρετανία αλλά είμαστε ένα υπερεθνικό κίνημα με μέλη σε όλες τις Ευρωπαϊκές χώρες.. Δημιουργήθηκα ως ένα κίνημα τελευταίας ευκαιρίας για να διατηρήσουμε τα έθνη μας, να ενοποιήσουμε την Ευρώπη και να δημιουργήσουμε σπουδαία έθνη και την Ευρώπη που είχαμε κάποτε... Δεν είμαστε πολιτικό κόμμα και θεωρούμε τους εαυτούς μας ως αγωνιστές της ελευθερίας, όχι όμως με την αριστερή χρήση του όρου.. Είμαστε υπερασπιστές της Ευρωπαϊκής κουλτούρας...». Η οργάνωση υποστηρίζει ότι ο δυτικός κόσμος απειλείται από την εβραϊκή διαφθορά αλλά και από τη μαζική μετανάστευση, τη θρησκευτική διαίρεση, το ισλαμικό μίσος και την πολυπολιτισμικότητα και στηρίζει κάθε ευρωπαϊκό έθνος που επιθυμεί να απομακρύνει τους μη-λευκούς από την γη του.¹⁶⁰

Από την άλλη, η «Φυλετική Εθελοντική Δύναμη» (Racial Volunteer Force-RVF) είναι μια δεύτερη διευρωπαϊκή ομάδα, η οποία δημιουργήθηκε από την οργάνωση Combat 18, με έδρα το Ηνωμένο Βασίλειο, αλλά υποομάδες και στη Γερμανία, το Βέλγιο και την Ολλανδία. Η RVF διακηρύσσει ότι είναι μια διεθνής «μαχητική Λευκή Οργάνωση», με Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, που στρέφεται ενάντια στην εισροή μεταναστών, ιδιαίτερα Μουσουλμάνων. Δεν αποκλείει τη χρήση της βίας γι' αυτό και προειδοποιεί τα μέλη της ότι πρέπει να σκεφτούν πολύ πριν από την ένταξή τους σε αυτή. Η ολλανδική Υπηρεσία

¹⁵⁹ <https://www.counterextremism.com/countries/russia>

¹⁶⁰ Whine 2011: 504-505

Ασφαλείας χαρακτήρισε τα μέλη της RVF ως «έντονα ιδεολογικά ανεπτυγμένα», ικανά να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην προώθηση εξτρεμιστικής ιδεολογίας. Δεν πρόκειται για μια διαδεδομένη τάση, και δεν συντονίζεται ούτε προγραμματίζεται σε κάποιο κεντρικό σημείο. Περισσότερο, είναι η συνέπεια από την δράση μικρών ομάδων με ακραία ιδεολογία.¹⁶¹

Το «Κίνημα Σκανδιναβικής Αντίστασης» (Nordic Resistance Movement-NRM) είναι μια διακρατική, νεοναζιστική οργάνωση με επίσημα τμήματα που λειτουργούν στη Σουηδία, τη Φινλανδία και τη Νορβηγία. Το NRM αντλεί επίσης στήριξη από τους νεοναζί στη Δανία και την Ισλανδία, αν και η οργάνωση δεν κατάφερε να δημιουργήσει επίσημες ομάδες στις χώρες αυτές. Δημιουργημένη από νεοναζί εθνικιστές στη Σουηδία το 1997, το NRM επιδιώκει να συγχωνεύσει όλες τις σκανδιναβικές χώρες σε ένα ενιαίο, εθνικιστικό-σοσιαλιστικό κράτος, είτε με εκλογές είτε με επανάσταση. Από τις αρχές του 2015, η σουηδική ομάδα του NRM (NRM-Sweden) έχει αυξήσει τα μέλη της πάνω από το ένα τρίτο με το να αντιτίθεται στην πολιτική ανοιχτής πόρτας της Σουηδίας στους μουσουλμάνους αιτούντες άσυλο. Το NRM-Sweden καταχωρήθηκε ως πολιτικό κόμμα τον Ιούλιο του 2015 και πραγματοποίησε το μεγαλύτερο συλλαλητήριο του τον Νοέμβριο του 2016, συγκεντρώνοντας περίπου 600 διαδηλωτές στους δρόμους της κεντρικής Στοκχόλμης. Ωστόσο, οι ρατσιστικές χειρονομίες του αρχηγού του κόμματος, Simon Lindberg, κατά την διάρκεια του συλλαλητηρίου, οδήγησαν στην καταδίκη του από σουηδικό δικαστήριο τον Ιανουάριο του 2018.¹⁶²

Όσον αφορά τις βίαιες ενέργειες του NRM από το 1999 έως και σήμερα, τα μέλη του είναι υπεύθυνα για πλήθος εγκληματικών πράξεων, συμπεριλαμβανομένων δολοφονιών. Συγκεκριμένα, το 1999, τρεις άνδρες που συνδέονταν με την Εθνική Νεολαία του NRM-Σουηδίας, πυροβόλησαν τον συνδικαλιστή Björn Söderberg έξω από το διαμέρισμά του στη Στοκχόλμη. Πρόσφατα, τον Δεκέμβριο του 2016, ένα στέλεχος του NRM-Φινλανδίας, ο Jesse Torniainen, καταδικάστηκε για βίαιη επίθεση εναντίον του 28χρονου Φιλανδού Jimi Joonas Karttonen, ο οποίος είχε αποδοκιμάσει την οργάνωση σε ένα από τα

¹⁶¹ Whine 2011: 505

¹⁶² <https://www.counterextremism.com/threat/nordic-resistance-movement-nrm>

συλλαλητήριά της. Τα βαριά τραύματα που υπέστη ο Karttonen οδήγησαν στο θάνατό του μία βδομάδα αργότερα.¹⁶³

Η ομάδα είναι ανοιχτά ρατσιστική, αντι-μεταναστευτική, αντισημιτική και φιλοχιτλερική. Οι ηγέτες και τα μέλη της NRM διενήργησαν επίσης επιθέσεις απέναντι σε ομοφυλόφιλους, μουσουλμάνους αιτούντες άσυλο και σε ιδεολογικούς αντιπάλους τους χρησιμοποιώντας σπρέι πιπεριού, δακρυγόνα, μαχαίρια και όπλα. Ορισμένες από αυτές τις επιθέσεις πραγματοποιήθηκαν από κορυφαίους ηγέτες του NRM-Σουηδίας, συμπεριλαμβανομένου του σημερινού ηγέτη του τμήματος, Simon Lindberg, ο οποίος έχει στο παρελθόν του καταδικές για απειλές και για υποκίνηση επίθεσεων, και από τον εκπρόσωπο της NRM Emil Hagberg, ο οποίος καταδικάστηκε για παράνομη κατοχή όπλων και συμμετοχή σε βίαιες συγκρούσεις μελών της NRM-Σουηδίας και αντιρατσιστικών/αντιφασιστικών οργανώσεων στο προάστιο της Kärrtorp της Στοκχόλμης.

Μεταξύ 2016-2017, τα μέλη του NRM-Σουηδίας έχουν πραγματοποιήσει τρεις επιθέσεις με αυτοσχέδιους εκρηκτικούς μηχανισμούς (IED) στη δυτική πόλη Γκέτεμποργκ, σύμφωνα με τις σουηδικές αρχές. Οι βόμβες (μία εκ των οποίων δεν εξερράγη) στόχευαν ένα ακροαριστερό καφενείο και δύο κέντρα φιλοξενίας προσφύγων. Το 2016, ο Σουηδικός Οργανισμός για την Καταπολέμηση του Ρατσισμού Expro αναφέρει ότι μόνο το 2015 από τα 159 πιο ενεργά μέλη του NRM-Σουηδίας, το 26% καταδικάστηκε ή διώχθηκε με κατηγορίες για χρήση βίας -ή όπλα. Επιπλέον, το Φεβρουάριο του 2017, η δημόσια νορβηγική ραδιοτηλεόραση «NRK» αποκάλυψε ότι από τους 30 κορυφαίους ηγέτες και υποστηρικτές της NRM-Νορβηγίας, 17 έχουν καταδικασθεί συνολικά 24 φορές από τα νορβηγικά δικαστήρια κατά την τελευταία δεκαετία. Σύμφωνα με την NRK, έξι από αυτές τις καταδικές αφορούσαν σοβαρές πράξεις βίας.¹⁶⁴

5.2 ΑΚΡΟΑΡΙΣΤΕΡΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ

Ο ακροαριστερός εξτρεμισμός, συγκρίνοντας τον με τις διαστάσεις που είχε λάβει κατά το δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα, φαίνεται να έχει εξασθενήσει σε κάποιο βαθμό στις περισσότερες χώρες. Το βασικό του γνώρισμα, που παρατηρείται με την είσοδο στον νέο

¹⁶³ <https://www.counterextremism.com/threat/nordic-resistance-movement-nrm>

¹⁶⁴ <https://www.counterextremism.com/threat/nordic-resistance-movement-nrm>

αιώνα, είναι ότι αποκτά όλο και περισσότερο έναν χαρακτήρα διεθνικό, ή ακόμη και παγκόσμιο, με τον σχηματισμό οργανώσεων που δεν περιορίζονται σε εθνικό επίπεδο αλλά λειτουργούν ως μέρος ενός ευρύτερου ιδεολογικού κινήματος.

1) Διεθνές Δίκτυο FAI/IRF

Το «Διεθνές Επαναστατικό Μέτωπο» (International Revolutionary Front-IRF) ή, όπως οι αναρχικοί που ισχυρίζονται ότι δρουν υπό το IRF το αποκαλούν, η «Άτυπη Αναρχική Ομοσπονδία» (Informal Anarchist Federation-FAI), αποτελεί μια μορφή επαναστατικού αναρχισμού στην σύγχρονη εποχή. Είναι ένα οριζόντιο δίκτυο, χωρίς κεντρική διοίκηση, που αποτελείται από μια διάχυτη ομάδα ατόμων και πυρήνων, αφοσιωμένων όπως ισχυρίζεται, σε παράνομες τακτικές αντάρτικου πόλεων και οι οποίοι καλούν τον κόσμο σε έναν επαναστατικό πόλεμο εναντίον της Εξουσίας και του Κεφαλαίου. Αντί για σποραδικές, περιορισμένες μάχες κατά του εχθρού, το επαναστατικό μέτωπο διαπράττει καθημερινές πράξεις που περιλαμβάνουν σαμποτάζ, βομβαρδισμούς και στοχοποίηση ατόμων. Πρόκειται για ένα δίκτυο υποστήριξης- με την έννοια του ότι όλοι μοιράζονται κοινά πιστεύω, αλληλεγγύη, ακόμα και δεξιότητες για καλύτερη αντιμετώπιση του εχθρού- αλλά κάθε άτομο ή πυρήνας επιλέγει τον στόχο του σύμφωνα με την εκάστοτε τοπική ή εθνική πολιτική σκοπιμότητα. Στις αρχές του 21^{ου} αιώνα μια σειρά επιθέσεων διεξήχθησαν υπό την αιγίδα του δικτύου του FAI/IRF, σε Ευρωπαϊκές χώρες (όπως στην Ελλάδα, την Ιταλία, τη Ρωσία, την Ισπανία και τη Μεγάλη Βρετανία), στη Νότια Αμερική (για παράδειγμα στην Χιλή και το Μεξικό) και στη Νοτιοανατολική Ασία (Ινδονησία).¹⁶⁵ Σημαντικό ρόλο για την ανάπτυξη του δικτύου του FAI/IRF διαδραμάτισαν οι δραστηριότητες της ελληνικής αναρχικής ομάδας «Συνωμοσία των Πυρήνων της Φωτιάς», η οποία από το 2008 πραγματοποίησε συντονισμένες επιθέσεις κατά του «Ελληνικού κράτους και της καπιταλιστικής κοινωνίας».¹⁶⁶

Για να αυξήσει την αποτελεσματικότητά του ως αντιεξουσιαστική δύναμη, ο FAI/IRF έχει αναπτύξει ένα ευρύ δίκτυο επικοινωνίας μεταξύ των μελών και των υποστηρικτών του. Το διαδίκτυο αποτελεί το αγαπημένο του μέσο για την διάδοση των απόψεών του στην κοινωνία, καθώς και έναν τρόπο επικοινωνίας των δράσεών του σε διαφορετικές

¹⁶⁵ Fredholm 2016: 53-54

¹⁶⁶ Fredholm 2016: 54

γεωγραφικές περιοχές. Τα «στρατηγικά μανιφέστα», οι ανακοινώσεις μετά τις επιθέσεις και η διάδοση των νέων σχετικά με την δράση της αστυνομίας (συμπεριλαμβανομένων αναφορών σχετικών με την σύλληψη μελών τους, τις δίκες και την ζωή στις φυλακές, όπως απεργίες πείνας για παράδειγμα), καθώς και οι δηλώσεις από φυλακισμένα μέλη, αποτελούν ένα μεγάλο μέρος αυτού του αναρχικού δικτύου «επανάστασης». Ένα σημαντικό στοιχείο που διευκολύνει την αλληλεγγύη των μελών αυτού του παγκόσμιου δικτύου είναι ο ρόλος που διαδραματίζουν οι αναρχικοί «μάρτυρες» ως ένα παράδειγμα επαναστατικής αρετής· αυτοί οι «μάρτυρες» παρέχουν ένα μοντέλο συμπεριφοράς και εμπνέουν τους «αναρχικούς αντάρτες». Κάθε μαχητική δράση, συνήθως, αφιερώνεται στους «συντρόφους» πίσω από τα κάγκελα (αλληλεγγύη με τους «φυλακισμένους του πολέμου» και τους «πολιτικούς κρατούμενους»).

Το δίκτυο του FAI/IRF βρίσκεται, επίσης, πίσω από την δημιουργία της «*Μαύρης Διεθνούς*» που λειτουργεί ως μέσο για να διατηρηθούν ανοιχτές οι ανταλλαγές μεταξύ των αναρχικών μέσα και έξω από τα κάγκελα της φυλακής. Το πρώτο φυλλάδιο των εκδόσεων της Μαύρης Διεθνούς περιείχε χιλιάδες γράμματα από τους μαχητές στη φυλακή από ένα πλήθος χωρών. Για αυτούς τους αναρχικούς της πράξης και την εμβρυϊκή τους αλλά αναπτυσσόμενη Μαύρη Διεθνή, ο ασύμμετρος πόλεμος είναι τόσο ένας τρόπος ζωής όσο και μια επιτυχής συγχώνευση της θεωρίας και της πράξης που δίνει νόημα στην ζωή τους.¹⁶⁷

II) Η περίπτωση της Ιταλίας

Η δημιουργία του FAI (Federazione Anarchica Informale) ήταν μία ιδέα που ξεκίνησε στην Ιταλία στις αρχές του 21^{ου} αιώνα και σήμερα είναι ισχυρότερη από ποτέ. Ο FAI συνδέθηκε με επιθέσεις ήδη από το 1999, αλλά η τρέχουσα παγκοσμιοποιημένη μορφή του προέκυψε γύρω στο 2004 στην Ιταλική πόλη Μπολόνια. Το 1999, το δίκτυο είχε αποστείλει δέματα-βόμβες στην Ελληνική Πρεσβεία της Ιταλίας, σε ένα τουριστικό γραφείο στην Μαδρίτη και σε ένα υποκατάστημα της Citibank στην Βαρκελώνη. Μέχρι το 2003 οι βόμβες του FAI στόχευαν εφημερίδες, εκκλησίες, δικαστήρια, αστυνομικά τμήματα και φυλακές σε Δυτική Ευρώπη, Ιταλία και Ισπανία. Τέλος του 2003 (29 Δεκεμβρίου), δύο γράμματα-βόμβες εστάλησαν στην Europol με έδρα την Χάγη και στον

¹⁶⁷ Fredholm 2016: 56-57

επικεφαλή της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, Jean-Claude Trichet ως μέρος της «Επιχείρησης Santa Claus» του FAI, τα οποία εξουδετερώθηκαν. Μία ημέρα νωρίτερα (28/12/2003), ένα δέμα-βόμβα εξερράγη στην Μπολόνια στο σπίτι του Romano Prodi, του επικεφαλής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και πρώην Πρωθυπουργού, ενώ την επόμενη μέρα ένα τέταρτο γράμμα-δέμα ταχυδρομήθηκε στο αρχηγείο της Eurojust, το οποίο όμως δεν εξερράγη. Ακολούθησαν και άλλες αντίστοιχες προσπάθειες εναντίον και άλλων πολιτικών προσώπων. Ο FAI εξήγησε τα κίνητρά του σε μια δήλωση με τίτλο «Ανοιχτό γράμμα στο Αναρχικό και Αντικαθεστωτικό Κίνημα». Το έγγραφο αυτό είχε ως σκοπό να δημοσιοποιήσει την παρουσία του FAI στον κόσμο και να υποκινήσει υποστηρικτές του να αναλάβουν δράση για την προώθηση μελλοντικών επιθέσεων. Στο κείμενο αυτό, το δίκτυο αναλάμβανε την ευθύνη για τις επιθέσεις.¹⁶⁸

Μετά τις προαναφερθείσες βομβιστικές επιθέσεις στη Μπολόνια, ο FAI επεκτάθηκε στην Ιταλία σχηματίζοντας υποομάδες όπως τους «Ένοπλους Πυρήνες για την Διεθνή Αλληλεγγύη» (Armed Cells for International Solidarity Brigade) που συνέχισαν την αποστολή εκρηκτικών μέσω ταχυδρομείου, τους «Μητροπολιτικούς Πυρήνες» (Metropolitan Cells) που πυροδότησαν εκρηκτικά στο Μιλάνο και πλήθος άλλους σχηματισμούς, όπως τους «FAI/July 20 Brigade» και «FAI/‘Crafts and Fire Cooperative’» που πυροδότησαν βόμβες με στόχο την αστυνομία και τις φυλακές. Αυτοί οι πυρήνες δρούσαν στις Ιταλικές πόλεις Μπολόνια, Γένοβα, Ρώμη και Μιλάνο και ήταν υπεύθυνες για τουλάχιστον 16 βομβιστικές επιθέσεις, με τις αρχές ασφαλείας να εκτιμούν την σύνθεση του δικτύου στα 50-250 άτομα. Από ιστορικούς υποστηρίζεται ότι μεταξύ του Δεκεμβρίου του 2003 και του Δεκεμβρίου του 2006 το δίκτυο διεξήγαγε «30 εμπρηστικές και βομβιστικές επιθέσεις εναντίον πραγμάτων και ανθρώπων».

Τα επόμενα χρόνια, ο FAI συνέχισε δυναμικά με την αποστολή δεμάτων-βομβών. Στις 7 Μαΐου 2012 τρία άτομα του FAI φορώντας μάσκες πυροβόλησαν τρεις φορές τον Roberto Adinolfi, γενικό διευθυντή της Ansaldo Nucleare, μιας Ιταλικής πυρηνικής εταιρίας που ήταν συνδεδεμένη με την αμυντική/αεροδιαστημική επιχείρηση, όταν έφευγε από το σπίτι του στην Γένοβα. Την ευθύνη για τους πυροβολισμούς ανέλαβε ο πυρήνας του FAI «Olga Nucleus» με μία τετρασέλιδη δήλωση που απέστειλε στις 11 Μαΐ 2012 σε μία ιταλική εφημερίδα. Ένα χρόνο μετά, ο FAI δήλωσε ότι η επίθεση ήταν μέρος της

¹⁶⁸ Loadenthal 2017: 71-72

«Επιχείρησης Κυνήγι του Κατασκόπου» συνδέοντάς την με τις βομβιστικές επιθέσεις του 2013 στα γραφεία της εφημερίδας «*La Stampa*» και της Europol. Το Σεπτέμβριο του 2012 είχε προηγηθεί η σύλληψη στο Τορίνο δύο ανδρών, του 35χρονου Nicola Cai και του 46χρονου Alfredo Cospito, οι οποίοι συνδέθηκαν με το έγκλημα κατά του Adinolfi και καταδικάστηκαν σε 20 χρόνια κάθειρξη.¹⁶⁹

Ενώ όμως ο FAI ιδρύθηκε στην Ιταλία, πολύ γρήγορα πήρε την μορφή ενός διεθνούς μοντέλου. Τον Ιούνιο του 2012, η αστυνομία συνέλαβε οχτώ άτομα στην Ιταλία, ένα στην Ελβετία και ένα στην Γερμανία, όλα κατηγορούμενα για διασύνδεση με τον FAI/IRF. Έως το 2014, οι πυρήνες του FAI είχαν αναλάβει την ευθύνη για επιθέσεις σε μια πληθώρα χωρών πέρα από την Ιταλία, όπως την Αργεντινή, την Βολιβία, την Χιλή, την Ελλάδα, την Ινδονησία, το Μεξικό, το Περού, την Ολλανδία, τη Ρωσία, την Ισπανία, τη Μεγάλη Βρετανία και τις ΗΠΑ. Σε μια αναφορά στο Ιταλικό Κοινοβούλιο από τον Υπουργό Εσωτερικών, ο FAI περιγράφεται ως «η πιο επικίνδυνη μορφή εγχώριας τρομοκρατίας», παρόλο που οι Μουσουλμάνοι τρομοκράτες λαμβάνουν περισσότερη προσοχή από την αστυνομία. Σύμφωνα, μάλιστα, με την Europol οι επιθέσεις από ακροαριστερές και αναρχικές μαχητικές ομάδες αυξήθηκαν κατά 43% το 2009, σε σύγκριση με το 2008, και διπλασιάστηκαν σε σχέση με το 2007.¹⁷⁰

III) Η περίπτωση της Ελλάδας

Από το 2008 και μετά εμφανίζονται νέες «αριστερές»-επαναστατικές, αντιεξουσιαστικές τρομοκρατικές ομάδες, με επιθέσεις, δολοφονίες και καταστροφές. «Σέχτα Επαναστατών», «Συνωμοσία Πυρήνων της Φωτιάς» (ΣΦΠ), «Επαναστατικός Αγώνας» και «Ρουβίκωνας», ο οποίος κινείται προμελετημένα στη λεπτή γραμμή ακτιβισμού και τρομοκράτησης (απειλές, επιθέσεις, καταστροφές), είναι ίσως οι πιο σημαντικές. Είναι γεγονός όμως, ότι τόσο οι «Πυρήνες», μετά τις συλλήψεις μελών τους, όσο και ο Επαναστατικός Αγώνας, μετά το θάνατο ηγετικού στελέχους τους τον Μάρτιο 2010 μετά από συμπλοκή με αστυνομικούς και τη σύλληψη των Ν. Μαζιώτη και Π. Ρούπα, δεν έχουν ενεργή παρουσία. Κάτι ανάλογο ισχύει με τη Σέχτα, τα μέλη της οποίας αν και δεν έχουν συλληφθεί μετά τη δολοφονία του δημοσιογράφου Γκιόλια (2010) παραμένουν,

¹⁶⁹ Loadenthal 2017: 73-74

¹⁷⁰ Loadenthal 2017: 76

φαινομενικά τουλάχιστον, ανενεργά. Πιο κάτω θα εξετάσουμε τη ΣΦΠ ως την πιο ενεργή ομάδα μαζί με τον Επαναστατικό Αγώνα.

Ο Επαναστατικός Αγώνας εμφανίστηκε για πρώτη φορά τον Σεπτέμβριο του 2003 με μια βομβιστική επίθεση στα δικαστήρια της Σχολής Ευελπίδων στην Αθήνα, η οποία προκάλεσε τον τραυματισμό ενός αστυνομικού. Στην συνέχεια, η ομάδα πραγματοποίησε επιθέσεις εναντίον αστυνομικών αρχών, υπουργείων, τραπεζών αλλά και κατά της εταιρίας πετρελαιοειδών Shell (Οκτώβριος 2008). Μια από τις πιο σημαντικές επιθέσεις της τρομοκρατικής ομάδας ήταν η επίθεση με ρουκέτα εναντίον της Αμερικανικής Πρεσβείας στην Αθήνα στις 12 Ιανουαρίου 2007. Κατά το χρονικό διάστημα 2007-2008, η ομάδα συνέχισε τις επιθέσεις με αυτοσχέδιους εκρηκτικούς μηχανισμούς, αλλά η δράση της εντάθηκε στα τέλη του 2008, όταν στις 23 Δεκεμβρίου επιτέθηκε με καλάσνικοφ εναντίον ενός λεωφορείου των ΜΑΤ, χωρίς ωστόσο να τραυματιστεί κανένας από τους αστυνομικούς.¹⁷¹

Τον επόμενο χρόνο, ο Επαναστατικός Αγώνας ανέλαβε την ευθύνη για την ένοπλη επίθεση εναντίον των αστυνομικών έξω από το Υπουργείο Πολιτισμού στις 5 Ιανουαρίου 2009, κατά την οποία τραυματίστηκε βαριά ο αστυφύλακας Διαμαντής Μαντζούνης. Το Φεβρουάριο και το Μάρτιο του 2009, η ομάδα τοποθέτησε δύο βόμβες σε υποκαταστήματα Citibank στην Αθήνα. Οι Αρχές ισχυρίστηκαν ότι δεν είχαν λάβει προειδοποίηση εκ των προτέρων, ενώ η ομάδα αντέτεινε ότι είχε προσπαθήσει να προειδοποιήσει για την ενέργεια αυτή μέσω μιας εφημερίδας. Σε μία προκήρυξη, ο Επαναστατικός Αγώνας δήλωσε ότι οι ενέργειές του ήταν μια απάντηση στην ατιμωρησία της αστυνομικής βίας και ότι οι επιθέσεις θα συνεχιζόταν, εάν το Υπουργείο Δημοσίας Τάξης δεν σταματούσε να «προστατεύει τους πλούσιους κλέφτες, τους εγκληματίες υπουργούς και τους κρατικούς υπαλλήλους». Στην προαναφερόμενη προκήρυξη αλλά και σε άλλες, η ομάδα παρουσιάστηκε ως μια ακρο-αριστερή επαναστατική οργάνωση, αντίθετη στον καπιταλισμό, την αμερικανική ηγεμονία και την κυρίαρχη ελίτ. Στο σημείο αυτό, παρατηρούνται ομοιότητες μεταξύ του Επαναστατικού Αγώνα και της 17N σχετικά με την ιδεολογική βάση, την τακτική και τους στόχους. Ωστόσο, ο Επαναστατικός Αγώνας

¹⁷¹ Xenakis 2012: 447

αρνήθηκε την σύγκριση με την 17N ισχυριζόμενος ότι αυτός λαμβάνει προφυλάξεις για να αποφύγει την άσκηση βίας σε βάρος πολιτών.¹⁷²

Παρόλα αυτά, ο Επαναστατικός Αγώνας είχε κερδίσει τη φήμη της πιο βίαιης ομάδας της χώρας, διότι ήταν ύποπτος για την τοποθέτηση δέματος- βόμβας που σκότωσε τον υπασπιστή του υπουργού Προστασίας του Πολίτη, Γιώργο Βασιλάκη, αν και την ευθύνη ανέλαβε αργότερα μία άγνωστη οργάνωση. Τον Απρίλιο του 2010, η αστυνομία ανακοίνωσε την ανακάλυψη ενός από τα κρησφύγετα της ομάδας, στο οποίο βρέθηκε και ένα όπλο που είχε κλαπεί κατά την διάρκεια μιας ληστείας τράπεζας στη Θεσσαλονίκη το 2004. Πολύ σύντομα ακολούθησε η σύλληψη έξι μελών και θεωρήθηκε πως η ομάδα διαλύθηκε. Τρεις από τους υπόπτους αποδέχτηκαν την ευθύνη για μια σειρά πυροβολισμών και βομβιστικών επιθέσεων που έλαβαν χώρα μετά το 2003, αλλά αρνήθηκαν την σύνδεση με οποιαδήποτε θανατηφόρα επίθεση. Ένας εξ' αυτών, ο Νίκος Μαζιώτης, είχε κρατηθεί και φυλακιστεί ως αντιρρησίας συνείδησης το 1991 και το 1993 αντίστοιχα, διάστημα κατά το οποίο είχε επιχειρήσει μια απεργία πείνας και είχε λάβει την υποστήριξη της Διεθνούς Αμνηστίας. Έπειτα, εξέτισε τρία χρόνια στη φυλακή για μια απόπειρα βομβιστικής επίθεσης το 1997 και για κάποια χρόνια βρισκόταν υπό την επιτήρηση της Ελληνικής Αντιτρομοκρατικής Υπηρεσίας.¹⁷³

Στα μέσα Μαΐου του 2011, λοιπόν, μετά από σχεδόν ένα χρόνο προσωρινής κράτησης, περιμένοντας την δίκη, τρεις από τους υπόπτους που αρνήθηκαν τη συμμετοχή στην ομάδα αφέθηκαν ελεύθεροι υπό όρους, με περιορισμό ως προς την ελευθερία μετακίνησής τους. Τον Οκτώβριο του 2011, έχοντας συμπληρώσει το μέγιστο των 18 μηνών κράτησης και λίγο πριν την έναρξη της δίκης, οι υπόλοιποι τρεις ύποπτοι αφέθηκαν ελεύθεροι, επίσης με περιοριστικούς όρους ως προς την ελευθερία μετακίνησής τους.¹⁷⁴ Ωστόσο, τον Ιούνιο του 2012 ο Μαζιώτης και η Ρούπα παραβίασαν τους περιοριστικούς όρους και η αστυνομία έχασε τα ίχνη τους. Παρόλα αυτά, τον Απρίλιο του 2013 καταδικάστηκαν ερήμην σε κάθειρξη 50 ετών. Η σύλληψη του Μαζιώτη πραγματοποιήθηκε τελικά στις 16 Ιουλίου 2014 στο Μοναστηράκι ύστερα από συμπλοκή με αστυνομικούς, ενώ της Ρούπα στις 5 Ιανουαρίου 2017 σε σπίτι στην Ηλιούπολη Αττικής.

¹⁷² Xenakis 2012: 447

¹⁷³ Xenakis 2012: 448

¹⁷⁴ Xenakis 2012: 448

Η δεύτερη από τις πιο ενεργές τρομοκρατικές οργανώσεις στην Ελλάδα, η οποία δεν έχει εξαλειφθεί ολοκληρωτικά, είναι η ΣΠΦ. Πρόκειται για μια οργάνωση αντιεξουσιαστών, η οποία ίσως δεν έχει τερματίσει τη δράση της καθώς «αναγεννιέται διαρκώς», όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν οι αξιωματούχοι της ΕΛ.ΑΣ. Αρχικά, η οργάνωση φαίνεται να είχε καθοδηγητές παλιούς αντιεξουσιαστές που συμμετείχαν την περίοδο 1997-2005 σε επιθέσεις κατά αστυνομικών, ληστείες αλλά και στα πρώτα ένοπλα σχήματα που δημιουργήθηκαν μετά την εξάρθρωση της 17N και του ΕΛΑ. Στην συνέχεια όμως, η ΣΠΦ ακολούθησε τη δική της ανεξάρτητη πορεία. Στόχος της, όπως έχει διατυπωθεί στις προκηρύξεις της, είναι πάντα η μαζικοποίηση του «αντάρτικου» στην κοινωνία και η διεθνοποίησή του. Η μαζικοποίηση του αντάρτικου αντανακλάται και στον αριθμό των μελών της οργάνωσης. Οι κατηγορούμενοι για την υπόθεση της ΣΠΦ μετά τις συλλήψεις που έγιναν το 2011, έφτασαν συνολικά τους 27, ενώ η ΕΛ.ΑΣ. υποστηρίζει ότι παραμένει άγνωστος ο αριθμός των μελών της που δεν έχουν συλληφθεί. Σημαντικό στοιχείο που προέκυψε μετά τις συλλήψεις του 2011 είναι η συνεργασία της με διάφορες τρομοκρατικές ομάδες και με ποινικούς κρατούμενους.¹⁷⁵

Η δράση της ξεκίνησε με μια σειρά ταυτόχρονων εμπρηστικών επιθέσεων σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη, στα τέλη του Ιανουαρίου του 2008. Μέσα σε ενάμιση περίπου χρόνο, τα μέλη της είχαν πραγματοποιήσει περισσότερες από 30 επιθέσεις με γκαζάκια σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη. Στην αρχή, η οργάνωση στράφηκε εναντίον αντιπροσωπειών αυτοκινήτων, τραπεζών, δομών του δημοσίου (Δ.Ε.Η., ΕΛ.ΤΑ κ.α.), σπιτιών και αυτοκινήτων που σχετίζονταν με πολιτικά πρόσωπα και κόμματα αλλά και δικαστικούς λειτουργούς. Τα μέλη της πραγματοποίησαν επιθέσεις στα Αστυνομικά Τμήματα της Πεντέλης και της Σταυρούπολης, αλλά και σε τέσσερις Μητροπολιτικούς Ναούς της Θεσσαλονίκης. Το Μάρτιο του 2009, η οργάνωση «Συμμορίες Συνείδησης-Εξτρεμιστές Περάματος», η οποία αργότερα συνενώθηκε με τη ΣΠΦ, προχωρά σε εμπρηστική επίθεση στον σταθμό του ΗΣΑΠ στην Κηφισιά και τον Ιούλιο του ίδιου έτους τοποθετεί βόμβα στο Προξενείο της Χιλής στη Θεσσαλονίκη. Την περίοδο 2009-2010 οι επιθέσεις της οργάνωσης αυξήθηκαν. Αξίζει να σημειωθεί ότι μόνο το Νοέμβριο του 2010, η οργάνωση απέστειλε δέματα-βόμβες σε 15 στόχους σε Ελλάδα και εξωτερικό, ενώ στις 30 Ιανουαρίου

¹⁷⁵ Σκουλάς 2015: 151-152

2011 πραγματοποίησε ένα από τα πιο εντυπωσιακά χτυπήματά της με μια ισχυρή έκρηξη βόμβας στο Διοικητικό Πρωτοδικείο της Αθήνας.

Το ίδιο χρονικό διάστημα, όμως, η Αντιτρομοκρατική Υπηρεσία κατάφερε κάποιες σημαντικές επιτυχίες κατά της οργάνωσης. Με την υποκλοπή συνομιλιών ποινικών κρατουμένων μέσω του ειδικού συστήματος της ΕΥΠ αλλά και αντιεξουσιαστών, εντόπισε τον Σεπτέμβριο του 2009 την πρώτη γιάφκα της οργάνωσης στο Χαλάνδρι, όπου συνελήφθησαν τέσσερα άτομα. Στο διαμέρισμα βρέθηκαν αποτυπώματα και δείγματα DNA, περίπου 20 μελών της ΣΠΦ που συνελήφθησαν τους επόμενους μήνες, χωρίς όμως να σταματά η δράση της οργάνωσης. Εκείνη την περίοδο συλλαμβάνονται σε διάφορες αστυνομικές επιχειρήσεις άλλοι τέσσερις ύποπτοι για συμμετοχή στην οργάνωση. Τον Ιανουάριο του 2011 συνελήφθησαν στον Βύρωνα μέλη μιας τετραμελούς ομάδας αντιεξουσιαστών από τη Θεσσαλονίκη που συσχετίστηκαν από την Αντιτρομοκρατική με τους Πυρήνες. Το Μάρτιο του 2011 ύστερα από επιχείρηση στη Νέα Ιωνία Βόλου και στον Χολαργό, συλλαμβάνονται άλλοι πέντε ύποπτοι, ανάμεσά τους και μια κοπέλα.¹⁷⁶

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛ.ΑΣ., η οργάνωση από το φθινόπωρο του 2009 είχε συνεργαστεί με τον «Επαναστατικό Αγώνα» του Νίκου Μαζιώτη και είχε προμηθευτεί μεγάλες ποσότητες εκρηκτικής ύλης. Από τότε και ως τον Μάιο του 2010 (οπότε συνελήφθησαν ο Ν. Μαζιώτης, η Π. Ρούπα, ο Κ. Γούρνας κ.ά.) μοναδικός εκπρόσωπος του «εγχώριου αντάρτικου πόλης» ήταν η ΣΠΦ ενώ ο «Επαναστατικός Αγώνας» είχε σιωπήσει. Σκοτεινό σημείο για τις δύο ένοπλες ομάδες υπήρξε η έκρηξη βόμβας στις 28 Μαρτίου 2010 έξω από το κτίριο της Δημόσιας Διοίκησης στα Πατήσια, που είχε ως αποτέλεσμα τον θάνατο ενός 15χρονου Αφγανού, η οποία αποδόθηκε στη συνεργασία των οργανώσεων αυτών αν και δεν εξιχνιάστηκε ποτέ.¹⁷⁷

Συνολικά μέχρι τον Μάρτιο του 2011 είχαν βρεθεί 11 κρησφύγετα της οργάνωσης εντός και εκτός Αθηνών. Ωστόσο, υπήρχαν τέσσερα-πέντε περιφερειακά μέλη που διέφυγαν την σύλληψη και προχώρησαν στην επόμενη κίνηση. Στα τέλη Νοεμβρίου του 2012 πραγματοποίησαν ληστεία στην Αγροτική Τράπεζα στον Φιλώτα Φλωρίνης και στις 20 Ιουνίου 2013 προχώρησαν σε βομβιστική επίθεση στο Mall στην οποία εκτιμάται ότι συμμετείχαν τουλάχιστον έξι έως επτά μέλη της οργάνωσης. Το επόμενο μεγάλο βήμα

¹⁷⁶ Σκουλάς 2015: 153-155

¹⁷⁷ Σκουλάς 2015: 156

που επιχείρησε η οργάνωση ήταν η διπλή ληστεία στον Βελβεντό, η οποία όμως απέτυχε και συνελήφθησαν τέσσερις από τους ληστές.¹⁷⁸ Ωστόσο, η δράση της δεν σταματά εκεί. Το Μάρτιο του 2017 πραγματοποιήθηκε αποστολή παγιδευμένων δεμάτων στα γραφεία του ΔΝΤ στο Παρίσι και στο γερμανικό Υπουργείο Οικονομικών, ενέργειες που αποδόθηκαν σε Έλληνες τρομοκράτες. Σύμφωνα με την Europol «η οργάνωση ‘Συνωμοσία Πυρήνων της Φωτιάς’ ανέλαβε την ευθύνη για τον αυτοσχέδιο εκρηκτικό μηχανισμό που στάλθηκε στη Γερμανία. Σε μια παρόμοια επίθεση τον Μάιο ένα δέμα-βόμβα εξερράγη στο αυτοκίνητο πρώην Πρωθυπουργού (του Λουκά Παπαδήμου) τραυματίζοντας αυτόν και τους δύο αστυνομικούς συνοδούς του».¹⁷⁹

Στην ετήσια έκθεση για την τρομοκρατία στην Ε.Ε. που δημοσιοποίησε πρόσφατα η Europol αναφέρονται, επίσης, οι οργανώσεις «Επαναστατική Αυτοάμυνα» και «Ομάδα Λαϊκών Αγωνιστών» (ΟΛΑ). Η πρώτη οργάνωση επιτέθηκε δύο φορές με καλάσνικοφ στους αστυνομικούς των ΜΑΤ κοντά στα γραφεία του ΠΑΣΟΚ στις 10 Ιανουαρίου 2017 και στις 6 Νοεμβρίου 2017, ενώ η ΟΛΑ ανέλαβε την ευθύνη για δύο βομβιστικές επιθέσεις, η πρώτη τον Απρίλιο του 2017 στα γραφεία της Eurobank στο κέντρο της Αθήνας και η δεύτερη στο Εφετείο, στις 22 Δεκεμβρίου του ίδιου έτους.¹⁸⁰

Είναι φανερό λοιπόν, πως η Ελλάδα καταλέγεται στις χώρες της Ε.Ε. που αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα αναρχικού εξτρεμισμού. Μάλιστα, η Europol επισημαίνει ότι σε Ελλάδα και Ιταλία οι ομάδες των αναρχικών εξτρεμιστών αποτελούν δεξαμενή για στρατολόγηση τρομοκρατών.

5.3 ΕΜΠΕΙΡΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Οι διάφορες αλλαγές και τα νέα χαρακτηριστικά που εμφανίστηκαν στο φαινόμενο της εξτρεμιστικής βίας στον 21^ο αιώνα οδήγησαν και σε νέες ερευνητικές προσπάθειες από την εγκληματολογική επιστήμη. Δημιουργήθηκε, λοιπόν, η ανάγκη για τους εγκληματολόγους να διευρύνουν το ερευνητικό τους πεδίο, ώστε να χρησιμοποιήσουν και άλλες σημαντικές θεωρίες, όπως τη θεωρία της κοινωνικής εκμάθησης, αλλά και ψυχολογικές και βιολογικές προοπτικές. Παρακάτω, θα ακολουθήσει μια σύντομη

¹⁷⁸ Σκουλάς 2015: 158-160

¹⁷⁹ Σουλιώτης 2018

¹⁸⁰ Σουλιώτης 2018

αναφορά σε ορισμένες από τις έρευνες αυτές που προσπάθησαν να επιτύχουν μια πολύπλευρη μελέτη του εξτρεμισμού αλλά και της τρομοκρατίας.

Μία σημαντική έρευνα που πραγματοποιήθηκε ήταν αυτή των Fahey και LaFree (2014), στην οποία εξετάστηκαν οι επιπτώσεις της κοινωνικής αποδιοργάνωσης μιας χώρας στα επίπεδα των τρομοκρατικών επιθέσεων σε 101 χώρες από το 1981 έως το 2010. Οι συγγραφείς αντιλαμβάνονται την κοινωνική αποδιοργάνωση ως την παρουσία κρατικής αστάθειας: επαναστατικός και εθνοτικός πόλεμος, δυσμενής αλλαγή καθεστώτος και γενοκτονία. Η κλασική θεωρία της κοινωνικής αποδιοργάνωσης ορίζει ότι τα άτομα που βιώνουν αυτές τις μορφές ταχείας κοινωνικής αλλαγής θα απελευθερωθούν από τους θεσμικούς και ανεπίσημους περιορισμούς που τους δένουν με την κοινωνία και τους κρατούν σύμφωνους με τους κοινωνικούς κανόνες και νόμους. Έτσι, οι Fahey και LaFree διαπίστωσαν, ελέγχοντας την κρατική ικανότητα και μια ευρεία ποικιλία άλλων μεταβλητών, ότι η κοινωνική αποδιοργάνωση συνδέεται σταθερά με τις αυξήσεις των τρομοκρατικών επιθέσεων και των θανάτων.¹⁸¹

Στο μεταξύ, οι Parkin και Freilich (2014) παρέχουν μία από τις λίγες εμπειρικές μελέτες για τα θύματα τρομοκρατικών επιθέσεων. Οι περισσότερες μελέτες για την τρομοκρατία εξετάζουν περιστατικά ή δράστες και αγνοούν τα θύματα, υποθέτοντας ότι πρόκειται για τυχαία επιλογή του πληθυσμού και ότι δεν υπάρχει καμία διαφορά για να εξηγηθεί. Χρησιμοποιώντας στοιχεία από την βάση δεδομένων για την εξτρεμιστική εγκληματικότητα των ΗΠΑ, οι Parkin και Freilich συνέκριναν τα θύματα δύο περιπτώσεων ανθρωποκτονιών που διαπράχθηκαν από ακροδεξιούς: ιδεολογικά παρακινούμενες ανθρωποκτονίες που διαπράχθηκαν ακριβώς λόγω της εφαρμογής της ακροδεξιάς ιδεολογίας (στενά συνδεδεμένη με την τρομοκρατία) και ανθρωποκτονίες που διαπράχθηκαν για προσωπικούς λόγους από ακροδεξιούς (συνηθισμένο έγκλημα). Για να εξηγήσουν αυτή την διαφορά στη θυματοποίηση, εφάρμοσαν και εξέτασαν διάφορες υποθέσεις από τη θεωρία της καθημερινής δρατηριότητας (routine activity theory) και του τρόπου ζωής (life-course theory). Τα ευρήματα του Parkin και Freilich υποστηρίζουν την υπόθεσή τους ότι οι καθημερινές δραστηριότητες των δύο ομάδων θυμάτων διαφέρουν και έτσι μεταβάλλεται η πιθανότητα έκθεσής τους σε επικίνδυνα μέρη και ανθρώπους.¹⁸²

¹⁸¹ Freilich & LaFree 2015: 2-3

¹⁸² Freilich & LaFree 2015: 3

Επιπλέον, οι Gruenewald και Pridemore (2011) χρησιμοποίησαν στοιχεία από το Υπουργείο Εσωτερικής Ασφάλειας (DHS) των ΗΠΑ, τη START, μια υποστηριζόμενη βάση δεδομένων ανοιχτού κώδικα των Ηνωμένων Πολιτειών για την εξτρεμιστική εγκληματικότητα (ECDB) και τις Συμπληρωματικές Εκθέσεις Ανθρωποκτονίας του UCR (University of California, Riverside) για να διερευνήσουν εάν οι εγχώριες ακροδεξιές τρομοκρατικές ανθρωποκτονίες συγκρίνονται με τις κοινές ανθρωποκτονίες. Οι συγγραφείς χρησιμοποίησαν με καινοτόμο τρόπο πολλαπλούς υπολογισμούς με αλυσιδωτές εξισώσεις για να συγκρίνουν τους δύο τύπους ανθρωποκτονίας σε 12 διαφορετικά χαρακτηριστικά θυμάτων, δραστών και συμβάντων. Διαπίστωσαν ότι, σε σύγκριση με άλλες ανθρωποκτονίες, οι ακροδεξιές τρομοκρατικές ανθρωποκτονίες ήταν πιθανότερο να έχουν λευκούς δράστες και πολλαπλά θύματα συνήθως άγνωστα προς τους δράστες, ενώ ήταν λιγότερο πιθανό να έχουν λευκά θύματα, να τελούνται με πυροβόλο όπλο, και να συμβαίνουν σε πόλεις με περισσότερους από 100.000 κατοίκους.¹⁸³

Σε ένα παρόμοιο πλαίσιο, οι Gruenewald, Chermak και Freilich (2013) στην μελέτη τους εξέτασαν αν οι ανθρωποκτονίες που διαπράττονται από ακροδεξιούς μοναχικούς εξτρεμιστές είναι διαφορετικές από τις ανθρωποκτονίες που διαπράττονται από ακροδεξιές εξτρεμιστικές ομάδες στις Ηνωμένες Πολιτείες.¹⁸⁴ Η μελέτη αυτή επικεντρώνεται αποκλειστικά σε 139 θανατηφόρες επιθέσεις. Η βάση δεδομένων για την εξτρεμιστική εγκληματικότητα των Ηνωμένων Πολιτειών (ECDB) που χρησιμοποιείται, περιλαμβάνει όλες τις ιδεολογικά υποκινούμενες ανθρωποκτονίες που διεπράχθησαν από ακροδεξιούς εξτρεμιστές μεταξύ του 1990 και του 2010.¹⁸⁵

Οι βασικότερες διαφορές που προέκυψαν από την έρευνα αυτή ήταν ότι πρώτον, οι μοναχικοί δράστες είχαν σημαντικά μεγαλύτερη πιθανότητα να έχουν προηγούμενη στρατιωτική εμπειρία από άλλους βίαιους ακροδεξιούς εξτρεμιστές. Δεύτερον, οι μοναχικοί δράστες ήταν πολύ πιο πιθανό να είχαν αντιμετωπίσει μια ψυχική ασθένεια πριν από την ανθρωποκτονία. Τρίτον, διαπιστώθηκε ότι υπήρχε σημαντική διαφορά σε σχέση τους άλλους ακροδεξιούς όσον αφορά την ηλικία. Ειδικότερα, οι μοναχικοί δράστες ήταν

¹⁸³ Freilich & LaFree 2012: 3-4

¹⁸⁴ Στις Ηνωμένες Πολιτείες, οι περισσότερες βίαιες επιθέσεις από μοναχικούς δράστες έχουν διαπραχθεί από τους ακροδεξιούς και πολλοί ισχυρίστηκαν ότι οι επιθέσεις αυτές αυξάνονται, Gruenewald, Chermak & Freilich 2013: 67

¹⁸⁵ Gruenewald, Chermak & Freilich 2013: 65

σε μεγάλο βαθμό νεότεροι από τους άλλους δράστες των συγκρινόμενων ανθρωποκτονιών. Τέταρτον, ήταν πολύ πιθανό να έχουν αποξενωθεί από άλλα πρόσωπα, όπως για παράδειγμα με κάποιο διαζύγιο, χωρισμό από ένα σύντροφο, ή λόγω θανάτου κάποιου συντρόφου. Πέμπτο και τελευταίο, οι ανθρωποκτονίες από αυτή την κατηγορία δραστών τελέστηκαν μετά τις επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου σε αντίθεση με τις ανθρωποκτονίες από οργανωμένες εξτρεμιστικές ομάδες που παρατηρούνται σε όλο το χρονικό διάστημα μελέτης.¹⁸⁶

Μία άλλη σημαντική ερευνητική προσπάθεια σχετικά με τον προσδιορισμό των κοινωνικών χαρακτηριστικών των τρομοκρατών έγινε από τον LaFree, Jensen, James και Safer-Lichtenstein (2018). Τα δεδομένα της έρευνας προέρχονται από την πρόσφατα διαθέσιμη βάση για τα «Προφίλ Ατομικής Ριζοσπαστικοποίησης στις Ηνωμένες Πολιτείες» (Profiles of Individual Radicalization in United States-PIRUS). Η βάση περιλαμβάνει πληροφορίες σχετικά με το κοινωνικό υπόβαθρο, τα δημογραφικά χαρακτηριστικά, την συμμετοχή σε ακραίες ριζοσπαστικές ομάδες, αριστερές ή δεξιές, και άλλες πληροφορίες σχετικά με το ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο 1.473 ατόμων που ριζοσπαστικοποιήθηκαν στις Ηνωμένες Πολιτείες από το 1948 έως το 2013. Τα άτομα αυτά επιλέχθηκαν λόγω της διάπραξης ιδεολογικά παρακινούμενων παράνομων, βίαιων ή μη, πράξεων, της ένταξή τους σε ορισμένη τρομοκρατική οργάνωση ή της συνεργασίας τους με οργανώσεις των οποίων οι αρχηγοί κατηγορήθηκαν για ιδεολογικά παρακινούμενες βίαιες επιθέσεις. Αυτές τις περιπτώσεις οι ερευνητές τις χαρακτήρισαν ως «εσωτερική ριζοσπαστικοποίηση» καθώς το μεγαλύτερο μέρος ή όλη η διαδικασία ατομικής ριζοσπαστικοποίησης πραγματοποιήθηκε ενώ κατοικούσαν στις Ηνωμένες Πολιτείες. Το σύνολο των δεδομένων της έρευνας συγκεντρώθηκε μεταξύ του Ιανουαρίου του 2013 και του Ιουνίου του 2014.¹⁸⁷

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα που προέκυψαν, τα άτομα που είναι λιγότερο πιθανό να εμπλακούν στον βίαιο εξτρεμισμό είναι καταρχάς όσα έχουν σταθερή εργασία. Η ύπαρξη σταθερού επαγγέλματος μειώνει σημαντικά την πιθανότητα εμπλοκής. Επιπλέον, προς υποστήριξη και της θεωρίας κοινωνικής εκμάθησης, τα άτομα που συναναστρέφονταν με ριζοσπαστικούς συνομήλικους είναι πολύ πιο πιθανό να συμμετάσχουν σε βίαιες

¹⁸⁶ Gruenewald, Chermak & Freilich 2013: 81

¹⁸⁷ LaFree, Jensen, James & Safer-Lichtenstein 2018: 244

εξτρεμιστικές ενέργειες. Σημαντικό ρόλο, ακόμα, παίζει η ύπαρξη ιστορικού ψυχικής νόσου ή προηγούμενου ποινικού μητρώου, καθώς πρόκειται για γεγονότα τα οποία αυξάνουν την πιθανότητα συμμετοχής σε ανάλογες ενέργειες. Σε αντίθεση με τις προσδοκίες των ερευνητών, το εκπαιδευτικό επίπεδο, η οικογενειακή κατάσταση, η παρελθούσα και η τρέχουσα στρατιωτική εμπειρία, η ύπαρξη ριζοσπαστικοποιημένων μελών της οικογένειας, το φύλο και η ηλικία δεν είχαν τόσο σημαντική επίδραση στην επιθετική συμπεριφορά.¹⁸⁸

Επιπροσθέτως, από την έρευνα προέκυψε ότι, σε σύγκριση με άλλους παραβάτες, τα άτομα που ταξινομήθηκαν ως ακροαριστερά ήταν σημαντικά λιγότερο πιθανό να εκδηλώσουν βίαιη συμπεριφορά. Το γεγονός αυτό δεν προκαλεί έκπληξη, δεδομένου ότι πολλές ακροαριστερές ομάδες της βάσης δεδομένων (π.χ. το Μέτωπο Απελευθέρωσης των Ζώων και το Μέτωπο Απελευθέρωσης της Γης) είναι κατά βάση οικολογικές και προάγουν τη μη βίαιη πολιτική αντίσταση. Ακόμη, η δεκαετία κατά την οποία τα άτομα ριζοσπαστικοποιήθηκαν είχε σημαντική επίδραση στην πιθανότητα να συμμετάσχουν σε πράξεις βίαιου εξτρεμισμού. Στη δεκαετία του 1970 και του 1980, για παράδειγμα, ενώ ριζοσπαστικοποιήθηκαν λιγότερα άτομα από την δεκαετία του 2000, πολύ μεγάλο ποσοστό αυτών διέπραξε βίαιες πράξεις ή είχε την πρόθεση να διαπράξει. Αντίθετα, κατά τη δεκαετία του 2000, παρά το γεγονός ότι αυξήθηκε ο αριθμός των ριζοσπαστικοποιημένων ατόμων, ένα μικρότερο ποσοστό αυτών κατέφυγε στην βία.¹⁸⁹

Συνολικά, λοιπόν, οι τέσσερις σημαντικοί προγνωστικοί παράγοντες του βίαιου εξτρεμισμού με βάση πολυπαραγοντικά μοντέλα που χρησιμοποιήθηκαν ήταν: σταθερή απασχόληση, ριζοσπαστικοί συνομήλικοι, ψυχικές ασθένειες και ποινικό μητρώο. Οι παράγοντες αυτοί επηρέαζαν σε σημαντικό βαθμό τη συμμετοχή ή μη σε βίαιες εξτρεμιστικές ενέργειες. Συγκεκριμένα, από το σύνολο των δεδομένων προέκυψε ότι τα άτομα με κανένα από αυτά τα τέσσερα χαρακτηριστικά έχουν 41,3% πιθανότητα εμπλοκής σε βίαιη συμπεριφορά, ενώ όσοι έχουν ένα από τα χαρακτηριστικά έχουν πιθανότητα 59,8%, δύο από τα χαρακτηριστικά 67%, τρία από τα χαρακτηριστικά 84,8% και εκείνα που έχουν και τα τέσσερα έχουν 100% πιθανότητα βίαιης συμπεριφοράς. Παρόλα αυτά, είναι αναγκαίο να σημειωθεί ότι τα αποτελέσματα βασίζονται σε μετρήσεις ελλιπών

¹⁸⁸ LaFree, Jensen, James & Safer-Lichtenstein 2018: 251

¹⁸⁹ LaFree, Jensen, James & Safer-Lichtenstein 2018: 251

δεδομένων. Έτσι, αν και κατατοπιστικό, αυτό το σύνολο των παραγόντων δεν θα πρέπει σε καμία περίπτωση να θεωρηθεί ως ένα ολοκληρωμένο προφίλ βίαιων πολιτικών εξτρεμιστών.¹⁹⁰

Τέλος, όσον αφορά την σχέση ΜΜΕ και τρομοκρατίας, η οποία αποτέλεσε ιδιαίτερο αντικείμενο έρευνας του προηγούμενου αιώνα, αξίζει να αναφερθεί η έρευνα του Εμμανουήλ Σκουλά, «Ο ρόλος των ΜΜΕ στην διαμόρφωση κοινωνικής αντίληψης για την τρομοκρατία στην Ελλάδα», που πραγματοποιήθηκε το 2015. Για την διεξαγωγή της μελέτης επιλέχθηκαν δύο εφημερίδες εθνικής εμβέλειας, με υψηλή μέση ημερήσια κυκλοφορία και μακρά παράδοση στην έντυπη δημοσιογραφία, το «*Βήμα*» και η «*Καθημερινή*» και ο συνολικός αριθμός των άρθρων που χρησιμοποιήθηκαν είναι 788 (390 από το *Βήμα* και 398 από την *Καθημερινή*). Το χρονικό διάστημα το οποίο εξετάζεται είναι από το 2011 έως και τον Ιούλιο του 2014, διάστημα ιδιαίτερα σημαντικό για την Ελλάδα λόγω της βαθιάς οικονομικής κρίσης και της ρευστότητας σε όλα τα επίπεδα (πολιτική, κοινωνική και οικονομική αστάθεια), στο οποίο όμως η τρομοκρατία φαίνεται να κλιμακώνει την δράση της παρά τις επιτυχίες της ΕΛ.ΑΣ.¹⁹¹ Στόχος της έρευνας ήταν να μελετηθεί η κατασκευή του «Πλαισίου Ασφάλειας»¹⁹² μέσα από την πληροφόρηση των ΜΜΕ για την τρομοκρατία στην Ελλάδα. Επιπλέον, από τον Σκουλά γίνεται μια προσπάθεια αναζήτησης των λανθανόντων μηνυμάτων που πιθανόν υπάρχουν εντός του Πλαισίου Ασφάλειας, καθώς και στο πώς κατασκευάζεται και διατηρείται «ζωντανός» εντός του πλαισίου αυτού ο «φόβος» για επικείμενα τρομοκρατικά χτυπήματα και για το αξιόμαχο της τρομοκρατίας.¹⁹³

Τα αποτελέσματα της έρευνας του Σκουλά ανέδειξαν ότι η «κατασκευή» της τρομοκρατίας συνδέεται άμεσα με την δημιουργία Πλαισίου Ασφάλειας, το οποίο είναι στοιχείο απαραίτητο προκειμένου να επιτευχθεί η δράση του κυρίαρχου παράγοντα της

¹⁹⁰ LaFree, Jensen, James & Safer-Lichtenstein 2018: 255

¹⁹¹ Σκουλάς 2015: 172

¹⁹² Στην έρευνα του Σκουλά η έννοια «του Πλαισίου της Ασφάλειας» σε σχέση με την τρομοκρατία και τα ΜΜΕ για την περίπτωση της Ελλάδας αφορά στο πώς η ΕΛ.ΑΣ. θεωρεί ότι ένα «ζήτημα» (μία απειλή ή ένας κίνδυνος) είναι υπαρκτό/πραγματικό και έτσι δικαιολογούνται τα «μέτρα ασφάλειας» ή «η αυξημένη επαγρύπνηση» σε επίπεδο πρόληψης κατά της τρομοκρατίας και αποτροπής των επικείμενων χτυπημάτων. Η πληροφόρηση αυτή περνάει στα ΜΜΕ συνήθως ως «άποψη της πηγής» του Κρατικού φορέα ώστε τελικά οι αναγνώστες να αναπτύσσουν ένα αίσθημα «προκατάληψης» ή «απέχθειας» κατά της τρομοκρατίας (της ιδεολογίας και των ατόμων που την εκφράζουν) αλλά και να αισθάνονται «φόβο» για ένα αβέβαιο και μη ορατό μέλλον, Σκουλάς 2015: 179

¹⁹³ Σκουλάς 2015: 175

Ασφάλειας, δηλαδή της ΕΛ.ΑΣ. Χωρίς να αναιρείται το γεγονός ότι υπάρχει τρομοκρατία στην Ελλάδα, η κατασκευή του Πλαισίου Ασφάλειας αναβαθμίζει το θέμα της τρομοκρατίας σε μείζον θέμα δημόσιας συζήτησης και πολιτικής (μέσω της πληροφόρησης των ΜΜΕ). Το Πλαίσιο Ασφάλειας δεν κάνει τίποτα άλλο από το να δημιουργεί τα «στεγανά» εκείνα, προκειμένου η Αντιτρομοκρατική (ως Κρατική Αρχή), να μπορεί σε επίπεδο πληροφόρησης να οριοθετήσει με σαφήνεια τα όρια στα οποία κινείται η τρομοκρατία.

Από το σύνολο, λοιπόν, των στοιχείων που μελετήθηκαν προκύπτει ότι η τρομοκρατία στην Ελλάδα παραμένει, όπως προαναφέρθηκε, ψηλά στην δημόσια συζήτηση και αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του ευρύτερου πλαισίου Ασφάλειας. Στόχος, σύμφωνα με την αρχή της πλαισίωσης, είναι να παραμείνει η τρομοκρατία σε περίοπτη θέση και να είναι συνεχώς στην πρώτη γραμμή επικαιρότητας, ακόμη και αν δεν συνδέεται με συγκεκριμένα γεγονότα- επιθέσεις. Στην κατεύθυνση αυτή, η απειλή παραμένει το κυρίαρχο συστατικό εντός του πλαισίου της Ασφάλειας και συνιστά την απαραίτητη συνθήκη προκειμένου ο κυρίαρχος παράγοντας, δηλαδή η ΕΛ.ΑΣ., να ολοκληρώσει τη διαδικασία της Ασφάλειας.¹⁹⁴

Όσον αφορά τώρα τα στατιστικά στοιχεία που προέκυψαν από την ετήσια έκθεση της Europol (2018), το έτος 2017 οι ακροαριστερές και αναρχικές τρομοκρατικές οργανώσεις ή μεμονωμένα άτομα στην Ευρωπαϊκή Ένωση πραγματοποίησαν 24 επιθέσεις. Στην Ελλάδα, την Ισπανία και την Ιταλία πραγματοποιήθηκαν οι περισσότερες από αυτές και συγκεκριμένα οχτώ στην πρώτη, επτά στην δεύτερη και επτά στην τρίτη. Επιπλέον, οι δύο τρομοκρατικές ενέργειες που έγιναν εναντίον της Γαλλίας και Γερμανίας προκλήθηκαν από Έλληνες εξτρεμιστές. Όσον αφορά τον ακροδεξιό εξτρεμισμό, αν και το ποσοστό των επιθέσεων παρέμεινε χαμηλό (μία επίθεση το 2016 και πέντε το 2017), η επίθεση το 2017 στην Μεγάλη Βρετανία που αποδόθηκε σε ακροδεξιά εξτρεμιστική οργάνωση προκάλεσε το θάνατο ενός προσώπου.¹⁹⁵

Αναφορικά με τις συλλήψεις ατόμων σχετιζόμενων με την ακροαριστερή ιδεολογία, οι Αρχές των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης συνέλαβαν 36 άτομα το 2017 (54 το

¹⁹⁴ Σκουλάς 2015: 225

¹⁹⁵ <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-2018-tesat-2018>

2014, 67 το 2015, 31 το 2016), τους περισσότερους εκ των οποίων στην Γαλλία, την Ελλάδα και την Ιταλία. Από την άλλη, οι συλλήψεις που αφορούσαν μέλη ακροδεξιών εξτρεμιστικών ομάδων σχεδόν διπλασιάστηκαν το 2017, καθώς από 11 το 2015 και 12 το 2016 έφτασαν τις 20 το 2017, και οι περισσότερες (15) αναφέρθηκαν από τη Γαλλία.¹⁹⁶

6. ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟΣ ΕΞΤΡΕΜΙΣΜΟΣ

Πέρα από τις μορφές εξτρεμιστικής βίας που αναλύθηκαν παραπάνω, δεν μπορεί να παραβλεφθεί το γεγονός ότι από τα τέλη του προηγούμενου αιώνα και ιδίως την είσοδο στον 21^ο αιώνα έχουν κάνει αισθητή την παρουσία τους και νέες μορφές που δεν ήταν ιδιαίτερα διαδεδομένες παλαιότερα. Μία νέα σχετικά απειλή, η οποία εξαπλώνεται ραγδαία σε παγκόσμιο επίπεδο είναι ο οικολογικός εξτρεμισμός.

Πιο συγκεκριμένα, το «Ριζοσπαστικό Περιβαλλοντικό και περί των Δικαιωμάτων των Ζώων Κίνημα» (Radical Environmentalist and Animal Rights [REAR] movement) είναι ένα ευρύ και με χαλαρή οργάνωση αμάλγαμα ατόμων, ομάδων και οργανώσεων που αποδέχονται ριζοσπαστικές (μη νόμιμες) ενέργειες για να φτιάξουν έναν κόσμο στον οποίο τα ζώα και το περιβάλλον θα είναι απόλυτα σεβαστά. Οι περισσότερες από τις ριζοσπαστικές ενέργειές τους αποσκοπούν στην έκθεση ή τη διακοπή της καταστροφής του περιβάλλοντος και της κακομεταχείρισης των ζώων.

Η αρχή του κινήματος REAR μπορεί να τοποθετηθεί στο Ηνωμένο Βασίλειο στα μέσα της δεκαετίας του 1970, όταν άρχισε η ανάπτυξη του (σύγχρονου) κινήματος για τα δικαιώματα των ζώων. Η δυσαρέσκεια με το κυρίαρχο κίνημα για την προστασία των ζώων οδήγησε σύντομα πολλούς ακτιβιστές να αναζητήσουν πιο επιθετικές μεθόδους. Έτσι, το 1976 η οργάνωση «Μέτωπο Απελευθέρωσης των Ζώων» (Animal Liberation Front -ALF) αποσχίστηκε από την λιγότερο ριζοσπαστική «Ένωση Σαμποτέρ Κυνηγιού» (Hunt Saboteurs Assosiation -HSA). Ο ιδρυτής Ronnie Lee ήταν αρνητικός με τις συμβατικές μεθόδους ακτιβισμού και αναζήτησε έναν πιο ριζοσπαστικό τρόπο «άμεσης δράσης εναντίον της κακομεταχείρισης των ζώων, διασώζοντας τα και προκαλώντας οικονομική ζημία [ακόμη και καταστροφή της περιουσίας] σε όσους τα εκμεταλλεύονταν». Γενικότερα, ο ALF δεν έχει επίσημα μέλη ούτε και οργανωμένη δομή· ο καθένας μπορεί

¹⁹⁶ <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-2018-tesat-2018>

να είναι ακτιβιστής του ALF. Ωστόσο, η ομάδα ξεκαθαρίζει τα όρια της δράσης της, δηλώνοντας ότι οποιοσδήποτε επιθυμεί να δρά στο όνομα του ALF θα πρέπει «να έχει λάβει όλες τις απαραίτητες προφυλάξεις εναντίον της βλάβης οποιουδήποτε ζώου, ανθρώπου και μη-ανθρώπινου οργανισμού».¹⁹⁷

Από τα μέσα του 1980, οι 30 αρχικοί ακτιβιστές του ALF αυξήθηκαν σε περισσότερους από 1.500 και εξαπλώθηκαν πέρα από το Ηνωμένο Βασίλειο. Ήδη όμως από 1979, ο ALF είχε κάνει την εμφάνισή του στην Βόρεια Αμερική, όταν ακτιβιστές απελευθέρωσαν τα ζώα από το Πανεπιστημιακό Ιατρικό Κέντρο της Νέας Υόρκης. Σήμερα, οι δράσεις του λαμβάνουν χώρα σε Ευρώπη και Αμερική. Ενώ όμως ο ALF εξακολουθεί να είναι η πιο ενεργή ομάδα του κινήματος REAR, δεν είναι πια η πιο ριζοσπαστική. Το 1982, η οργάνωση «Animal Rights Militia» (ARM) αποσχίστηκε από τον ALF, απορρίπτοντας την αρχή της μη άσκησης βίας. Από την στιγμή εκείνη και μετά, κάποιες άλλες ομάδες, όπως η Justice Department και η Revolutionary Cells-Animal Liberation Brigade, έχουν εμπλακεί στην στοχοποίηση και απειλή ανθρώπων που είναι ύποπτοι για κακομεταχείριση των ζώων. Όπως ο ALF, έτσι και αυτές οι ομάδες υποστηρίζουν ότι τα ζώα θα πρέπει να έχουν τα ίδια δικαιώματα με αυτά των ανθρώπινων όντων.¹⁹⁸

Παράλληλα με το κίνημα για τα δικαιώματα των ζώων, αναπτύχθηκε και το «Ριζοσπαστικό Περιβαλλοντικό Κίνημα». Γενικότερα, το Ριζοσπαστικό Περιβαλλοντικό Κίνημα περιλαμβάνει ομάδες όπως η «Earth First!» και το «Μέτωπο Απελευθέρωσης του Περιβάλλοντος» (Earth Liberation Front-ELF), αλλά επίσης και πράσινους αναρχικούς, οικοφемινίστριες και χορτοφάγους. Αυτές οι ομάδες διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό στις αντιλήψεις σχετικά με το εάν, το πώς και το πότε μπορεί να υπάρξει μια εναρμόνιση της ζωής στη Γη. Παρόλα αυτά, κάποιες βασικές πεποιθήσεις, αξίες και πρακτικές κάνουν δυνατό το να μιλάμε για ένα «ριζοσπαστικό περιβαλλοντισμό» στον ενικό, σαν μια σύνθετη και πλουραλιστική οικογένεια.

Μία από τις πρώτες και πιο σημαντικές ριζοσπαστικές περιβαλλοντικές ομάδες, η Earth First!, ιδρύθηκε το 1979 στις ΗΠΑ. Τα ιδρυτικά της μέλη ήταν πρώην περιβαλλοντολόγοι, οι οποίοι είχαν απογοητευτεί από το πολιτικό σύστημα και πίστευαν ότι η ριζοσπαστική δράση ήταν απαραίτητη για την αντιμετώπιση της περιβαλλοντικής

¹⁹⁷ Hirsch-Hoefler & Muddle 2014: 590

¹⁹⁸ Hirsch-Hoefler & Muddle 2014: 591

κρίσης. Η οργάνωση ούτε καταδίκασε ούτε υποστήριξε παράνομες πράξεις καταστροφής περιουσίας. Ωστόσο, τη δεκαετία του 1990 κάποια μέλη απογοητεύτηκαν με την απροθυμία της ομάδας να εμπλακεί σε παράνομες πράξεις για την επίτευξη των στόχων της. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα το 1992 κάποιοι Βρετανοί μέλη της οργάνωσης να σχηματίσουν τον ELF, που έλαβε ενεργό δράση στη Βόρεια Αμερική τέσσερα χρόνια αργότερα. Ο ELF αποκαλεί τον εαυτό του ως «μια παγκόσμια οργάνωση που προβαίνει σε άμεση δράση με την μορφή του οικονομικού σαμποτάζ για να σταματήσει την εκμετάλλευση και την καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος». Η πρώτη δράση «Απελευθέρωσης της Γης» έλαβε χώρα στις 19 Ιουνίου 1995 στον Καναδά, από μία υποομάδα του ELF, η οποία αποκαλεί τον εαυτό της «Earth Liberation Army» (ELA). Τα μέλη της έκαψαν ένα μουσείο άγριας ζωής και κατέστρεψαν ένα κυνηγετικό καταφύγιο στην Βρετανική Κολομβία. Από τότε, ο ELF έχει διαδοθεί παγκοσμίως (ιδιαίτερα σε Αμερική και Ευρώπη), όμως δεν υπάρχει επίσημα ως οργάνωση, και οποιοσδήποτε σέβεται τους κανόνες του μπορεί να δρα στο όνομά του, όπως ακριβώς συμβαίνει και στην περίπτωση του ALF.¹⁹⁹

Σήμερα, το κίνημα REAR είναι ένα ποικιλόμορφο παγκόσμιο κίνημα με έναν άγνωστο αριθμό ακτιβιστών και υποστηρικτών σε όλο το κόσμο. Θα μπορούσε καλύτερα να περιγραφεί ως μία ιδέα που εμπνέει ομάδες και ακτιβιστές που δρουν ανώνυμα μεμονωμένα ή σε ομάδες χωρίς μια κεντρική οργάνωση ή συντονισμό. Πυρήνες του REAR μπορούν να εντοπιστούν σε τουλάχιστον 25 χώρες, από τους οποίους οι πιο δραστήριοι βρίσκονται στην Αυστραλία, τον Καναδά, την Γαλλία, την Γερμανία, το Μεξικό, την Ολλανδία, τη Σουηδία, τη Μεγάλη Βρετανία και τις ΗΠΑ.

Να σημειωθεί πως ενώ οι ριζοσπαστικοί περιβαλλοντολόγοι αναφέρονται σε όλο το οικοσύστημα, οι ριζοσπάστες των δικαιωμάτων των ζώων ασχολούνται κυρίως με τα ενσυνείδητα όντα. Ωστόσο, συνεργάζονται τακτικά και αναλαμβάνουν μαζί την ευθύνη για ορισμένες ενέργειες. Για παράδειγμα, τόσο ο ALF όσο και ο ELF ανέλαβαν την ευθύνη για την φωτιά στο κτίριο του Υπουργείου Γεωργίας (USDA) στην Ολύμπια της Ουάσιγκτον το 1998. Γενικότερα, μεγάλο μέρος των περιβαλλοντικών ακτιβιστών και των ακτιβιστών για τα δικαιώματα των ζώων εμμένουν σε ιδέες «βαθιάς οικολογίας», που τονίζουν το βιοκεντρισμό και την ισότητα όλων των ειδών-ανθρώπινων και μη-

¹⁹⁹ Hirsch-Hoefler & Muddle 2014: 591

ανθρώπων. Ενώ, όμως, οι περισσότεροι ακτιβιστές πιστεύουν ότι οι στόχοι τους μπορούν να επιτευχθούν με μια ριζοσπαστική μεταρρύθμιση του πολιτικού συστήματος, υπάρχουν και οι πιο ακραίοι ακτιβιστές που ενστερνίζονται αντικαπιταλιστικές και αναρχικές ιδέες, και πιστεύουν ότι μόνο η πραγματική επανάσταση μπορεί να σώσει τον πλανήτη.²⁰⁰

1) Η περίπτωση της Ελλάδας

Αντίστοιχες δράσεις του κινήματος δεν έλειψαν και από την χώρα μας. Από τα τέλη του 2008 έκανε την εμφάνισή της η οργάνωση με το όνομα «Αντισπισιστική Δράση», η οποία ανήρτησε στο Διαδίκτυο μια προκήρυξη, αναλαμβάνοντας την ευθύνη για την απελευθέρωση μεγάλου αριθμού ζώων μινκ από εκτροφεία της Σιάτιστας και της Καστοριάς. Από την στιγμή εκείνη και έκτοτε, η οργάνωση έχει προβεί σε μια σειρά πράξεων που περιλαμβάνουν πέρα από την απελευθέρωση ζώων, βανδαλισμούς, επιθέσεις και καταστροφές καταστημάτων. Συγκεκριμένα, τον Οκτώβριο του 2017 η ομάδα με την ονομασία «Μέτωπο Απελευθέρωσης Ζώων-Αντισπισιστικός Πυρήνας Σφυροφόρων Καταδρομέων» ανέλαβε την ευθύνη για την επίθεση σε κρεοπωλείο στην οδό Καλλιδρομίου με ταυτόχρονες απειλές σε όλους τους ιδιοκτήτες κρεοπωλείων, αλλά και στα «pet shops». Σε ανάρτησή του σε ιστοσελίδα του αντιεξουσιαστικού χώρου, ο «Αντισπισιστικός Πυρήνας» χαρακτηρίζει τις πράξεις του «μικρή ανταπόδοση» στη βία που «συμμετέχει έμπρακτα κάθε κρεοπόλης».²⁰¹ Το Φεβρουάριο του 2018 οι αντισπισιστές πραγματοποίησαν επίθεση σε κρεοπωλεία, φορτηγά μεταφοράς κρεάτων, αλλά και σε ένα ιχθυοπωλείο στα Ιωάννινα προκαλώντας υλικές ζημιές. Την ευθύνη ανέλαβε μια άλλη αντισπισιστική οργάνωση με την επωνυμία «Μαυροπράσινα Παγούρια» που ανήρτησε σχετική ανακοίνωση και φωτογραφικό υλικό σε ιστότοπο του αντιεξουσιαστικού χώρου. Τα «Μαυροπράσινα Παγούρια» αναφέρουν ότι στόχος τους είναι «να δείξουνε αλληλεγγύη σε εκείνους που το βασικό τους δικαίωμα για ελευθερία καταπατάται από την στιγμή της γέννησής τους, στο βωμό του κέρδους, της διασκέδασης, της παράδοσης και του κυρίαρχου συστήματος πεποιθήσεων του καρνισμού».²⁰²

²⁰⁰ Hirsch-Hoefler & Muddle 2014: 591-592

²⁰¹ <https://www.news.gr/ellada/article/760605/ti-ine-i-antispisistes-pou-apiloun-ta-kreopolia-sta-exarchia.html>

²⁰² <https://www.protothema.gr/greece/article/761394/giannena-oi-adispisistes-mauroprasina-pagouria-espasan-kreopoleia-kai-psaradika/>

6.1 ΕΜΠΕΙΡΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Όσον αφορά τις έρευνες σχετικά με αυτό το είδος του εξτρεμισμού, θα λέγαμε ότι είναι πολύ πιο περιορισμένες συγκριτικά με αυτές που πραγματοποιήθηκαν για τις προαναφερθείσες μορφές εξτρεμιστικής βίας. Παρόλα αυτά, θα γίνει μια προσπάθεια αναφοράς κάποιων διαθέσιμων στοιχείων σχετικά με την δράση των οργανώσεων αυτών.

Αρχικά, θα μπορούσε να σημειωθεί ότι το Φεβρουάριο του 2002 ο υποδιευθυντής του Τμήματος Αντιτρομοκρατίας/Αντικατασκοπείας του FBI, Dale Watson, υπολόγισε ότι «οι οργανώσεις ALF και ELF είχαν διαπράξει από το 1996 σχεδόν 600 εγκληματικές πράξεις στις ΗΠΑ, που είχαν ως αποτέλεσμα περιουσιακές καταστροφές αξίας 42 εκατομμυρίων δολαρίων».

Στην συνέχεια, η Jennifer Garson και οι συνάδελφοί της (2012), κάνοντας αναζήτηση σε δώδεκα διαφορετικές βάσεις δεδομένων, υπολόγισαν ένα σύνολο από 1.069 εγκληματικές ενέργειες στις ΗΠΑ μεταξύ 1970 και 2007 από εξτρεμιστικές οικολογικές οργανώσεις. Όσον αφορά τις ΗΠΑ, η βάση δεδομένων της Carson και των συναδέλφων της είναι η πληρέστερη διαθέσιμη προς το παρόν. Σύμφωνα με αυτή, από τις 1.069 εγκληματικές πράξεις που το κίνημα REAR διέπραξε μεταξύ 1970 και 2007, καταγράφηκαν 3 δολοφονίες (0,3%), 44 ένοπλες επιθέσεις (4,1%), 55 τοποθετήσεις εκρηκτικών/βομβών (5,1%), 933 εισβολές σε εγκαταστάσεις (87,3%), 30 άοπλες επιθέσεις (2,8%) και 4 ενέργειες αγνώστου είδους (0,4%).²⁰³

Στην έρευνα που πραγματοποίησαν οι Hirsch-Hoefler και Muddle (2014) διέκριναν ένα σχήμα κατηγοριοποίησης επτά τύπων ενεργειών: εμπρησμοί²⁰⁴, δολοφονίες, βανδαλισμοί²⁰⁵, παραβιάσεις κατοικιών, απελευθερώσεις ζώων²⁰⁶, βομβιστικές ενέργειες και κυβερνοέγκλημα. Ειδικότερα για την έρευνα θα πρέπει να αναφερθεί ότι όσον αφορά τις δολοφονίες, η συντριπτική πλειοψηφία των ατόμων και των ομάδων του κινήματος REAR απορρίπτουν την βλάβη οποιουδήποτε ενσυνείδητου οργανισμού, συμπεριλαμβανομένων και των ανθρώπων. Τόσο ο ALF όσο και ο ELF ρητά δηλώνουν

²⁰³ Hirsch-Hoefler & Muddle 2014: 595

²⁰⁴ Τον Απρίλιο του 2013 ακτιβιστές του ARM τοποθέτησαν βόμβα στο σπίτι ενός Σουηδού λογιστή που συνδεόταν με μία φάρμα για μίγκκ στη Σουηδία

²⁰⁵ Τον Ιούλιο του 1989 ο ALF εισέβαλε σε μία εγκατάσταση του Πανεπιστημίου Tech του Τέξας και κατέστρεψε εξοπλισμό, υπολογιστές και αρχεία που η αξία τους εκτιμάται σε 700.000 δολάρια

²⁰⁶ Η πρώτη δράση στη Βόρεια Αμερική, η οποία έλαβε και μεγάλη δημοσιότητα, ήταν η απελευθέρωση 469 ζώων, συμπεριλαμβανομένης μιας μικρής μαϊμούς πέντε εβδομάδων από μία εγκατάσταση πειραμάτων ζώων του Πανεπιστημίου της Καλιφόρνια τον Απρίλιο του 1985

ότι τέτοιες ενέργειες δεν μπορούν να τελούνται στο όνομα της οργάνωσης. Πολλοί υπέρμαχοι μάλιστα υποστηρίζουν ότι το κίνημα δεν σκότωσε ποτέ κανέναν και αυτό είναι ένα από τα βασικότερα επιχειρήματά τους εναντίον της χρήσης του όρου «οικοτρομοκρατία». Οι ελάχιστες δολοφονίες που αναφέρονται από τους ειδικούς αποδίδονται σε δράστες που λειτουργούσαν μόνοι τους («lone wolves») με ιδιαίτερα προβληματικές διασυνδέσεις με το κίνημα.²⁰⁷ Οι πιο διαδεδομένες δράσεις είναι οι απελευθερώσεις των ζώων και ακολουθούν οι τοποθετήσεις βομβών. Επιπλέον, οι ριζοσπαστικοί περιβαντολλόγοι διαφέρουν σε κάποιο βαθμό στην επιλογή των δράσεων τους από τους ακτιβιστές για τα δικαιώματα των ζώων, ενώ υπάρχουν αρκετά σημαντικές εθνικές και τοπικές διαφορές σε κάθε υπο-ομάδα. Συνεπώς, είναι αδύνατο να υπολογιστούν ακριβή νούμερα για τις επιθέσεις των ομάδων. Μια διεθνής βάση δεδομένων δεν υπάρχει και ακόμα και στην περίπτωση μιας χώρας, όπως οι ΗΠΑ, τα στοιχεία είναι ελλιπή.

Οι Hirsch-Hoefler και Muddle προχώρησαν στη συνέχεια στην δημιουργία μιας παγκόσμιας βάσης δεδομένων. Σε αυτή εισήγαγαν 5.578 εγκληματικές ενέργειες του ριζοσπαστικού κινήματος για τα δικαιώματα των ζώων για την χρονική περίοδο 2003-2010. Δεδομένου ότι οι ακτιβιστές για τα δικαιώματα των ζώων είναι υπεύθυνοι για την συντριπτική πλειοψηφία των εγκληματικών ενεργειών του ευρύτερου κινήματος REAR και έχουν σχεδόν παρόμοιο μοτίβο με τους περιβαλλοντικούς ακτιβιστές, τα ευρήματα θεωρούνται σε μεγάλο βαθμό αντιπροσωπευτικά για το ευρύτερο κίνημα. Η βάση δεδομένων των Hirsch-Hoefler και Muddle χρησιμοποίησε πληροφορίες που αναρτούνταν στην ιστοσελίδα του περιοδικού *Bite Back*. Με βάση τις κατηγορίες πράξεων/δράσεων που είχαν φτιάξει, υπολόγισαν 247 εμπρηστικές ενέργειες (4,4%), 3.695 βανδαλισμούς (66,2%), 808 παραβιάσεις κατοικιών (14,5%), 690 απελευθερώσεις ζώων (12,4%), 80 τοποθετήσεις βομβών (1,4%), 58 κυβερνοεκλήματα (1%) και καμία δολοφονία.²⁰⁸

Σε αυτό το σημείο είναι χρήσιμο να γίνει μια αναφορά στην χρήση του όρου «οικοτρομοκρατία». Καταρχάς, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ορισμένες ενέργειες του κινήματος REAR είναι τρομοκρατικές. Δεύτερον, υπάρχουν κάποιες ομάδες μέσα στο κίνημα που δεν αποκλείουν εγκληματικές δραστηριότητες, όπως κυρίως οι ARM, Justice Department και ELA. Ωστόσο, παρά την εξελισσόμενη ριζοσπαστικοποίηση του κινήματος, η μεγάλη

²⁰⁷ Hirsch-Hoefler & Muddle 2014: 593-594

²⁰⁸ Hirsch-Hoefler & Muddle 2014: 595

πλειοψηφία των ακτιβιστών και των ομάδων του δεν εμπλέκονται σε αντίστοιχες ενέργειες. Παρόλο που είναι δύσκολο να εξαχθεί με ακρίβεια το ποσοστό των τρομοκρατικών δράσεων μέσα στο σύνολο δράσης του κινήματος, βάσει των προηγούμενων δεδομένων λιγότερο από το 10% του συνόλου των προαναφερθέντων παράνομων πράξεων μπορεί να κατηγοριοποιηθεί ως οικο-τρομοκρατία. Επιπλέον, οι τρομοκρατικές ενέργειες δεν είναι κεντρικές στην πολιτική εκστρατεία των περισσότερων ατόμων και ομάδων του κινήματος, το οποίο έχει ως στόχο κυρίως την διακοπή της περιβαλλοντικής καταστροφής και της κακομεταχείρισης των ζώων με το να το καθιστά ασύμφορο για τις επιχειρήσεις.²⁰⁹

7. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

Είναι φανερό πως οι ερευνητικές προσπάθειες των εγκληματολόγων έχουν ενταθεί ιδίως μετά την 11^η Σεπτεμβρίου, τα γεγονότα της οποίας έστρεψαν το παγκόσμιο ενδιαφέρον σε ζητήματα τρομοκρατίας και εξτρεμισμού. Επίσης, παρατηρείται μια δεκτικότητα από μέρους της εγκληματολογίας να ξεφύγει από τα στενά καθορισμένα όρια της και να λάβει υπόψη και πλήθος άλλων παραγόντων που μέχρι στιγμής δεν συμπεριλαμβάνονταν στο πεδίο μελέτης της. Εντούτοις, υπάρχουν πολλά ακόμη στοιχεία και γεγονότα τα οποία θα πρέπει να εξετάσει, προκειμένου να επιτύχει μία πολύπλευρη κατανόηση του φαινομένου.

Μέχρι σήμερα, η εγκληματολογία εξακολουθεί να αντιμετωπίζει την τρομοκρατία ως μία υλική, άμεσα ορατή και αντιληπτή, αντικαθεστωτική βία, ασκούμενη από άτομα ή κλειστές ομάδες με ιεραρχική οργάνωση και συνωμοτικό χαρακτήρα. Οι αεροπειρατείες παλαιστινίων εξτρεμιστών, οι βόμβες των αντάρτικων πόλης και οι δολοφονίες κρατικών αξιωματούχων ή μελών της άρχουσας τάξης συχνά καλύπτουν, αν δεν εξαντλούν, την περί τρομοκρατίας ανάλυση.²¹⁰ Αυτό έχει ως αποτέλεσμα το πεδίο μελέτης της να είναι αρκετά περιορισμένο, αφήνοντας συχνά στην άκρη ενέργειες επίσημων κρατικών φορέων. Για παράδειγμα, θα λέγαμε ότι έχει ελάχιστα να πει για τις δολοφονίες και τη βίαιη δικαιοσύνη από τη βρετανική κυριαρχία στη Βόρεια Ιρλανδία ή ακόμα για τις βίαιες ενέργειες από μέρους των οργάνων τήρησης της τάξης, όπως τα αστυνομικά όργανα, στα πλαίσια

²⁰⁹ Hirsch-Hoefler & Muddle 2014: 587-598

²¹⁰ Γεωργόπουλος 2014

αντιμετώπισης των τρομοκρατικών ομάδων. Το σημαντικό είναι πως κάθε ένα από αυτά τα γεγονότα εγείρει ζητήματα σχετικά με τη νομοθεσία, την επιβολή της και την κοινωνική (αν)ικανότητα να καταδιώξει ισχυρούς δρώντες μέσω της ποινικής δικαιοσύνης.

Επιπλέον, δεν υπάρχουν μελέτες σχετικά με τον αντίκτυπο πλήθους κοινωνικών και οικονομικών πολιτικών που μπορεί να δημιουργούν εγκληματικές συμπεριφορές, όπως για παράδειγμα η τρέχουσα οργάνωση και οι πολιτικές που σχετίζονται με την κτηνοτροφία των ζώων ή τη βιομηχανία τροφίμων. Αυτό συμβαίνει διότι, μέσα στη μαζική εγκληματολογική έρευνα, κυριαρχούν οι φωνές των ακαδημαϊκών εμπειρογνομόνων που συναινούν με τις πολιτικές απαιτήσεις του κράτους.²¹¹

Άξιο αναφοράς, επίσης, είναι το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια το εντατικοποιημένο καθεστώς λιτότητας, που έχει επηρεάσει ιδιαίτερα τα πανεπιστημιακά ιδρύματα, έχει ενισχύσει την εξάρτηση των ακαδημαϊκών σε ορισμένες χώρες σε πηγές εξωτερικής χρηματοδότησης, στις οποίες κυριαρχούν οι πολιτικές ή οι βιομηχανικές απαιτήσεις.²¹² Βέβαια, δεν αμφισβητείται το ότι ανέκαθεν υπήρχε σχέση μεταξύ της εγκληματολογικής επιστήμης και της κρατικής εξουσίας, την οποία εξυπηρετούσε σε κάποιο βαθμό. Ωστόσο, τελευταία έχει σημειωθεί μια εντατικοποίηση αυτής της σχέσης, με αποτέλεσμα η επιστήμη ίσως να εισέρχεται σε μία ποιοτικά διαφορετική φάση. Το βασικό κλειδί γι' αυτή την εντατικοποίηση είναι η κυριαρχία του νεοφιλελευθερισμού και η επακόλουθη επίθεση του σε όλους τους θεσμούς της κοινωνίας των πολιτών. Στην εγκληματολογία, ίσως περισσότερο από τις υπόλοιπες επιστήμες, αυτό σημαίνει εμπειρική έρευνα που στερείται ανεξαρτησίας. Σημαίνει μια σειρά από αναμενόμενα και αυτοκαθοριζόμενα ερευνητικά αποτελέσματα, συχνά παραγόμενα από μεγάλης κλίμακας χρηματοδοτούμενα, αξιολογικά προσανατολισμένα ερευνητικά προγράμματα, τα οποία τελικά αυτοεξυπηρετούν και αυτονομιμοποιούν τους χρηματοδότες.²¹³

Εντούτοις, παρά τα εμπόδια και τις προκλήσεις που καλείται να αντιμετωπίσει, η εγκληματολογία θα πρέπει να είναι ανοιχτή στη χρήση διαφορετικών προσεγγίσεων και ποικίλων μεθόδων, καθώς επίσης και στη συνεργασία με άλλες επιστήμες, προκειμένου

²¹¹ Hillyard, Sim, Tombs & Whyte 2004: 371-372

²¹² Hillyard, Sim, Tombs & Whyte 2004: 375

²¹³ Hillyard, Sim, Tombs & Whyte 2004: 383

να επιτύχει την διεξαγωγή έγκυρων, αντικειμενικών επιστημονικών ερευνών και την καλύτερη μελέτη του φαινομένου.

Καταρχάς, λοιπόν, θα πρέπει να ταχθεί ενάντια στην παραδοχή που θέλει την τρομοκρατία να διαπράττεται από άτομα ή ολιγάριθμες ομάδες, αποκλείοντας τα κράτη, τις ενώσεις κρατών και τους διεθνείς οργανισμούς. Και αυτό διότι η ταυτότητα μιας πράξης δεν θα πρέπει να καθορίζεται με βάση το πρόσωπο του φορέα που την διαπράττει αλλά τα ποιοτικά της χαρακτηριστικά, διαφορετικά στερείται κάθε αναλυτικής αξίας και εκπίπτει σε όρο πολιτικής προπαγάνδας.²¹⁴

Θα πρέπει, ακόμη, να λάβει υπόψη το γεγονός ότι τρομοκρατικές μέθοδοι δύνανται να επιστρατευτούν τόσο σε καιρό ειρήνης όσο και σε εμπόλεμη κατάσταση. Γενοκτονίες, λεηλασίες, σφαγές αμάχων, μερικές από τις πλέον εκτεταμένες τρομοκρατικές ενέργειες της ιστορίας, έχουν αποχαρακτηρισθεί με το πρόσχημα της διενέργειάς τους εντός πολεμικών επιχειρήσεων. Μία κριτική ανάλυση, μάλιστα, οφείλει να θέσει ως αφετηρία την παρατήρηση πως ο ισχυρός αρνείται να εφαρμόσει για τον εαυτό του τα κριτήρια που ο ίδιος έχει θέσει για τον αδύναμο. Έτσι, θα πρέπει να αναλογιστεί, για παράδειγμα, με ποιά ηθική νομιμοποίηση η απαγωγή και εκτέλεση ανώτατου κρατικού αξιωματούχου από ομάδες «αντάρτικων πόλης» συνιστά τρομοκρατική ενέργεια, ενώ η ίδια ακριβώς πράξη όταν τελείται από τους πράκτορες κρατικών μυστικών υπηρεσιών λαμβάνει διαφορετικό χαρακτηρισμό ή ακόμη στην βάση ποιού ηθικού κανόνα η βόμβα που εκτοξεύεται από παλαιστινίους αυτονομιστές σε βάρος του ισραηλινού στρατού κατοχής χαρακτηρίζεται τρομοκρατικό χτύπημα, ενώ η ίδια ακριβώς πράξη, όταν προέρχεται από πράκτορες της CIA λαμβάνει διαφορετικό χαρακτηρισμό.²¹⁵

Υπευθυμίζεται ακόμη πως έγκλημα θεωρείται καθετί που παραβιάζει τον αυτοπροσδιορισμό και την αυτοδιάθεση ατόμων, εθνικών ομάδων, λαών.²¹⁶ Γι'αυτό το λόγο, δεν θα πρέπει να παραβλέπει και την οπτική γωνία των αδυνάμων και του αγώνα τους για αυτοδιάθεση, των καταπιεσμένων λαών, των διωκόμενων εθνικών μειονοτήτων, όπως για παράδειγμα του ιρλανδικού λαού, των κούρδων αυτονομιστών και των Παλαιστινίων.

²¹⁴ Γεωργόπουλος 2014

²¹⁵ Γεωργόπουλος 2014

²¹⁶ Γεωργόπουλος 2014

Τέλος, άμεσης ανάγκης χρήζει να καταδείξει τον αμιγώς πολιτικό χαρακτήρα του φαινομένου, όταν η καθεστωτική γραμμή παρουσιάζει σταθερά την τρομοκρατία με όρους κοινού εγκλήματος, συνδέοντας τους τρομοκράτες με ποινικούς και μέλη του οργανωμένου εγκλήματος. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, το φαινόμενο να ανακυκλώνεται σε όρους ατομικής ψυχολογίας, με το πορτραίτο του βίαιου εξτρεμιστή, του παρανοϊκού φονταμενταλιστή, του ψυχωτικού θρησκόληπτου να μην γνωρίζει ουσιαστική αμφισβήτηση με την παράλληλη αποδυνάμωση και τον εκφυλισμό της έννοιας του πολιτικού εγκλήματος.²¹⁷

Όσον αφορά τις εμπειρικές έρευνες, η εγκληματολογία θα πρέπει να προβεί στην διερεύνηση και άλλων εγκληματολογικών θεωριών που θα μπορούσαν να εξηγήσουν το φαινόμενο της εξτρεμιστικής βίας, ακόμα και σε συνεργασία με άλλα επιστημονικά πεδία που έχουν επίσης αναδείξει σημαντικό έργο στον τομέα αυτό, όπως η ψυχολογία και η πολιτική επιστήμη, προκειμένου να δημιουργήσει σύνθετα πλαίσια μαζί με άλλες καλά εδραιωμένες προοπτικές της ριζοσπαστικοποίησης και του εξτρεισμού.

Συνεπώς, οι σύγχρονοι εγκληματολόγοι θα πρέπει να εξετάζουν το ευρύτερο πλαίσιο μέσα στο οποίο αναπτύσσονται φαινόμενα όπως ο εξτρεμισμός και η τρομοκρατία, να λαμβάνουν υπόψη τους όλα τα δεδομένα ώστε οι έρευνες που διεξάγουν να είναι πλήρεις, αντικειμενικές και αμερόληπτες και να προσπαθούν με το επιστημονικό και ερευνητικό τους έργο να προωθούν την κοινωνική δικαιοσύνη.

8. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΔΥΣΧΕΡΕΙΕΣ

Όπως προκύπτει από όσα προλέχθησαν, η μελέτη του φαινομένου της εξτρεμιστικής βίας δεν αποτελεί πρόσφατο γεγονός. Ερευνητές από διαφορετικές επιστήμες εξέτασαν τις αιτιολογίες του, την αποτελεσματικότητα των μέτρων πρόληψης και καταστολής, τις ιδεολογίες και τις δομές διαφόρων ομάδων εδώ και δεκαετίες. Παρόλα αυτά, όσον αφορά την εγκληματολογική επιστήμη, παρατηρείται μια σχετικά περιορισμένη ερευνητική ενασχόληση με το συγκεκριμένο αντικείμενο. Αυτό είναι συνέπεια του πλήθους των ερευνητικών κωλυμάτων που καλείται να αντιμετωπίσει ένας ερευνητής κατά την προσέγγιση τέτοιου είδους φαινομένων, με βασικότερο την έλλειψη επαρκών στοιχείων προς διερεύνηση. Έτσι, θα πρέπει να σημειωθεί ότι μεγάλο μέρος του ελέγχου της

²¹⁷ Γεωργόπουλος 2014

θεωρητικής εργασίας και των υποθέσεων στηρίζεται σε αμφισβητούμενα ή ανεπαρκή δεδομένα και η στατιστική ανάλυση είναι σπάνια.

Από τη συστηματική ανασκόπηση πάνω από 14.000 άρθρων για την τρομοκρατία, που δημοσιεύθηκαν μεταξύ 1971 και 2003, η οποία πραγματοποιήθηκε από τον Lum και τους συνεργάτες του (2006), διαπιστώθηκε ότι μόνο το 3% ήταν επαρκώς εμπειρικά τεκμηριωμένα. Επιπλέον, η εξέταση του Silke (2008) για τον αντίκτυπο της 9/11 στην βιβλιογραφία για την τρομοκρατία κατέληξε στο ότι σχεδόν το 65% των δημοσιευμένων άρθρων ήταν βιβλιογραφικές ανασκοπήσεις.²¹⁸

Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να υπενθυμίσουμε ότι υπάρχει μια πολυετής δυσκολία στην καθιέρωση ενός κοινού ορισμού για την τρομοκρατία, ο οποίος να είναι γενικά αποδεκτός από τις κυβερνήσεις, τους φορείς επιβολής του νόμου και τους επιστημονικούς ερευνητές. Οι Maxwell και Chermak καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι «ο καθορισμός της τρομοκρατίας είναι η μακρύτερη και πιο επίπονη συζήτηση μεταξύ ερευνητών και κυβερνήσεων».²¹⁹

Ο σημαντικότερος λόγος, όμως, γι' αυτή την έλλειψη ερευνών οφείλεται μάλλον στη διαθεσιμότητα δεδομένων. Στην εγκληματολογία, τα στοιχεία σχετικά με την παράνομη συμπεριφορά προέρχονται παραδοσιακά από τρεις πηγές, που αντιστοιχούν στους σημαντικότερους κοινωνικούς ρόλους που συνδέονται με εγκληματικά γεγονότα: τα «επίσημα» δεδομένα που συλλέγονται από τους νόμιμους φορείς, ιδίως από την αστυνομία, τις «έρευνες θυματοποίησης» που διεξάγονται στο γενικό πληθυσμό θυμάτων και μη θυμάτων και τα στοιχεία που συλλέγονται από τις έρευνες «αυτοομολογούμενης ενοχής» από τους παραβάτες. Και οι τρεις αυτές πηγές είναι προβληματικές όταν πρόκειται για τη συλλογή δεδομένων σχετικά με την εξτρεμιστική βία. Ενώ τα αστυνομικά τμήματα και άλλες υπηρεσίες ποινικής δικαιοσύνης παρέχουν πρόσβαση σε τεράστιες ποσότητες λεπτομερών δεδομένων για κοινά εγκλήματα στις περισσότερες χώρες, αυτό σπάνια συμβαίνει στην περίπτωση εξτρεμιστικών και τρομοκρατικών ενεργειών, διότι πρόκειται για στοιχεία που αφορούν την εσωτερική ασφάλεια κάθε κράτους. Μέρος της δυσκολίας είναι μεταξύ άλλων οι διαφορετικοί ορισμοί της τρομοκρατίας μεταξύ των χωρών και μάλιστα μεταξύ διαφορετικών οργανισμών της ίδιας χώρας. Επιπλέον, οι τρομοκρατικές

²¹⁸ Chermak, Freilich, Parkin & Lynch 2011: 193

²¹⁹ Chermak, Freilich, Parkin & Lynch 2011: 193

ενέργειες περιλαμβάνουν συχνά αρκετά κοινά είδη εγκληματικών κατηγοριών. Έτσι, μια δολοφονία μπορεί να συμπεριληφθεί στα στοιχεία της αστυνομίας ως ανθρωποκτονία αλλά όχι ως τρομοκρατία, ενώ η καταστροφή ενός κτιρίου μπορεί να συμπεριληφθεί σε μια αστυνομική αναφορά ως εμπρησμός αλλά όχι ως τρομοκρατία.²²⁰

Οι έρευνες θυματοποίησης έχουν ελάχιστη χρησιμότητα στη μελέτη της τρομοκρατίας. Παρά την προσοχή που λαμβάνουν στα ΜΜΕ, οι τρομοκρατικές πράξεις είναι πολύ σπανιότερες από τις υπόλοιπες μορφές εγκληματικότητας, ακόμη και της βίαιης. Αυτό σημαίνει ότι ακόμη και με εξαιρετικά μεγάλα μεγέθη δειγμάτων, ελάχιστα άτομα στις περισσότερες χώρες θα έχουν πέσει θύματα τρομοκρατικών επιθέσεων. Συχνά, μάλιστα, τα θύματα αυτά δεν έχουν άμεση επαφή με τους δράστες (π.χ. σε πολλές βομβιστικές επιθέσεις) και σε πολλές περιπτώσεις, σκοτώνονται. Τα στοιχεία από τις έρευνες αυτοομολογούμενης ενοχής των τρομοκρατών είναι πιο σημαντικά από τα στοιχεία της θυματοποίησης, αλλά αντιμετωπίζουν επίσης σοβαρούς περιορισμούς. Οι περισσότεροι εν ενεργεία τρομοκράτες δεν επιθυμούν να συμμετάσχουν σε έρευνες ή να δώσουν συνεντεύξεις. Αλλά ακόμη και αν είναι πρόθυμοι να συμμετάσχουν, η πρόσβαση σε αυτούς δεν είναι καθόλου εύκολη και εγκυμονεί κινδύνους επιστημονικής ακυρότητας. Αν και υπάρχει σημαντικό μέρος της έρευνας που στηρίζεται σε στοιχεία των ίδιων των τρομοκρατών ή πρώην τρομοκρατών, η μεθοδολογία αυτή είναι δύσκολο να θεωρηθεί ως έγκυρη και αξιόπιστη ώστε να παρέχει τη δυνατότητα για εθνικές ή παγκόσμιες εκτιμήσεις της κατάστασης.²²¹

Κατά συνέπεια, οι ερευνητές έχουν στραφεί σε άλλες πηγές δεδομένων, όπως τα δεδομένα ανοικτής πρόσβασης, λόγω της αυξημένης διαθεσιμότητάς τους. Τα δεδομένα ανοικτής πρόσβασης αφορούν πληροφορίες που είναι προσβάσιμες στο κοινό. Πολλές από αυτές τις πληροφορίες είναι σε ηλεκτρονική μορφή και μπορούν να αναζητηθούν μέσω του Διαδικτύου, χωρίς όμως αυτό να είναι απαραίτητα το καθοριστικό χαρακτηριστικό των δεδομένων αυτών. Τα επίσημα αρχεία από δικαστήρια και άλλες υπηρεσίες, για παράδειγμα, μπορεί να μην είναι σε ηλεκτρονική μορφή αλλά μπορούν να αναζητηθούν. Τα δεδομένα που καλύπτονται από αυτόν τον όρο έχουν κάποιες ομοιότητες με τη δευτερογενή ανάλυση, δεδομένου ότι μεγάλο μέρος αυτών των πληροφοριών

²²⁰ Freilich & LaFree 2015: 4

²²¹ Freilich & LaFree 2015: 4

συγκεντρώθηκε για σκοπούς άλλους από την έρευνα. Τα βιβλία, τα άρθρα εφημερίδων και περιοδικών και τα επίσημα αρχεία είναι μερικοί συνηθισμένοι τύποι τέτοιων δεδομένων.²²²

Μάλιστα, ο Silke (2001) διαπίστωσε ότι το 80% των επιστημονικών δημοσιεύσεων σχετικά με το φαινόμενο της τρομοκρατίας «βασίζεται είτε αποκλειστικά είτε πρωταρχικά σε δεδομένα που συλλέγονται από βιβλία, περιοδικά, μέσα μαζικής ενημέρωσης ή άλλα δημοσιευμένα έγγραφα ανοικτής πρόσβασης». Επιπλέον, οι LaFree και Dugan, αναφερόμενοι σε δεδομένα ανοικτής πρόσβασης, καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι «μια ερευνητική πηγή που σπάνια χρησιμοποιείται στην εγκληματολογική έρευνα αποτελεί βασικό στοιχείο της έρευνας για την τρομοκρατία».²²³ Επομένως, οι ερευνητές φαίνεται πως αποδέχτηκαν καινοτόμες πηγές ώστε να μπορέσουν να ξεπεράσουν μερικές από τις αδυναμίες των παραδοσιακών πηγών δεδομένων και να επιτύχουν την προσέγγιση του φαινομένου, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι ξεπεράστηκαν οι δυσχέρειες που έρευνες τέτοιου είδους καλούνται να αντιμετωπίσουν.

ΣΥΝΟΨΙΣΗ- ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η εξτρεμιστική βία αποτελεί ένα φαινόμενο το οποίο εξαπλώνεται διαρκώς παίρνοντας νέες μορφές και νέα χαρακτηριστικά. Τόσο οι πιο παραδοσιακές μορφές, όπως ο ακροαριστερός και ακροδεξιός εξτρεμισμός, όσο και οι πιο σύγχρονες, όπως ο εξτρεμισμός των οικολογικών κινημάτων, δύνανται να αποτελέσουν κίνδυνο για τους πολίτες (αν όχι μόνο για τους κρατικούς μηχανισμούς) και για αυτό η καταπολέμησή τους χρήζει άμεσης ανάγκης. Από όσα αναφέρθηκαν ανωτέρω, γίνεται βέβαια αντιληπτό πως πρόκειται για ένα σύνθετο φαινόμενο το οποίο δεν επιδέχεται μια απλή λύση. Πλήθος επιστημόνων, όχι μόνο εγκληματολόγων αλλά και πολλών άλλων κλάδων, έχουν προσπαθήσει να το προσεγγίσουν και να το εξηγήσουν χωρίς να έχει επιτευχθεί η καθιέρωση μιας γενικά αποδεκτής θεωρίας σχετικά με τους παράγοντες πρόκλησής του. Εξάλλου, όσον αφορά το ερευνητικό σκέλος, οι ερευνητές αντιμετωπίζουν μεγάλες δυσκολίες προκειμένου να επιτευχθεί μια ορθή και αντικειμενική εμπειρική τεκμηρίωση.

Επίσης, δεν μπορεί να παραβλέψει κανείς την μακρά παράδοση των φαινομένων της εξτρεμιστικής βίας και της τρομοκρατίας. Η ιστορική αναδρομή που προηγήθηκε,

²²² Chermak, Freilich, Parkin & Lynch 2011: 194

²²³ Chermak, Freilich, Parkin & Lynch 2011: 195

αποκαλύπτει τις διάφορες φάσεις από τις οποίες πέρασαν τα φαινόμενα αυτά και τα διαφορετικά νοήματα που αποκτούσαν μέσα στο χρόνο ανάλογα με τις εκάστοτε κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές συνθήκες, γεγονός το οποίο συμβάλλει στην δυσκολία καθιέρωσης ενός κοινά αποδεκτού και διακριτού ορισμού για το κάθε φαινόμενο. Απόρροια αυτού είναι το ότι συχνά οι όροι «εξτρεμισμός» και «τρομοκρατία» γίνονται αντικείμενο εκμετάλλευσης από διάφορους φορείς (π.χ. κυβερνήσεις, ΜΜΕ) σε ένα πλαίσιο εξυπηρέτησης ιδίων συμφερόντων αλλά και διαμόρφωσης της κοινής γνώμης. Η πρακτική αυτή γεννά ακόμη μεγαλύτερη ανάγκη για επιστημονική διερεύνηση.

Ένα άλλο ιδιαίτερο σημείο είναι ότι ανά χρονικά διάστημα κυριαρχεί (ή προβάλλεται) διαφορετική μορφή εξτρεμιστικής βίας, επηρεάζοντας το σύνολο των Ευρωπαϊκών χωρών και όχι μόνο. Για παράδειγμα, κατά τον 20^ο αιώνα τον πιο ενεργό ρόλο με τις περισσότερες επιθέσεις είχαν οι ακροαριστερές και οι εθνικιστικές-αυτονομιστικές εξτρεμιστικές οργανώσεις, ενώ αντίθετα τον 21^ο σε έξαρση βρίσκεται η ακροδεξιά βία. Επίσης, την όλο και εντονότερη εμφάνισή τους τον νέο αιώνα κάνουν οι οικολόγοι εξτρεμιστές, με αμφιλεγόμενο το κατά πόσο η ετικέτα «οικοτρομοκράτες» θα μπορούσε να τους αποδοθεί. Πέρα όμως από την κυρίαρχη κάθε φορά ιδεολογία, παρατηρείται και μια διαφορετική διάρθρωση και λειτουργία των εξτρεμιστικών οργανώσεων. Οι ομάδες του προηγούμενου αιώνα ήταν κυρίως τοπικές με σχετικά αυστηρή δομή και ιεραρχία και συγκεκριμένα μέλη, ενώ αντίθετα βασικό χαρακτηριστικό του 21^{ου} αιώνα είναι ότι οι ομάδες είναι μικρότερες σε έκταση αφενός, αλλά δρουν συνήθως στο πλαίσιο ενός ευρύτερου παγκοσμιοποιημένου δικτύου με κοινούς στόχους και μεγάλο αριθμό υποστηρικτών. Η εκδήλωση των διαφόρων μορφών εξτρεμιστικής βίας, λοιπόν, φαίνεται να βρίσκεται σε συνάρτηση με τις γενικότερες οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες που επηρεάζουν και ευνοούν την συμμετοχή των ατόμων σε τέτοιου είδους ενέργειες, γεγονός το οποίο χρήζει περαιτέρω ερευνητικής μελέτης.

Καταληκτικά, παρά τις αξιοπρόσεκτες ερευνητικές προσπάθειες για την σκιαγράφηση του προφίλ των δραστών και την μελέτη του τρόπου δράσης τους, τη διερεύνηση των παραγόντων που επηρεάζουν την εμπλοκή τους σε βίαιες δραστηριότητες, αλλά και το ρόλο των ΜΜΕ στη συνδιαμόρφωση του φαινομένου, η εγκληματολογία οφείλει να συνεχίσει την έρευνα. Υπάρχουν όψεις και διαστάσεις της εξτρεμιστικής βίας που δεν έχουν τεκμηριωθεί εμπειρικά ούτε και θεωρητικά. Για το λόγο αυτό, όπως αναφέρθηκε,

θα πρέπει να προχωρήσει σε μία νέα κριτική προσέγγιση του φαινομένου, λαμβάνοντας υπόψη όλα τα εμπλεκόμενα μέρη, όλα τα πραγματικά γεγονότα και δεδομένα, ώστε να επιτύχει μια πολυδιάστατη ανάλυση και ερμηνεία του και να είναι σε θέση έπειτα να συμβάλει στην χάραξη μιας καλύτερης αντεγκληματικής πολιτικής για την αντιμετώπισή του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Anderson W. (2003). *The ETA: Spain's Basque Terrorists, Inside the World's Most Infamous Terrorist Organizations*, New York, The Rosen Publishing Group.
- Argomaniz J., Bures O. & Kaunert K. (2016). *EU Counter-Terrorism and Intelligence: A critical assessment*, London and New York, Routledge.
- Arena M. P. & Arrigo B.A. (2006). *The Terrorist Identity: Explaining the Terrorist Threat*, New York and London, New York University Press.
- Arnold R. (2016). *Russian Nationalism and Ethnic Violence: Symbolic violence, lynching, pogrom, and massacre*, Europa Country Respectives, London and New York, Routledge.
- Backes U.(2007). «Meaning and Forms of Political Extremism in Past and Present», στο: *Central European Political Studies Review* 9 (4): 242-262.
- Baisagatova D. B., Kemelbekov S. T., Smagulova D. A. & Kozhamberdiyeva A. S. (2016). «Correlation of concepts “extremism” and “terrorism” in countering the financing of terrorism and extremism», στο: *International Journal of Environmental & Science Education* 11 (13): 5903-5915.
- Borum R. (2004). *Psychology of Terrorism*, Mental Health Law & Policy Faculty Publications, University of South Florida, Scholar Commons.
- Burleigh M. (2008). *Blood & Rage: A Cultural History of Terrorism*, London, Harper Press.
- Chermak S. M. & Gruenewald J. (2006). «The Media's Coverage of Domestic Terrorism», στο: *Journal Justice Quarterly* 23 (4): 428-461.
- Chermak S. M., Freilich J. D., Parkin W. S. & Lynch J. P. (2011). «American Terrorism and Extremist Crime Data Sources and Selectivity Bias: An Investigation Focusing on Homicide Events Committed by Far-Right Extremists», στο: *Journal of Quantitative Criminology* 28 (1): 191-218.
- Copsey N., Dack J., Littler M. & Feldam M. (2013). *Anti-Muslim Hate Crime and the Far Right*, Centre for Fascist, Anti-Fascist and Post-Fascist Studies, Teesside University.
- English R. (2003). *Armed Struggle: The History of the IRA*, Oxford και New York, Oxford University Press.
- Fredholm M. (2016). *Understanding Lone Actor Terrorism, Past experience, future outlook, and response strategies*, London και New York, Routledge.
- Freilich J. D. & LaFree G. (2015). «Criminology Theory and Terrorism: Introduction to the Special Issue», στο: *Terrorism and Political Violence*, Routledge, 1-8.
- Freilich J. D. & LaFree G. (2012). «Editor's Introduction: Quantitative Approaches to the Study of Terrorism», στο: *Journal of Quantitative Criminology* 28 (1): 1-5.
- Gelfand M. J., LaFree G., Fahey S. & Feinberg E. (2013). «Culture and Extremism», στο: *Journal of Social Issues* 69 (3): 495-517.

- Gill P. & Horgan J. (2014). «Who Were the Volunteers? The Shifting Sociological and Operational Profile of 1240 Provisional Irish Republican Army Members», στο: *Terrorism and Political Violence*, 435-456.
- Gruenewald J., Chermak S. & Freilich J.D. (2013). «Distinguishing “Loner” Attacks from Other Domestic Extremist Violence, A comparison of Far-Right Homicide Incident and Offender Characteristics», στο: *Criminology & Public Policy* 12 (1): 65-91.
- Hillyard P., Sim J., Tombs S. & Whyte D. (2004). «Leaving a ‘Stain upon the Silence’, Contemporary Criminology and the Politics of Dissent», στο: *British Journal of Criminology* 44 (3): 369-390.
- Hirsch-Hoefler S. & Muddle C. (2014). «‘Ecoterrorism’: Terrorist Threat or Political Ploy?», στο: *Studies in Conflict and Terrorism* 37 (7): 586-603.
- Irrera D. (2014). «Learning from the Past Case of the Red Brigades in Italy», στο: *Counter Terrorist Trends and Analyses*, 6 (6): 16-20.
- Kundnani A. (2012). «Blind Spot? Security Narratives and Far-Right Violence in Europe», στο: *Security and Human Rights* 23 (2): 129-146.
- LaFree G., Jensen M. A., James P. A. & Safer-Lichtenstein A. (2018). «Correlates of Violent Political Extremism in the United States», στο: *Criminology* 56 (2): 233-268.
- Loadenthal M. (2017). *The Politics of Attack, Communiques and insurrectionary violence*, Contemporary Anarchist Studies, Manchester University Press.
- Löw H. (1993). «The Cult of Violence: The Swedish Racist Counterculture», στο: T. Björge, R. Witte (εκδ.) *Racist Violence in Europe*, London, Palgrave Macmillan, 62-79.
- Mudde C. (2000). «Germany: Extremism without Successful Parties», στο: *Parliamentary Affairs* 55 (3): 457-468.
- Onwudiwe I. D. (2007). «The Place of Criminology in the Study of Terrorism: Implications for Homeland Security», στο: *African Journal of Criminology & Justice Studies* 3 (1): 50-94.
- Orlina E. C. & Desjardins A. (2012). *Cyber on the Brain: The Effects of CyberNeurobiology & CyberPsychology on Political Extremism, Volume I: Insights from Neurobiology on Influence and Extremism*, Arlington, VA, Strategic Multi-Layer Assessment (SMA), Office of the Secretary of Defense.
- Schmid P. (2013). *Radicalisation, De-Radicalisation, Counter-Radicalisation: A Conceptual Discussion and Literature Review*, International Center for Counter-Terrorism (ICCT)-The Hague Research Paper.
- Shughart II W. F. (2006). «An Analytical History of Terrorism, 1945-2000», στο: *Public Choice* 128 (1-2): 7-39.
- Smith J. & Moncourt A. (2009). *The Red Army Faction- A Documentary History, Volume 1: Projectiles for the People*, Oakland, CA, PM Press.
- Walklate S. (2016). «Whither Criminology: Its Global Futures?», στο: *Asian Criminology* 11 (1): 47-59.
- White J. R. (2009). *Terrorism and Homeland Security*, 6^η Έκδοση, Belmont, CA, Wadsworth Cengage Learning.

- Woodworth P. (2002). *Dirty War, Clean Hands: ETA, The Gal and Spanish Democracy*, New Heaven and London, Yale University Press.
- Xenakis S. (2012). «A New Dawn? Change and Continuity in Political Violence in Greece», στο: *Terrorism and Political Violence* (24): 437-464.
- Zarakhovitch Y. (2009). «Russian Neo-Nazi Movement Facing State Crackdown», στο: *Eurasia Daily Monitor* 6 (96).

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- Αλεξιάδης Στ. (2011). *Εγκληματολογία*, 5^η Έκδοση, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Σάκκουλας.
- Αρετουλάκης Ε. (2015). *Terrorism and Literariness: The Terrorist Event in the Twentieth and Twenty-First Centuries*, Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα- Κάλλιπος.
- Βαγκ Τ. (1997). *Η ομάδα Μπάαντερ-Μαϊνχοφ: Η RAF και η ένοπλη πάλη στη Γερμανία, 1963-1993*, μτφ. Ν.Β. Αλεξίου, Ελεύθερος Τύπος.
- Κασάπογλου Α., *Οικονομική κρίση και κρατούμενοι για οικονομικά εγκλήματα και εγκλήματα του «λευκού κολάρου»-Οι επιδράσεις του εγκλεισμού στην κοινωνική τους ταυτότητα*, Crime in Crisis, Τιμητικός Τόμος Νέστορα Κουράκη.
- Κασσιμέρης Γ. (2002). *Η επαναστατική οργάνωση 17 Νοέμβρη*, Αθήνα, Καστανιώτης.
- Kumm B. (2010). *Η ιστορία της τρομοκρατίας*, μεταφρ. Ξ. Παγκαλιάς, Αθήνα, Εμπειρία Εκδοτική.
- Μπόση Μ. (1996). *Ελλάδα και Τρομοκρατία-Εθνικές και Διεθνείς Διαστάσεις*, Αθήνα-Κομοτηνή, Σάκκουλας.
- Σπινέλλη Κ. (2014). *Εγκληματολογία: Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη.
- Σκουλάς Ε. (2015). *Ο Ρόλος των ΜΜΕ στην Διαμόρφωση Κοινωνικής Αντίληψης για την Τρομοκρατία στην Ελλάδα*, διδ. Διατριβή, Τομέας Γενικής Κοινωνιολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.
- Σουλιώτης Γ. (2018). «Πρωτιά Ελλάδας στην Αναρχική Τρομοκρατία», στο: Η Καθημερινή.
- Taguieff P. A. (2017). *Ο εξτρεμισμός και τα είδωλά του: Επίκαιρες σκέψεις για τον τζιχαντισμό, την άκρα δεξιά, τον αντισημιτισμό, τον λαϊκισμό και τη συνωμοσιολογία*, επιμ. Α. Πανταζόπουλος, Θεσσαλονίκη, Επίκεντρο.
- Επιστήμη και Κοινωνία-Επιθεώρηση πολιτικής και ηθικής θεωρίας, Θεματικό Αφιέρωμα: *Ριζοσπαστισμός-Ριζοσπαστικοποίηση*, Τεύχος 35, Χειμώνας 2016-2017, Εκδόσεις Gutenberg.
- *17N: Οι προκηρύξεις 1975-2002, Όλα τα κείμενα της οργάνωσης-621 ονόματα, αναφορές και στόχοι*, (2002), Αθήνα, Κάκτος.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ (ανακτήθηκαν την 10 Αυγ. 2018)

- Γεωργόπουλος Χρ. (2014). «Περί τρομοκρατίας κριτικός λόγος», Ο κριτικός λόγος για το έγκλημα, την κοινωνική απόκλιση και τη διαχείρισή τους, Κριτική

- Εγκληματολογία, http://kritikieglimatologia.blogspot.com/2014/09/normal-0-false-false-false-el-x-none-x_13.html
- Fekete L. (2014). «An interview with Eike Sanders», Coordinator of NSU-Watch, The Continuing Scandal of the National Socialist Underground, Institute of Race Relations, <http://www.irr.org.uk/news/the-continuing-scandal-of-the-national-socialist-underground/>
 - Λάζος Γρ. (2014). «ΜεταΜαζιώτης», Ο κριτικός λόγος για το έγκλημα, την κοινωνική απόκλιση και τη διαχείρισή τους, Κριτική Εγκληματολογία, http://kritikieglimatologia.blogspot.com/p/blog-page_47.html
 - Larsson St., «National Analytical Study on Racist Violence and Crime», RAXEN Focal Point for Sweden, http://www.pedz.uni-mannheim.de/daten/edz-b/ebr/02/NAS_racist_violence_SW.pdf
 - Nagesh A. (2017). «Here are the far-right extremist groups spreading hate in Britain», <https://metro.co.uk/2017/09/14/here-are-the-far-right-extremist-groups-still-operating-in-the-uk-6926869/>
 - Scruton R. (2007). «The Palgrave Macmillan Dictionary of Political Thought», 3^η Έκδοση, σελ.237, <http://text-translator.com/wp-content/filesfa/Dictionary-of-political-thoughts.pdf>
 - Whine M. (2011). «Trans-European Trends in Right-Wing Extremis», σελ.504-505, International Institute for Counter-Terrorism, <https://www.ict.org.il/Article/1105/Trans-European%20Trends%20in%20Right%20Wing%20Extremism#gsc.tab=0>
 - Life-Course Theory, Criminology Wiki, http://criminology.wikia.com/wiki/Life-Course_Theory
 - <https://www.trackingterrorism.org/group/>
 - <https://wikipedia.org/wiki/>
 - <https://www.hopenothate.org.uk/research/the-hate-files/national-action/>
 - <https://www.counterextremism.com/countries/>
 - <https://www.news.gr/ellada/article/760605/ti-ine-i-antispisistes-pou-apiloun-ta-kreopolia-sta-exarchia.html>
 - <https://www.protothema.gr/greece/article/761394/giannena-oi-adispisistes-mauroprasina-pagouria-espasan-kreopoleia-kai-psaradika/>
 - <https://www.un.org/ruleoflaw/blog/document/security-council-resolution-1566-2004-on-threats-to-international-peace-and-security-caused-by-terrorist-acts/>
 - <http://www.ulib.iupui.edu/collections/IrishRepublicanMovement>
 - <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-2018-tesat-2018>
 - <https://www.statista.com/statistics/933711/right-wing-extremists-by-organization-and-ideology-germany/>